

การพัฒนา รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดวงเดือน วนิชฉัย

คุษณินพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาคุษณินพนธ์

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

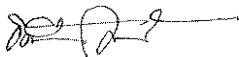
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กรกฎาคม 2561

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

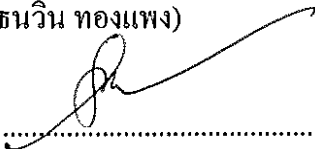
คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิตและคณะกรรมการสอบคุณวุฒิบัณฑิต ได้พิจารณา
คุณวุฒิบัณฑิตของ ดวงเดือน วินิจฉัย ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิต

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

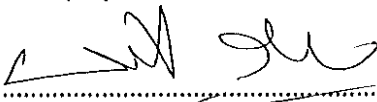
(ดร.ธนวิน ทองแพง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ดร.สถาพร พงษ์พิบูล)

คณะกรรมการสอบคุณวุฒิบัณฑิต

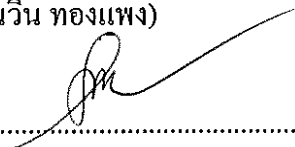
..... ประธาน

(ดร.ชัยพจน์ รุ่งงาม)

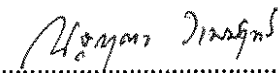
..... กรรมการ

(ดร.ธนวิน ทองแพง)

..... กรรมการ

(ดร.สถาพร พงษ์พิบูล)

..... กรรมการ

(ดร.ณัฐกฤตา งามมีฤทธิ์)

คณะศึกษาศาสตร์อนุมัติให้รับคุณวุฒิบัณฑิตฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิต สุรัตน์เรืองชัย)

วันที่ เดือน พ.ศ. 2561

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยได้รับความกรุณาช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาข้อเสนอแนะ และตรวจสอบความเหมาะสมของการดำเนินการวิจัยในทุกขั้นตอนจาก ดร.ชนวิน ทองแพง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร.สถาพร พงษ์พิบูล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.ชัยพนธ์ รั้งงาม ประธานคณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ ดร.ณัฐกฤตา งามมีฤทธิ์ กรรมการสอบ ที่ได้ให้คำแนะนำข้อเสนอแนะ ทำให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือในการวิจัย และผู้บริหารโรงเรียนที่ร่วมเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนารูปแบบให้เหมาะสม ผู้วิจัยซาบซึ้งใจเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา และผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษาที่เป็น กลุ่มเป้าหมายที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการเก็บข้อมูลการวิจัย ทำให้การทำวิจัยสำเร็จ ไปด้วยความราบรื่น

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาการบริหารการศึกษา และภาควิชาวิจัยและจิตวิทยา ประยุกต์ มหาวิทยาลัยบูรพาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในการบริหารการศึกษา และการวิจัย สถิติการศึกษา ทั้งให้กำลังใจจนสำเร็จการศึกษาในระดับคุษฎีบัณฑิต

ขอขอบคุณ กำลังใจจากครอบครัว คอยสนับสนุนและเป็นแรงผลักดันให้ดำเนินการวิจัย จนสำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาเอกบริหารการศึกษารุ่นแปดเซียน ที่คอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจให้กันมาตลอดจนสำเร็จการศึกษา

คุณประโยชน์ที่เกิดจากคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแต่ทุกท่านที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จ ครั้งนี้ ไม่ว่าด้วยประการใด ขออำนาจแห่งคุณพระรัตนตรัยดลบันดาลให้ท่านมีความสุข ความเจริญด้วยเทอญ

ดวงเดือน วินิจนัย

57810163: สาขาวิชา: การบริหารการศึกษา; ปร.ด. (การบริหารการศึกษา)

คำสำคัญ: รูปแบบ/ การบริหารแบบมีส่วนร่วม/ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก/ สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดวงเดือน วินิจัย: การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา
ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE DEVELOPMENT OF
A PARTICIPATIVE MANAGEMENT MODEL OF SMALL SIZE PRIMARY SCHOOLS UNDER
THE OFFICE OF BASIC EDUCATION COMMISSION) คณะกรรมการควบคุมคุรุวิชาชีพ: ธนวิน
ทองแพง, กศ.ด., ศสาพร พงษ์พิบูล, ปร.ด. 241 หน้า. ปี พ.ศ. 2561.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม
ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยวิธีการวิจัย
แบบผสม (Mixed methods) ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์เอกสารและ
การสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่องสภาพปัจจุบันปัญหาของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา
ขนาดเล็กกับผู้บริหาร คณะครู และคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็น
กรอบแนวคิดในการร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม 2) การพัฒนารูปแบบโดยใช้การอภิปรายกลุ่ม
(Focus group discussion) กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 3) การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบด้วย
แบบสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมาย และ 4) การทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มเป้าหมาย

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่
ส่วนที่ 1 ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่
1) คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา และ 2) ผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา
ส่วนที่ 2 กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ได้แก่
1) ร่วมวางแผน 2) ร่วมตัดสินใจ 3) ร่วมปฏิบัติ 4) ร่วมประเมินผล และ 5) ร่วมรับผลประโยชน์
ส่วนที่ 3 ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา ประกอบด้วย กรอบภาระงาน 4 งาน ได้แก่
1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานบุคคล 3) การบริหารงานงบประมาณ และ 4) การบริหารงาน
ทั่วไปและส่วนที่ 4 เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย คุณภาพสถานศึกษา 3 ด้าน
ได้แก่ 1) ด้านนักเรียน 2) ด้านครู และ 3) ด้านการบริหารจัดการผลการประเมินการใช้รูปแบบการบริหาร
แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
โดยการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายที่ทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ความคิดเห็นต่อ
ผลการดำเนินงานทั้งด้านการมีส่วนร่วมและด้านผลการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับ
มาก

57810163: MAJOR: EDUCATIONAL ADMINISTRATION; Ph.D.

(EDUCATIONAL ADMINISTRATION)

KEYWORDS: MODEL/ A PARTICIPATIVE MANAGEMENT/ SMALL SIZE PRIMARY

SCHOOLS/ THE OFFICE OF BASIC EDUCATION COMMISSION

DUANGDUEN WINITCHAI: THE DEVELOPMENT OF A PARTICIPATIVE

MANAGEMENT MODEL OF SMALL SIZE PRIMARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF

BASIC EDUCATION COMMISSION. ADVISORY COMMITTEE: THANAWINTHONGPAENG,

Ed.D., SATHAPORNPRUTTHIPONG, Ph.D. 241 P. 2017.

The purposes of the research were to develop and study the result of the development of a participative management model of small size primary schools under the Office of Basic Education Commission by using mixed methods research. There were 4 steps of research processes 1) analyzing the documents and in-depth interview on the problems of participative management model of small size primary schools with the administrator's teachers and school boards of the target school group to be the framework of a participative management 2) developing the model by used focus group discussion with the professional group 3) assessing the model by using questionnaire with the target group, and 4) implementing the model. The instruments used in the study were; 1) operating guide book 2) the questionnaire on the performance. The percentage, mean, and standard deviation were used for data analysis.

The results of research were as follows;

1. A participative management model of small size primary schools under the office of basic education commission consisted of 4 elements, first element; the participant of school administration consisted of 2 groups of people; 1) the administration committee, and 2) the supporter of school administration. Second element; the process of participative management consist of 5 steps; 1) joined plan 2) joined decision 3) joined operation 4) joined assessment, and 5) joined the benefit. Third element; school administration scope, consisted of 4 functions they were; 1) the academic administration 2) the personnel administration, 3) budget and financial administration, and 4) general administration. Fourth element; Quality target of participative management, consisted of 3 parts of school quality; 1) students 2) teachers and 3) management and the appropriate model possible and the advantage were satisfied in the total.

2. The result of assessment of the developed participative management model with the questionnaire. It revealed that the opinion with the performance both of participative management and the result of school quality development were at high level.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
คำถามในการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก.....	12
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม.....	32
แนวคิดและหลักการในการพัฒนารูปแบบ.....	62
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	70
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	80
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียน ขนาดเล็ก และการร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน.....	80
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	84

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ โรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	88
ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ โรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	91
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	95
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียน ขนาดเล็ก และการร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน.....	95
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	112
ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	121
ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ โรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	124
5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	143
สรุปผลการวิจัย.....	144
อภิปรายผล.....	153
ข้อเสนอแนะ.....	161
บรรณานุกรม.....	162
ภาคผนวก.....	168
ภาคผนวก ก.....	169
ภาคผนวก ข.....	171
ภาคผนวก ค.....	175
ภาคผนวก ง.....	200
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	229

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	จำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก ปีการศึกษา 2554-2557..... 13
2	การสังเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วม..... 45
3	สรุปสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน ครู และคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 105
4	สรุปสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน ครู และคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 109
5	ผลการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบ..... 112
6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 122
7	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงาน ตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็น ของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม 133
8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงาน ตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการมีส่วนร่วม 134
9	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงาน ตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา 137
10	เปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์การกระจายความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อ การดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 139
11	เปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์การกระจายความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อ การดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านผลการพัฒนา สถานศึกษา..... 141

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
2	ลำดับขั้นตอนการวิจัย.....	94
3	รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	120
4	ขั้นตอนการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	127
5	ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา.....	205
6	ขั้นตอนการเตรียมการดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม.....	207
7	กระบวนการมีส่วนร่วม.....	208
8	ข้อบ่งชี้การบริหารงานวิชาการ.....	209
9	ข้อบ่งชี้การบริหารงานงบประมาณ.....	210
10	ข้อบ่งชี้การบริหารงานบุคคล.....	211
11	ข้อบ่งชี้การบริหารงานทั่วไป.....	213
12	ข้อบ่งชี้การบริหารงานสถานศึกษา.....	213
13	เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม.....	214
14	ขั้นตอนการวางแผน.....	215
15	ขั้นตอนการตัดสินใจ.....	216
16	ขั้นตอนการปฏิบัติงาน.....	217
17	ขั้นตอนการประเมินผล.....	218
18	ขั้นตอนการรับผลประโยชน์.....	219
19	การดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม.....	220

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทุกประเทศใช้เป็นนโยบายหลักสำหรับการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคม และประเทศชาติโดยตรง สำหรับประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมาประสบกับปัญหาด้านการศึกษา หลายประการ ปัญหาบางอย่างได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ปัญหาบางอย่างแม้ว่าแก้ไข ปรับปรุงแล้วแต่ก็ยังไม่หมดไป จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงอยู่เป็นระยะ ๆ จนนำไปสู่การปฏิรูป การศึกษารอบแรก พ.ศ. 2542-2551 หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แต่จากการประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าว พบว่า มีเรื่องที่ยังเป็นปัญหาที่ต้องเร่ง พัฒนาปรับปรุงและต่อยอด โดยเฉพาะด้านคุณภาพผู้เรียน ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการศึกษา รวมทั้งการเพิ่ม โอกาสทางการศึกษา จึงนำไปสู่การปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561 หรือที่เรียกว่า “การปฏิรูปการศึกษารอบสอง” ซึ่ง มุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ พัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทยเพิ่ม โอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมี คุณภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษาและมี กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา 4 ประการ คือ พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพครู ยุคใหม่พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ ใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ในการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวจึงเป็นเรื่องสำคัญ และจำเป็นที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมผลักดัน ส่งเสริม สนับสนุนให้ผลผลิตทางการศึกษามีคุณภาพ ยิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กล่าวถึง การมีส่วนร่วมไว้ในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาคนและสร้างสังคม คุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม และทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษาและสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) และในร่างกรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574

ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเพื่อให้ทุกภาคส่วนของสังคมที่มีศักยภาพและความพร้อม เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาภายใต้กฎกติกาการแข่งขันอย่างเป็นธรรม อีกทั้งการวางแนวทางการบริหารและการจัดการ โดยการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษาเพื่อความเป็นอิสระ คล่องตัว ในการบริหารจัดการที่แสดงความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ภายใต้การกำกับและการบริหารของ คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ได้บัญญัติให้รัฐต้อง ดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ ภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุน ให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษา แห่งชาติซึ่งอย่างน้อย ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการ และตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย (รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560)

การบริหารที่เป็นการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษามากขึ้นนั้น ผู้นำทางการศึกษา ในโรงเรียนและในชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องปรับปรุงตนเองทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานและหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดการศึกษาโดยยึดหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่จัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชนองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนาและสถาบัน ทางสังคมอื่น โดยจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถาน ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพและให้หน่วยงาน ทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญและภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ ทางการศึกษา มีการกำหนดบทบาทของคณะกรรมการให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน การกำกับ ติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาเดิมศักยภาพ การให้ ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การส่งเสริม ด้านวิชาการการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและ ชุมชน ซึ่งในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรง สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นการเปิด โอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนอย่างเต็มที่เกือบทุกด้านและ

เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) ทั้งยังส่งผลต่อการบริหารจัดการโรงเรียนทุกระดับ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก

จากสภาพบริบทด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลง ทำให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแนวโน้มปรับเปลี่ยนขนาดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก (โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คน ลงมา) ซึ่งสภากาชาดดังกล่าวนำไปสู่การใช้ทรัพยากรที่ไม่คุ้มค่าในการจัดสรรอัตราค่าจ้างครู งบประมาณและการยกระดับคุณภาพทางการศึกษา ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มีสภาพปัญหา คือ 1) ปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาก่อนข้างต่ำ ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก (นักเรียนต่ำกว่า 300 คน) มีจำนวนร้อยละ 2 อยู่ในระดับปรับปรุงร้อยละ 67.91 อยู่ในระดับพอใช้และร้อยละ 29.99 อยู่ในระดับดีและ เมื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กในทุกช่วงชั้น ในทุกพื้นที่มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ต่ำกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดอื่น 2) ปัญหาด้านการบริหารจัดการสภาพบริบทของกรมคมนาคมที่ผ่านมานับว่าไม่ค่อยสะดวกมากนัก รัฐบาลจึงจำเป็นต้องจัดตั้งโรงเรียนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของประชากรที่อาศัยอยู่ แต่ปัจจุบันความจำเป็นดังกล่าวได้ลดลง เนื่องจากการคมนาคมสะดวกขึ้น ประกอบกับประชากรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ขนาดของโรงเรียนปรับเปลี่ยนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้น มีผลให้อัตราส่วนครูต่อนักเรียนและนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่า มาตรฐานค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน สูงกว่าโรงเรียนขนาดอื่น ๆ นอกจากนี้ โรงเรียนขนาดเล็กจำนวนหนึ่งอยู่ในพื้นที่ลักษณะพิเศษ อยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ อยู่บนภูเขาสูง บนเกาะ นักเรียนมีปัญหาในการเดินทาง นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดทักษะในการบริหารจัดการ โรงเรียน และปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ การอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรวัยเรียนที่ย้ายติดตามผู้ปกครองไปรับจ้างทำงานต่างถิ่น ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง 3) ปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสภาพที่ครูไม่ครบชั้นและมีจำนวนนักเรียนน้อยในแต่ละชั้น ครูสอนไม่เต็มเวลาเต็มความสามารถเพราะครูมีภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการสอนเป็นจำนวนมาก หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ซึ่งสาเหตุมาจากได้รับงบประมาณน้อยสื่อเทคโนโลยีและการสื่อสารมีใช้อย่างจำกัด และที่มีอยู่ก็ไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ อยู่ในชุมชนขนาดเล็ก ประชากรมีฐานะยากจน ทำให้ไม่มีศักยภาพในการระดมทรัพยากรเพื่อนำมาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียน 5) ปัญหาที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งของโรงเรียนขนาดเล็ก คือ การขาดแคลนครู (ทั้ง ๆ ที่อัตราส่วนครูต่อนักเรียนของทั้งประเทศก็ไม่ต่างจากอัตราส่วนของประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย)

จำนวนครูไม่ครบชั้นครูไม่ครบตามรายวิชาเอก ต้องใช้ครูวิชาเอกอย่างหนึ่งไปสอนอีกวิชาหนึ่ง มีปัญหาครูย้ายออกบ่อย ครูขาดขวัญและกำลังใจ และครูไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายได้ เป็นเหตุให้ประสิทธิภาพและคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กไม่ เป็นไปตามเป้าหมาย (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

การแก้ปัญหาสถานศึกษาขนาดเล็กจึงเป็นประเด็นที่สำคัญยิ่งต่อการสร้างเสริม ความเสมอภาคทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพและการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ซึ่ง ชีรศักดิ์ ปทุมราษฎร์ (2556) เสนอแนวทางการแก้ปัญหาไว้ดังนี้ คือ ศึกษาสภาพปัญหาและตระหนัก ถึงความเป็นจริงที่ยังจำเป็นต้องมีสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวนหนึ่งต่อไปตามสภาพและบริบทของ ท้องถิ่นในแต่ละชุมชน เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ จัดระบบ วางแผนการดำเนินงานเป็นรายพื้นที่ และมีรูปแบบในการดำเนินงานเป็นทางเลือกที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงสภาพในแต่ละพื้นที่ที่ความสะดวกของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ที่มารับบริการและ ความคิดเห็นของผู้ปกครองและชุมชน ดำเนินการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพในการพัฒนารูปแบบ การบริหารอัตรากำลังหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดคุณภาพการบริหาร ชีดหลักธรรมาภิบาลและมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ชีดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม จะต้องมีการสนับสนุนทรัพยากรพื้นฐานที่จำเป็นต่อการปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของ สถานศึกษาขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดประสิทธิผล โดยอาจะระดมความร่วมมือจากองค์กรปกครอง ท้องถิ่นหน่วยงานภาครัฐและเอกชน กอปรกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมซึ่งกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา (สำนักนโยบายและ แผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนา คุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีลักษณะอย่างไร
2. ผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างไร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการในด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาจากผลการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าว ทำให้ได้กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) ประกอบด้วย 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่
 - 2.1 การสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค
 - 2.2 การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้
 - 2.3 การพัฒนาผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตร
 - 2.4 การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 2.5 การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - 2.6 การส่งเสริมบทบาทของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา
 - 2.7 การสร้างความตระหนักและพัฒนาระบบการจูงใจในการรักชุมชนท้องถิ่นของตนเอง
3. คุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จากแผนยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก พ.ศ. 2558-2561 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) ประกอบด้วย
 - 3.1 ผู้เรียนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

3.2 ผู้เรียนมีคุณภาพมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตร

3.3 โรงเรียนมีรูปแบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบท

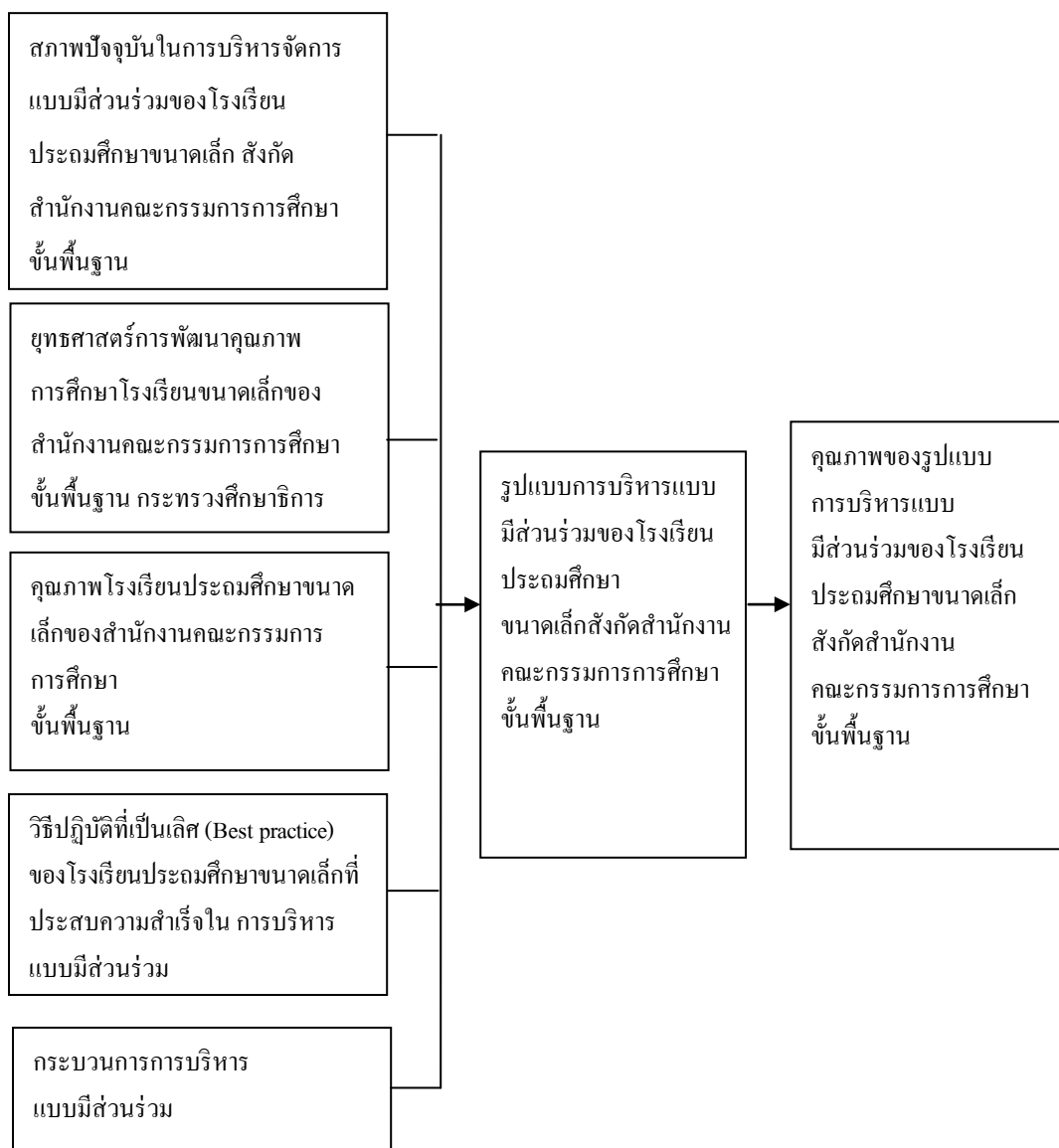
3.4 โรงเรียนบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

5. กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยสังเคราะห์จากแนวคิดของ ทรวงูฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550; ธนสาร บัดลังก์ปัทมา, 2551; สัญญา เคนาภูมิ, 2551; เมตต์ เมตต์การุณัจิต, 2553; จรัส อติวิทยากรณ์, 2553; สัมมา รชนีชัย, 2553; ศิริชัย กาญจนวาสิ, 2537; สมยศ นาวิการ, 2545; อุทัย บุญประเสริฐ, 2542; Strauss, 1977; Likert, 1961; Vroom & Yetton, 1973; World Health Organization & UNICEF, 1978; Cohen & Uphoff, 1980; United, 1981) ได้กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ร่วมวางแผน 2) ร่วมตัดสินใจ 3) ร่วมปฏิบัติ 4) ร่วมประเมินผล และ 5) ร่วมรับผลประโยชน์

จากการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าวนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย
ดังภาพที่ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
2. สามารถนำรูปแบบที่ได้ไปปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

3. เป็นแนวทางให้หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยไว้ดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบันในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1) การสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค 2) การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ 3) การพัฒนาผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตร 4) การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5) การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา 6) การส่งเสริมบทบาทของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา 7) การสร้างความตระหนักและพัฒนาระบบการจูงใจในการรักษุมชนท้องถิ่นของตนเอง

1.3 คุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) ผู้เรียนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเสมอภาค 2) ผู้เรียนมีคุณภาพมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตร 3) โรงเรียนมีรูปแบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับบริบท และ 4) โรงเรียนบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีวิปฏิบัติที่เป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.5 กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ร่วมวางแผน 2) ร่วมตัดสินใจ 3) ร่วมปฏิบัติ 4) ร่วมประเมินผล และ 5) ร่วมรับผลประโยชน์

2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนของการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าจาม และโรงเรียนบ้านโป่ง (อนิวัตต์ราษฎร์สามัคคี) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กแบบมีส่วนร่วม โดยผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานคือผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีวิถีสานาญการพิเศษและบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมจนประสบความสำเร็จเป็นที่ประจักษ์

2.3 กลุ่มตัวอย่างในขั้นการประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการสภานักเรียนของโรงเรียนที่

2.4 กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนของการนำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาทดลองใช้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ บุคลากรของโรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการที่ปรึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการบริหาร หมายถึง องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพ
2. การพัฒนารูปแบบการบริหาร หมายถึง การสังเคราะห์หลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพ
3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาจารย์ หมายถึง แนวทางการพัฒนาคณาจารย์การศึกษา ประกอบด้วย 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

2) การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้
 3) การพัฒนาผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตร 4) การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5) การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา 6) การส่งเสริมบทบาทของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา และ 7) การสร้างความตระหนักและพัฒนาระบบการจูงใจในการรักษุมชนท้องถิ่นของตนเอง

4. คุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ 1) ผู้เรียนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเสมอภาค 2) ผู้เรียนมีคุณภาพมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตร 3) โรงเรียนมีรูปแบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบท และ 4) โรงเรียนบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

5. วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ หมายถึง วิธีการในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา

6. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการสังเคราะห์หลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่วนที่ 2 กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ส่วนที่ 3 ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา และ ส่วนที่ 4 เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

7. ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

7.1 คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากสถานศึกษาให้ดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) คณะครู 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา และ 5) คณะกรรมการสภานักเรียน

7.2 ผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน 2) เครือข่ายชุมชน 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) องค์กรภาครัฐ 5) องค์กรเอกชน 6) สมาคมศิษย์เก่า 7) องค์กรทางศาสนา และ 8) เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก

8. กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

8.1 ร่วมวางแผน หมายถึง การร่วมกันกำหนดกรอบ แนวทางการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

8.2 ร่วมตัดสินใจ หมายถึง การร่วมกันประเมินทางเลือกต่าง ๆ และนำผลการเลือกไปปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

8.3 ร่วมปฏิบัติ หมายถึง การร่วมกันลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแผนงาน

8.4 ร่วมประเมินผล หมายถึง การร่วมกันติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่กำหนดไว้

8.5 ร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การร่วมกันเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลงานและมีความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา

9. ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา หมายถึง กรอบภาระงาน 4 งาน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการการบริหารงานงบประมาณการบริหารงานบุคคลการบริหารงานทั่วไป

10. เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยการบริหารแบบมีส่วนร่วม มุ่งพัฒนาคุณภาพ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านนักเรียนด้านครูด้านการบริหารจัดการ

11. โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีจำนวนนักเรียนรวมไม่เกิน 120 คน

12. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง หน่วยงานที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับพื้นฐานตั้งแต่ระดับปฐมวัย จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วยให้ผู้วิจัยได้แนวคิด ความรู้พื้นฐาน เกิดความเข้าใจที่กระจ่างชัดและเชื่อมั่นในกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้วางแนวทางการศึกษา ตรวจสอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
 - 1.1 สภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
 - 1.2 ยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก
 - 1.3 แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 2.2 แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 2.3 กระบวนการมีส่วนร่วม
 - 2.4 รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 2.5 ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการสถานศึกษา
 - 2.6 ประโยชน์และข้อจำกัดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
3. แนวคิดและหลักการในการพัฒนารูปแบบ
 - 3.1 ความหมายของรูปแบบ
 - 3.2 ประเภทของรูปแบบ
 - 3.3 องค์ประกอบของรูปแบบ
 - 3.4 ลักษณะที่ดีของรูปแบบ
 - 3.5 การพัฒนารูปแบบ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ความเป็นมา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2558) มีภารกิจหลักที่สำคัญ คือ การจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้เด็กในวัยเรียนทุกคนได้เรียนอย่างทั่วถึงมีการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมทุกฉบับ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติมทุกฉบับ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 และประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550 นโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการและความต้องการของประชาชน

จากสภาพบริบทด้านสังคมเศรษฐกิจการเมืองและอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงส่งผลให้โรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีแนวโน้มปรับเปลี่ยนขนาดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก (โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คน ลงมา) เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก ปีการศึกษา 2554-2557

ปีการศึกษา	จำนวนโรงเรียน ทั้งหมด	จำนวนโรงเรียน ขนาดเล็ก	คิดเป็น ร้อยละ
2554	31,255	14,638	46.83
2555	31,116	14,816	47.62
2556	31,021	15,386	49.60
2557	30,922	15,506	50.15

จากข้อมูลทางการศึกษาข้างต้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรที่ไม่คุ้มค่าในการจัดสรรอัตรากำลังครูบุคลากรและการยกระดับคุณภาพทางการศึกษาทำให้โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มีสภาพปัญหา ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

1. ปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาก่อนข้างต่ำ ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก (นักเรียนต่ำกว่า 300 คน) มีจำนวนร้อยละ 2 อยู่ในระดับปรับปรุงร้อยละ 67.91 อยู่ในระดับพอใช้และร้อยละ 29.99 อยู่ในระดับดีและเมื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กในทุกช่วงชั้น ในทุกพื้นที่มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ต่ำกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดอื่น

2. ปัญหาด้านการบริหารจัดการสภาพบริบทของการคมนาคมที่ผ่านมานับว่าไม่ค่อยสะดวกมากนัก รัฐบาลจึงจำเป็นต้องจัดตั้งโรงเรียนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของประชากรที่อาศัยอยู่ แต่ปัจจุบันความจำเป็นดังกล่าวได้ลดลงเนื่องจากการคมนาคมสะดวกขึ้นประกอบกับประชากรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลทำให้ขนาดของโรงเรียนปรับเปลี่ยนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้อัตราส่วนครูต่อนักเรียนและนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน สูงกว่าโรงเรียนขนาดอื่น ๆ นอกจากนี้ โรงเรียนขนาดเล็กจำนวนหนึ่งอยู่ในพื้นที่ลักษณะพิเศษอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ อยู่บนภูเขาสูง บนเกาะ นักเรียนมีปัญหาในการเดินทาง นอกจากนี้ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดทักษะในการบริหารจัดการโรงเรียนและปัญหาอีกประการหนึ่งคือการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรวัยเรียนที่ย้ายติดตามผู้ปกครองไปรับจ้างทำงานต่างถิ่นทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง

3. ปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสภาพที่ครูไม่ครบชั้นและมีจำนวนนักเรียนน้อยในแต่ละชั้น ครูสอนไม่เต็มเวลาเต็มความสามารถ เพราะครูมีภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการสอนเป็นจำนวนมาก หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ค่อยสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ซึ่งสาเหตุมาจากได้รับงบประมาณน้อยสื่อเทคโนโลยีและการสื่อสารมีใช้อย่างจำกัดและที่มีอยู่ก็ไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนขนาดเล็กประชากรมีฐานะยากจนทำให้ไม่มีศักยภาพในการระดมทรัพยากรเพื่อนำมาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียน

5. ปัญหาที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งของโรงเรียนขนาดเล็กคือการขาดแคลนครู (ทั้ง ๆ ที่อัตราส่วนครูต่อนักเรียนของทั้งประเทศก็ไม่ต่างจากอัตราส่วนของประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย) จำนวนครูไม่ครบชั้น ครูไม่ครบตามรายวิชาเอก ต้องใช้ครูวิชาเอกอย่างหนึ่งไปสอนอีกวิชาหนึ่ง มีปัญหาครูย้ายออกบ่อย ครูขาดขวัญและกำลังใจ และครูไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายได้ จึงส่งผลทำให้ประสิทธิภาพและคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กไม่เป็นไปตามเป้าหมาย

จากสภาพปัญหาดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. การศึกษามาช่วยแก้ปัญหาความยากจนให้เด็กในชนบทยากจนได้รับโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและลดภาระค่าใช้จ่ายผู้ปกครอง
2. มีกระบวนการยกระดับคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดรถโมบายคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ การหมุนเวียนครูเข้าสอน การพัฒนาครูด้านภาษาอังกฤษ ด้าน ICT รูปแบบ e-Learning สร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยช่วยเหลือแบ่งปันในเรื่องทรัพยากรอาคารสถานที่ สื่อวัสดุและอุปกรณ์ การแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องนวัตกรรมพัฒนาการเรียนการสอนที่ได้ทดลองแล้วเห็นว่าเหมาะสมและมีประสิทธิภาพหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากทั่วโลกโดยการใช้อินเทอร์เน็ต การพัฒนาใช้สื่อเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ประกอบด้วย วัสดุอุปกรณ์ วิธีการงบประมาณตลอดจนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบท เช่น เรียนรวมทั้งโรงเรียนเรียนรวมเป็นช่วงชั้นเรียนรวม บางวิชาเรียนคณะชั้นเรียนแบบบูรณาการ เป็นต้น
3. ส่งเสริมสร้างเครือข่ายจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยช่วยเหลือแบ่งปันในเรื่องทรัพยากรอาคารสถานที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์
4. พัฒนาระบบการบริหารจัดการ เช่น จัดทำแผนยุทธศาสตร์เร่งพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่สามารถขุดได้กำหนดยุทธศาสตร์การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กภายใต้ต้นนโยบายการพัฒนาการศึกษาโดยจัดตั้ง “โรงเรียนดีศรีตำบล” สร้างความเข้มแข็งของโรงเรียนสร้างวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ เช่น เสอเพลอโมเดลเครือข่ายแก่งจันทร์ โมเดลสามเกลอ โมเดลไตรภาคีสถวนย์เรียนรวม โรงเรียนบ้านยางน้อยศูนย์ปัญญาวิชาการ CPACC 5 ยุทธศาสตร์ การพัฒนาใจประสานโมเดลเครือข่ายเรียนร่วม “ภูหลวงพัฒนา” การบริหารจัดการแบบศูนย์โรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็กหุ้นส่วนที่ดีของท้องถิ่นชุมชน เป็นต้น
5. เพิ่มงบประมาณเงินอุดหนุนรายหัวให้กับนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็กระดับประถมศึกษาที่มีนักเรียน 120 คนลงมาและโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีนักเรียน 300 คนลงมา
6. จัดทำโครงการวิจัยเพื่อกำหนดอนาคตโรงเรียนขนาดเล็กของประเทศไทยภายใต้หลักการสำคัญ 3 ประการคือ 1) คุณภาพของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก 2) สิทธิและโอกาสในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนคนไทยทุกคนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดและ

3) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของภาครัฐโดยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียน จำนวน 16 หัวข้อ

7. ส่งเสริมการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนแต่ละชั้น ในทุกกลุ่มสาระอย่างมีคุณภาพ

สภาพโรงเรียนขนาดเล็ก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) ดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า

สภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า ปัจจัยด้านผู้รับบริการเป็นโอกาสต่อการพัฒนาคือ ผู้ปกครองพร้อมส่งบุตรหลานให้เรียนในโรงเรียนดีมีคุณภาพการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรวัยเรียนจากประเทศเพื่อนบ้านสู่โรงเรียนบริเวณชายขอบหรือ โรงเรียนที่ใช้แรงงานจากต่างชาติดำเนินการด้านอุปสรรค พบว่า ประชากรวัยเรียนที่เป็นสัญชาติไทย มีแนวโน้มลดลงทุกปีผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงและโรงเรียน เอกชนส่งผลให้โรงเรียนในชุมชนมีแนวโน้มปรับขนาดเป็นโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มขึ้น

ด้านการเมืองและนโยบาย พบว่า มีโอกาสต่อการพัฒนาคือ นโยบายการพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนขนาดเล็กมีความต่อเนื่อง กำหนดให้มีการควมรวมโรงเรียนมีแผนยุทธศาสตร์การบริหาร จัดการที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจส่งเสริมและสนับสนุนให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ โรงเรียนส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ด้านอุปสรรค พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนนิติบุคคลตามแนวทางการกระจายอำนาจเป็นรูปแบบเดียวกันทุกโรงเรียน ไม่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก นโยบายและแนวทาง นอกจากนี้ ด้านการบริหารงานบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ที่ส่วนใหญ่เหมือนกันทุกโรงเรียนไม่เอื้อต่อการพัฒนา คุณภาพและประสิทธิภาพต่อการปฏิบัติงานและขวัญกำลังใจของบุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็ก

ด้านการเงิน พบว่า รัฐบาลจัดสรรเงินให้โรงเรียนบริหารจัดการลักษณะเงินอุดหนุน ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถวางแผนการใช้งบประมาณได้ แต่การจัดสรรงบประมาณอุดหนุน เป็นรายหัวตามจำนวนนักเรียน ส่งผลต่อโรงเรียนขนาดเล็กขาดแคลนงบประมาณสำหรับบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนที่ต้องใช้ค่า สาธารณูปโภคเพิ่มขึ้น

ด้านเทคโนโลยี พบว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลให้โรงเรียนสามารถประยุกต์ใช้เพื่อการเรียนการสอนและการบริหารจัดการได้ภายใต้ข้อจำกัดด้านกำลังคน ด้านอุปสรรค พบว่า เทคโนโลยีมีราคาสูงและปรับเปลี่ยนบ่อยส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กมีภาระค่าใช้จ่ายสูง

ด้านสังคมวัฒนธรรมและประชากร พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนชุมชนมีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถระดมทรัพยากรและใช้แหล่งเรียนรู้สนับสนุนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่นด้านอุปสรรค พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่รอบ ๆ โรงเรียนขนาดเล็กเป็นชุมชนเกษตร ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตร รับจ้างฐานะยากจน ส่งผลให้โรงเรียนต้องแสวงหาทรัพยากรเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนอย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตร

สภาพแวดล้อมภายใน พบว่า ด้าน โครงสร้างของโรงเรียนมีความเข้มแข็งเนื่องจากเป็นโรงเรียนนิติบุคคลได้รับการกระจายอำนาจที่บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มีอำนาจในการตัดสินใจในการบริหารจัดการและสามารถกำหนดแผนการบริหารจัดการ โรงเรียน ทั้งด้านวิชาการ ด้านบุคคล ด้านการเงินและด้านบริหารทั่วไป แต่รูปแบบโรงเรียนนิติบุคคลของโรงเรียนขนาดเล็กเป็นจุดอ่อนเนื่องจากขาดแคลนบุคลากรที่ปฏิบัติงานตามโครงสร้างและกรอบงานไม่เพียงพอจึงไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านผลผลิตและการบริการ พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กสามารถให้โอกาสแก่ประชากรวัยเรียนได้มีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในทุกชุมชนของประเทศไทยทุกพื้นที่ทุกสภาพภูมิศาสตร์แต่มีประเด็นที่เป็นจุดอ่อนคือ ภาพรวมคุณภาพผู้เรียน ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากการประเมินของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) พบว่า ภาพรวมต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับประเทศทุกกลุ่มสาระ เนื่องจากครูไม่ครบตามรายวิชาเอก ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูสอนไม่เต็มเวลาเต็มความสามารถเพราะครูมีภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการสอนหลักสูตรและแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

ด้านบุคลากร พบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียนขนาดเล็กสามารถดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งรู้จักครอบครัวนักเรียนเนื่องจากมีนักเรียนจำนวนน้อย อัตราส่วนครูต่อนักเรียนต่ำ ประเด็นจุดอ่อนคือการขาดแคลนครู ครูไม่ครบตามรายวิชาเอก ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ยังไม่มีความชำนาญในการบริหารจัดการ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารบรรจุใหม่ ครูไม่

สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายได้ ครูช่วยบอ่ย ครูขาดขวัญและกำลังใจ เนื่องจากมีภาระงานที่นอกเหนือการสอนมากและนักเรียนส่วนใหญ่ฐานะยากจน

ด้านงบประมาณ พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีงบประมาณไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพ เนื่องจากได้รับจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนเป็นรายหัว การบริหารจัดการส่วนใหญ่จ่ายเป็นค่าสาธารณูปโภค รวมถึงไม่สามารถระดมทรัพยากรจากภายนอกได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ฐานะยากจนจึงเป็นจุดอ่อน

ด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มีวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่บางส่วนก็ชำรุด ไม่สามารถหาทดแทนหรือซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดีได้เนื่องจากงบประมาณเงินอุดหนุนที่ได้รับไม่เพียงพอ

ด้านการบริหารจัดการ พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ไม่สามารถบริหารจัดการตามขอบข่ายงาน 4 งาน คือ งานวิชาการ งานบริหาร งานบุคคล งานอาคารสถานที่และงานบริหารทั่วไปได้ตามที่กำหนด เนื่องจากขาดแคลนบุคลากรรวมถึงการขาดแคลนข้อมูลพื้นฐาน โรงเรียนขนาดเล็กรายโรงเรียนที่ไม่สามารถนำมาสำหรับการตัดสินใจได้ทันเวลา เนื่องจากไม่มีระบบฐานข้อมูลที่ถูกต้องเพียงพอต่อการใช้งาน โดยเฉพาะข้อมูลด้านบุคลากรจึงเป็นจุดอ่อน ด้านจุดแข็งพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามศักยภาพจึงเกิดนวัตกรรมการบริหารจัดการที่หลากหลายรูปแบบ สรุปได้ว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นปัจจัยเอื้อต่อการสร้างโอกาสต่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของนักเรียน และสภาพแวดล้อมภายในเป็นจุดอ่อนต่อการบริหารจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก พ.ศ. 2558-2561 เพื่อให้สามารถบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก พ.ศ. 2558-2561

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) ได้กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก พ.ศ. 2558-2561 ไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์

โรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

พันธกิจ

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคนในเขตบริการของโรงเรียนขนาดเล็กได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตร

3. พัฒนาระบบการบริหารจัดการบนพื้นฐานของการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการมีส่วนร่วม

เป้าประสงค์

1. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

2. ผู้เรียนมีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตร

3. มีรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบท

4. โรงเรียนบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ยุทธศาสตร์ 5 ประการ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างโอกาสทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างความเข้มแข็งและความพร้อมในการเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างโอกาสทางการศึกษา

มาตรการ

สร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

มาตรการ

1. พัฒนาหลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

2. ยกกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

มาตรการ

1. พัฒนาโรงเรียนให้มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กอยู่บนพื้นฐานการวิจัยและพัฒนาและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

2. พัฒนาการบริหารจัดการของเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความต่อเนื่องและเป็นระบบ

3. สร้างแรงจูงใจและให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก

4. สนับสนุนงบประมาณวัสดุครุภัณฑ์ให้เพียงพอที่จะมีคุณภาพตามมาตรฐาน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างความเข้มแข็งและความพร้อมในการเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษา
มาตรการ

1. จัดทำมาตรฐานการเป็นนิติบุคคลของโรงเรียนขนาดเล็ก

2. จัดทำข้อเสนอปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

มาตรการ

1. ส่งเสริมบทบาทของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

2. สร้างความตระหนักและพัฒนาระบบการจูงใจในการรักษุมนทอนองถนองตนเอง

3. สร้างช่องทางสื่อสารรับฟังความคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะและประชาสัมพนธ์ให้

สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

2. ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีการพัฒนาและบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความเข้มแข็งเป็นไปตามมาตรฐานโรงเรียนขนาดเล็กด้านบุคลากรงบประมาณวัสดุและครุภัณฑ์

4. ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความพร้อมเป็นนิติบุคคล

5. ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็กที่ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือในการจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จระดับโรงเรียน

1. สร้างความเข้าใจกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานผู้ปกครองชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชนและสถาบันศาสนาให้ตระหนกรับรู้ถึงเหตุผลและความจำเป็นของทางราชการในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารบุคลากรงบประมาณและคุณภาพการศึกษา

2. ส่งเสริมการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. วิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการจัดการเรียนรู้สื่อและนวัตกรรมในบริบทของโรงเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียน

4. สร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน
5. สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูนักเรียนและชุมชน โดยจัดให้มีกิจกรรมร่วมกัน
6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานต่อสาธารณชน

ชัชวาล ทองดีเลิศ (2555) กล่าวถึงสภาการศึกษาทางเลือก ได้มีข้อเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับทางออกโรงเรียนขนาดเล็ก หลังจากมีการจัดประชุมร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กและผู้นำชุมชนทั้ง 4 ภูมิภาค ดังนี้

1. ยุติคำสั่งและการดำเนินการต่าง ๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการยุบ ควบ รวม โรงเรียนขนาดเล็กตามแนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองทั้งหมด จนกว่าจะมีการดำเนินการเพื่อหาทางออกร่วมกันภาคประชาสังคมผู้มีส่วนได้เสียเรียบร้อยแล้ว โดยจัดให้มีกระบวนการแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก โดยให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและหาทางออกร่วมกับภาคประชาสังคมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเปิดเผย มีขั้นตอน โปร่งใสและเท่าเทียม

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องเคารพและปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 29 ให้สมกับเจตนารมณ์การปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปการเรียนรู้ ว่าด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน การศึกษานอกหลักสูตรกระจายอำนาจ การศึกษาที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่น การศึกษาที่เสมอภาคเท่าเทียมสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่ม การศึกษาที่เคารพความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคนให้สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพจนถึงสูงสุดคือ การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยใช้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตั้งแต่การกำหนดหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ งบประมาณ ผล การระดมทรัพยากร และการบริหารสถานศึกษา พร้อมทั้งงบประมาณที่ชัดเจนอย่างจริงจัง

3. ร่วมกันพัฒนาระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ ทำวิกฤตโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นโอกาสในการพัฒนาเป็นโรงเรียนของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน จากที่หลายประเทศได้พยายามจัดการ โรงเรียนให้มีขนาดเล็กลง เพราะพบว่า การทำโรงเรียนให้เล็ก สามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพและคุณภาพมากกว่า เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากมีความคล่องตัวในการบริหาร ปรับเปลี่ยนพัฒนา สามารถใช้วิธีการและต้นทุนที่เหมาะสมกับผลิตผลที่ต้องการได้ ขนาดจึงไม่ใช่ปัญหา อยู่ที่ฝีมือและวิสัยทัศน์ของผู้จัดการ โดยทางกลับกัน โรงเรียนขนาดใหญ่ ปัญหายิ่งมากเทอะทะ ไม่ทันกับโลกภายนอก บ้าเรียนหนังสือ แข่งขันเบียดเสียดกันไปเข้า

มหาวิทยาลัย ห่างไกลจากการเรียนทักษะชีวิต โดยการปฏิรูปการศึกษาคือ การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์และสามารถอยู่ในชุมชนได้ โดยการพัฒนาโรงเรียนให้มีการเรียนการสอน หลักสูตร การประเมินผลที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

4. ดำเนินการแต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อขับเคลื่อนงานแผนพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนขนาดเล็ก โดยมีตัวแทนโรงเรียนขนาดเล็กภาคละ 6 คน และมีตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทน สภาการศึกษาทางเลือก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีรัฐมนตรีเป็นประธาน

5. มีนโยบายจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาทางเลือกตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมณู พ.ศ. 2550 มาตรา 49 ว่าด้วยการสนับสนุนการศึกษาทางเลือกในรูปแบบที่หลากหลายมีทั้งระบบ ครอบครั้ว ระบบโรงเรียน ระบบโรงเรียนที่มีปรัชญาการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โรงเรียนศาสนา สื่อ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น

กล่าวคือ ไม่ควรมีการตั้งธงว่าต้องยุบโรงเรียนขนาดเล็กและเสนอให้มีนโยบายที่ สร้างสรรค์ โดยให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก โดยจัดให้ มีกระบวนการปรึกษาหารือระหว่างรัฐ ผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน เพื่อร่วมกันหาทางเลือก ในการจัดการศึกษาอย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของแต่ละพื้นที่ โดยทางสภาการศึกษา ทางเลือกพร้อมที่จะเข้ามาสนับสนุนชุมชนในการจัดการโรงเรียนขนาดเล็กจากฐานประสบการณ์ ที่มีกันมาอย่างหลากหลาย เพื่อให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเต็มศักยภาพของชุมชน และพลังความร่วมมือของภาคีองค์กรสนับสนุนต่าง ๆ ที่เห็นความสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา

หลังจากที่สภาการศึกษาทางเลือกได้ยื่นจดหมายคัดค้านการยุบโรงเรียนขนาดเล็ก เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แถลงยุดิ นนโยบายยุบ ควบ รวม โรงเรียนขนาดเล็ก โดยจะร่วมมือกับสภาการศึกษาทางเลือก องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันทางสังคมต่าง ๆ และตัวแทนเครือข่ายโรงเรียนชุมชน ในรูปแบบคณะกรรมการหลายฝ่ายที่จะร่วมวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพ โรงเรียน ขนาดเล็กโดยการมีส่วนร่วม ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่กระทรวงศึกษาธิการกำลังดำเนินการใน แนวทางที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่สอง

โรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ประจำปี พ.ศ. 2558 ระดับประเทศ (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการเครือข่ายการศึกษา ทางเลือกโรงเรียนขนาดเล็กและ โรงเรียนของชุมชน ได้ร่วมกันขับเคลื่อนการบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งปัจจุบันมีมากถึง 15,577 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 50.55 ของจำนวนโรงเรียน

ทั้งหมด (ข้อมูล 10 มิถุนายน พ.ศ. 2558) โดยมุ่งหวังให้โรงเรียนขนาดเล็กจัดบริการการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน ดังนั้น เพื่อเป็นการกระตุ้นและค้นหาต้นแบบที่ดี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้ดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบผลสำเร็จและเพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นโรงเรียนของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ในปี พ.ศ. 2558 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ประจำปี พ.ศ. 2558 อย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อยกย่องและประกาศเกียรติคุณ โรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) ที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน 2) เพื่อส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่โรงเรียนขนาดเล็กที่ปฏิบัติงานได้ประสบผลสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ 3) เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นโรงเรียนของชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนเล็กอื่น

ผู้วิจัยได้ศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ประจำปี พ.ศ. 2558 ทั้ง 16 โรงเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีแนวทาง วิธีการ จุดเด่นในการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วมที่จะทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. โรงเรียนวัดบางกระสอบ (เชษฐบุญปลูกราษฎร์อุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

โรงเรียนวัดบางกระสอบ (เชษฐบุญปลูกราษฎร์อุปถัมภ์) มีนวัตกรรมการเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงการดึงชุมชน ท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชนและภาคส่วนอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างเป็นระบบชัดเจน ใช้ระบบการบริหารจัดการแบบวงจรคุณภาพ Deming cycle เข้ามาดำเนินการ โครงการและกิจกรรม โดยใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษา Triple Q's model เน้นคุณภาพ 3 ระดับ คุณภาพนักเรียน คุณภาพครูและคุณภาพสถานศึกษา

โรงเรียนจัดโครงการบริหารการศึกษาด้วยระบบคุณภาพ (Deming) โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมโดยให้ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้ ร่วมวางแผน จัดประชุมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน สร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชนด้วยการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ดำเนินการเลือกตั้งและสรรหาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนตามระเบียบที่กำหนดไว้ ดำเนินการตามมติที่ประชุมและรายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการทราบ มีการรายงานผลการดำเนินงาน

ตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายให้ผู้ปกครองทราบ โรงเรียนได้จัดทำวิสัยทัศน์และเป้าหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียนจากการร่วมคิดร่วมเสนอของโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน

โรงเรียนวัดใหม่ดงสักสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3

โรงเรียนวัดใหม่ดงสัก ได้ดำเนินงาน 7 Happy to happiness for all ความสุขเล็ก ๆ คู่ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ โดยใช้วงจร PDCA ด้วยการพัฒนาคุณภาพด้านผู้เรียน ด้านครูผู้บริหาร และด้านบริหารจัดการตามมาตรฐานของสถานศึกษา

7 Happy to happiness for all ความสุขเล็ก ๆ คู่ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม หมายถึง โรงเรียนจัดการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยใช้นวัตกรรม Happy society ในการขับเคลื่อน

Happy society สังคมเอื้อ หมายถึง ชุมชนและผู้ปกครองให้การสนับสนุนบุคลากร อาการ ทุน สื่ออุปกรณ์ รวมทั้งช่วยเหลือด้านกายภาพและการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียน ปัจจัยด้านโอกาสทางการศึกษา หมายถึง โอกาสในการเข้าและศึกษาต่อ รวมทั้งโอกาสในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งเงินทุนการศึกษา และการเพิ่มพูนความรู้ โดยใช้ นวัตกรรม Happy school, Happy team, Happy tech ในการขับเคลื่อน

Happy school โรงเรียนดี หมายถึง สภาพแวดล้อมสะอาด ร่มรื่น มีแหล่งเรียนรู้ หลากหลาย จัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Happy team ทีมงานเด่น หมายถึง บุคลากรร่วมกันทำงานเป็นทีม มีความสามารถ หลากหลาย วัฒนธรรมองค์กร ร่วมทุกข์ ปันสุข

Happy tech เทคนิคเยี่ยม หมายถึง ครูใช้เทคนิคผสมผสานเทคโนโลยีที่หลากหลาย ในการสอน โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดหาเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

ปัจจัยด้านคุณภาพการศึกษา หมายถึง ผู้เรียนมีคุณลักษณะ ดี เก่ง และมีความสุข โดยใช้ นวัตกรรม Happy healthy, Happy heart, Happy knowledge ในการขับเคลื่อน

Happy healthy สุขภาพดี หมายถึง ผู้เรียนมีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ

Happy heart น้ำใจงาม หมายถึง ผู้เรียนมีน้ำใจ มีคุณธรรม จริยธรรม เอื้อเฟื้อผู้อื่นและ สังคม

Happy knowledge ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งใน และนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะชีวิตของตนเอง

โรงเรียนบ้านท่าจาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

โรงเรียนบ้านท่าจาม จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ด้วยการใช้นวัตกรรมการบริหาร 5 ท้า โดยใช้ TAJAM MODEL นำไปสู่การมีส่วนร่วมจัดการศึกษา การสร้างโอกาสทางการศึกษา และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งรายละเอียดของกระบวนการดำเนินงาน สรุปได้ดังนี้

1. ทำงานเป็นทีม (Teamwork) โดยบุคลากรทุกคนในหน่วยงานร่วมมือร่วมใจกันในการจัดการศึกษา มีการมอบหมายงานแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถและความถนัด และช่วยเหลือกัน ร่วมกันปฏิบัติงานและทำงานเป็นทีม

2. ทำตามเป้าหมาย (Aim) ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียน ให้ครอบคลุมและเหมาะสม สามารถนำไปสู่การดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรมและร่วมกันดำเนินงานบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. ทำการประเมินผลการปฏิบัติงาน (Job evaluation) ในการดำเนินงานจัดการศึกษา ให้มีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อนำข้อมูลผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้นต่อไป เพื่อให้การจัดการศึกษานั้นมีคุณภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (Activity) ร่วมกันออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับการดำเนินงานต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและดำเนินการจัดกิจกรรมนั้นอย่างต่อเนื่องให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด

5. ทำการจัดการอย่างเป็นระบบ (Management) โดยการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่ การร่วมกันวางแผนกำหนดแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษา โดยร่วมกันดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้และร่วมกันประเมินผลการดำเนินงาน ตลอดจนสรุปรายงานผลการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน ให้มีคุณภาพและประสิทธิวิาพมากยิ่งขึ้น

4. โรงเรียนวัดท่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

โรงเรียนวัดท่า บริหารจัดการศึกษาโดยใช้นวัตกรรม HCH: WATTA ใจร่วมใจสู่การบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. H: Heart คือ ใจ หมายถึง ใจของผู้บริหาร คณะครูและนักเรียน

2. C: Collaboration หมายถึง ความร่วมมือ

3. H: Heart คือ ใจ หมายถึง ใจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน ผู้ปกครอง มีจิตใจที่เต็มไปด้วยความมุ่งมั่น ความจริงใจ ความพยายามที่จะพัฒนาโรงเรียน พัฒนา

ลูกศิษย์ให้มีคุณภาพ โดยผ่านกระบวนการความร่วมมือของชุมชน ผู้ปกครอง เพื่อการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพแบบ WATTA

วิธีดำเนินการ

1. P: ศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น
2. D: ประชุม ผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชุมชน ผู้ปกครอง องค์กรบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อวางแผนกำหนดแผนงาน นโยบาย การพัฒนาสถานศึกษา

W: Want คือ ความต้องการ ความปรารถนาร่วมกันว่าภาพในอนาคตของสถานศึกษาต้องการความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์

A: Action คือ แนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อให้มีความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตามแผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรม ในแผนปฏิบัติการประจำปี

T: Team work คือ แต่งตั้งคณะผู้รับผิดชอบงาน/ โครงการ/ กิจกรรม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

T: Technique คือ เทคนิค/ วิธีการของผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน ผู้ปกครอง ที่นำมาใช้ในการร่วมกันกำกับติดตามผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการบริหารงานทั้ง 4 งาน

A: Attainment คือ ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน โครงการ/ กิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนในแต่ละกิจกรรม ทำให้นักเรียน ได้รับความรู้ มีความสามารถตามศักยภาพของบุคคล และร่วมกันปรับปรุงพัฒนาแก้ไขส่วนที่มีปัญหา ยอมรับแนวทางการปฏิบัติตามแผนงานที่ได้ผลสำเร็จ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานครั้งต่อไป

3. C: การวัดผล/ ประเมินผล การประเมินการดำเนินการ การประเมินขั้นตอนการดำเนินงานและการประเมินผลของการดำเนินงานตามแผนที่ตั้งไว้ การประเมินผล โดยคณะกรรมการที่รับผิดชอบแผนการดำเนินงานนั้น ๆ

โรงเรียนวัดสามหลังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4

โรงเรียนวัดสามหลัง ดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามแนวทางในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ด้วยเจตนารมณ์ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดองค์กร เพื่อให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้อย่างแท้จริง ด้วยความเป็นอิสระ

มีความคล่องตัวในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โรงเรียนได้นำกระบวนการ PDCA มาใช้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาระบบงานและเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงานของเครือข่ายการมีส่วนร่วม ทำให้การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการคิดวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ ประเมินผล แก้ไขปรับปรุง และชื่นชมร่วมกัน เพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานด้วยระบบการมีส่วนร่วมตามวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง

โรงเรียนชุมชนบ้านเหมืองหม้อ (เหมืองหม้อสามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1

โรงเรียนชุมชนบ้านเหมืองหม้อ (เหมืองหม้อสามัคคี) มีนวัตกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือ การบริหารจัดการ โรงเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยใช้รูปแบบ IAE Model (3 ข โมเดล) ผ่านวงจรคุณภาพ PDCA

รูปแบบ IAE Model ประกอบด้วย

I Intensive ความเข้มข้นในการระดมความคิดและทรัพยากร

A Active ความเข้มแข็งในการพัฒนา

E Energetic ความแข็งขันของภาคีเครือข่าย

โรงเรียนบ้านตาลพร้าวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2

โรงเรียนบ้านตาลพร้าวนำหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม มาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ

นวัตกรรมของโรงเรียนคือ การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็ก ผู้ความเป็นเลิศด้วย “3M of participation” ประกอบด้วย

M₁ (Man) หมายถึง การมีส่วนร่วมด้านบุคลากรในการพัฒนาปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์แหล่งเรียนรู้ภายใน โรงเรียน และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียน

M₂ (Money) หมายถึง การมีส่วนร่วมด้านงบประมาณจากหน่วยงานและบุคคลต่าง ๆ

M₃ (Material) หมายถึง การมีส่วนร่วมด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ จากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ

โรงเรียนวัดเนื้อร้อนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1

โรงเรียนวัดเนื้อร้อนมีรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กสู่คุณภาพนักเรียน

ด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการวิจัย นิษัยรักการอ่าน และ MAPS (Sufficiency economy, Research, Reading habits and MAPS: SRR & MAPS model) โดยการมี

ส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ในการประชุมวางแผน รับทราบข้อมูล เสนอแนะ ให้ความเห็นชอบ รวมถึงได้รับความร่วมมือส่งเสริมสนับสนุน และเป็นกำลังใจ

ในการนำรูปแบบดังกล่าวมาใช้ในการบริหารโรงเรียนจนประสบความสำเร็จ

โรงเรียนบ้านหนองหัววัวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

โรงเรียนบ้านหนองหัววัวบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้นวัตกรรม KHAOWUA

model ประกอบด้วย

K-Knowledge หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าจากภูมิปัญญาจากประสบการณ์

H-Humanity หมายถึง ความเป็นมนุษย์ คนในชุมชน บุคลากรในโรงเรียน

A-Association หมายถึง การมีส่วนร่วม ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ สู่ความสำเร็จร่วมกัน

O-Organization หมายถึง องค์กร โรงเรียนที่มีความเป็นระบบ แบบแผน

W-Wealth หมายถึง ความสมบูรณ์ มั่งมี ความต่อเนื่อง มั่นคงถาวร

U-Unity หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเอกลักษณ์

A-Accomplishment หมายถึง การทำให้บรรลุเป้าหมาย ความสำเร็จ

การใช้นวัตกรรมดังกล่าว ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เด็กได้รับโอกาสใน

การเข้าเรียน การดูแลและช่วยเหลือระหว่างเรียน ได้รับการส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาต่อในระดับ

ที่สูงขึ้น ได้เรียนรู้จากวิถีชีวิตและภูมิปัญญาจากชุมชน ทำให้เด็กพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

ครบทุกด้าน มีความสุขในการเรียนรู้ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน กล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

และที่สำคัญเด็กสามารถค้นพบตัวเองตั้งแต่ยังเด็กว่าตนเองชอบและมีความถนัดด้านใด โดย

หลักการ เด็ก ครู และชุมชน มีความสุขในการเรียนรู้ไปพร้อมกัน นับได้ว่าเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

ภายใต้ปณิธาน “โรงเรียนของชุมชน โดยชุมชน เพื่อลูกหลานของชุมชน”

โรงเรียนบ้านหนองขุนาคำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร

เขต 3

โรงเรียนบ้านหนองขุนาคำมีการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยการเปิดโอกาสให้

ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามแนวทางของทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Participation)

ซึ่งมีหลัก 5 ร่วม ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผล และร่วมประเมิน ตลอดจน

ร่วมแก้ไขปัญหา กำกับ ติดตามการดำเนินงาน การนำการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์และ

การบริหารงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง PDCA มาผลักดันให้การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมเกิด

รูปธรรมอย่างแท้จริงและก้าวสู่ความเป็นเลิศ โดยการบริหารจัดการสถานศึกษา 3 ด้าน คือ

ด้านการมีส่วนร่วม: นวัตกรรมการระดมทรัพยากร

ด้านโอกาสทางการศึกษา: นวัตกรรม 4 เลือ ประกอบด้วย 1) ส่งเสริม สนับสนุนและสร้างโอกาสทางการศึกษา 2) เสริมสร้างระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) สื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และ 4) ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ

ด้านคุณภาพทางการศึกษา: นวัตกรรมเครือข่ายพัฒนาการเรียนรู้สู่คุณภาพ

โรงเรียนบ้านม่วงหนองตาต้านักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

โรงเรียนบ้านม่วงหนองตาต้อใช้นวัตกรรม “การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน” ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ให้ความร่วมมือในการดำเนินการ กำกับ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมาย

โรงเรียนบ้านกันผมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

โรงเรียนบ้านกันผมใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในโรงเรียน สู่ความเข้มแข็งของชุมชน แล้วขยายเครือข่ายสู่ภาครัฐและเอกชน โรงเรียนสร้างชุมชนให้มีความรัก ความศรัทธา ความเชื่อมั่นต่อโรงเรียน โดยใช้เทคนิค 5 ร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมพัฒนา และร่วมภาคภูมิใจ โดยใช้กระบวนการทำข้อตกลงร่วมกัน โดยโรงเรียนเน้นการเข้าถึงชุมชน โดยเยี่ยมบ้านทุกครัวเรือน เพื่อรวบรวมข้อมูลปัจจัยภายนอก ได้ข้อมูลจริงนำมาวางแผน แก้ไขช่วยเหลือ พัฒนาได้ถูกต้องและสัมฤทธิ์ผลที่กำหนดไว้ โดยมีเงื่อนไขความสำเร็จ 3 ดี คือ 1) ครูดี คือ ครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ มีเทคนิครูปแบบการสอนที่หลากหลาย 2) สอนดีอย่างมีเครือข่าย คือ การจัดการเรียนการสอนโดยมีกลุ่มเครือข่ายร่วมส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพนักเรียน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) ชุมชนดีมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน คือ ชุมชนให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

โรงเรียนบ้านยางน้อยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยโสธร เขต 1

โรงเรียนบ้านยางน้อยใช้นวัตกรรม “การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานอย่างมีคุณภาพ บ้าน (ชุมชน) วัด โรงเรียนและท้องถิ่น โดยใช้ยุทธศาสตร์ 4-5-5 สู่โรงเรียนคุณภาพขนาดเล็กจิวแต่แจ้ว พัฒนาควบคู่ชุมชนคุณธรรม” ซึ่งยุทธศาสตร์ 4-5-5 ประกอบด้วย

4 ประสาน ได้แก่ บ้าน (ชุมชน) วัด โรงเรียนและท้องถิ่น

5 ร่วม ได้แก่ การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติ การร่วมประเมินผลและการร่วมชื่นชม

5 คุณภาพ ได้แก่ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ ด้านคุณภาพแหล่งเรียนรู้ และด้านคุณภาพการมีส่วนร่วม
 นวัตกรรมดังกล่าว เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ตัดสินใจ ในการดำเนินงานร่วมกัน มีการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลร่วมกัน มีการชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

โรงเรียนบ้านหาดหงส์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1

โรงเรียนบ้านหาดหงส์เปิด โอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้เข้ามา มีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมวางแผนและร่วมทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดย ใช้นวัตกรรม “6 ต เป็นฐาน บริหารแบบมีส่วนร่วม” ประกอบด้วย 1) ต-ตระหนักในปัญหา 2) ต-ตั้งเป้าหมาย 3) ต-เตรียมพร้อมปัจจัยพื้นฐาน 4) ต-เติมเต็มกระบวนการ 5) ต-ติดตาม ตรวจสอบ 6) ต-ต่อยอดยั่งยืน

การเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนช่วยให้ สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน ชุมชนรักและหวงแหนสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครอง และชุมชนสนับสนุนทรัพยากรการศึกษาและให้ความร่วมกับสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ ทำให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จตาม เป้าหมายที่วางไว้

โรงเรียนบ้านโคกพะยอมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2

โรงเรียนบ้านโคกพะยอม ใช้นวัตกรรมการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการสถานศึกษา คือ PAYOM model สู่คุณภาพโรงเรียน “เล็กดี” “รสโต” ซึ่งมีเป้าหมายและสัมฤทธิ์ผลมุ่งให้เกิด 4 ประการ ได้แก่ โรงเรียนสวย ครูขยัน นักเรียนมีความสุข ชุมชนพึงพอใจ กล่าวคือ คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนและองค์กรเอกชน เข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอนและควบคุมคุณภาพทั้งระบบด้วยวงจร คุณภาพ PDCA อย่างต่อเนื่องภายใต้การมีส่วนร่วมวางแผน (Plan) ร่วมปฏิบัติ (Do) ร่วมตรวจสอบ (Check) ร่วมปรับปรุงแก้ไข (Act) และร่วมชื่นชมเผยแพร่การดำเนินงาน

“เล็กดี” หมายถึง โรงเรียนขนาดเล็กที่สามารถพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี โดยมองข้าม ข้อจำกัดความขาดแคลนต่าง ๆ

“รสโต” หมายถึง คุณภาพของโรงเรียนที่เกิดขึ้นตามเป้าหมายอย่างยั่งยืน โดยนวัตกรรมการมีส่วนร่วม แบบ PAYOM model ประกอบด้วย P-Potency: พัฒนาศักยภาพ

A-Awareness: รับผิดชอบต่อหน้าที่ Y-Yoke together: มุ่งสู่ความร่วมมือ O-Organization: เกิดองค์กรแห่งความร่วมมือ M-Multimedia: สื่อหลากหลายชนิด

โรงเรียนบ้านเปลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

โรงเรียนบ้านเปลบริหารจัดการศึกษาโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของพ่อ แม่ ญาติพี่น้อง และผู้ปกครองของนักเรียนที่บ้าน ความร่วมมือของผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน และความร่วมมือของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาควิชาครูผู้ปกครอง ภาควิชาครูจากภาครัฐและเอกชน ประสานความร่วมมือกันเพื่อดำเนินการพัฒนา “โรงเรียนให้มีคุณภาพ” ให้มีความพร้อมสามารถให้บริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพ และเอื้อต่อการจัดปฐมนิเทศ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาพิเศษ ตลอดจนเป็นศูนย์รวมหรือเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความเชื่อมั่น ศรัทธาและส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน นำไปสู่การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง การสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยโรงเรียนและชุมชนสามารถจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ เพื่อบริการและเชื่อมความสัมพันธ์กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ภาพความสำเร็จของโรงเรียน “โรงเรียนบรรยากาศน่าอยู่ ครูดี นักเรียนมีคุณภาพ ชุมชนร่วมประสานความสามัคคีกัน” เป็นหนึ่งเดียวกัน คือ “BANPLAE FAMILY” (ครอบครัวบ้านเปล)

จากการศึกษาการบริหารจัดการของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ประจำปี พ.ศ. 2558 ทั้ง 16 โรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ ด้วยนวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในการพัฒนาสถานศึกษาทั้งการมีส่วนร่วมด้านบุคลากรในการพัฒนาปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียน การมีส่วนร่วมด้านงบประมาณจากหน่วยงานและบุคคลต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมด้านการจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ จากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทั้งในการคิดวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ การติดตามประเมินผล การร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนการแก้ไขปัญหา ซึ่งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนจะเป็นการช่วยพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จต่อไป

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นองค์การใดต่างก็มุ่งที่จะสร้างความร่วมมือร่วมใจ เพื่อให้ทำงานสำเร็จ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญขององค์การ แม้ว่าจะแบ่งงานให้แก่แต่ละบุคคลปฏิบัติก็ตาม แต่การที่จะสร้างให้บุคคลมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติงานนับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับองค์การ ถ้าการปฏิบัติงานนั้นมีความไม่เข้าใจหรือเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะและไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์การแล้ว การบริหารงานขององค์การจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้โดยยาก ดังนั้น การบริหารจัดการจึงพยายามหาวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งการยอมรับและความเข้าใจระหว่างผู้บริหารและผู้ที่อยู่ในองค์การ แนวคิดที่ถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์การนั้นก็คือ “การบริหารแบบมีส่วนร่วม” (Participative management) (ชร สุนทรายุทธ, 2551)

ความหมายการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

Cohen and Uphoff (1980) การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โครงการ

United Nations (1981) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและปฏิบัติตามแผนการหรือ โครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

Putti (1987) การมีส่วนร่วม หมายถึง พื้นฐานของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้การบริหารจัดการมีลักษณะกว้าง ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้การมีส่วนร่วมขยายไปสู่การปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ

อุทัย บุญประเสริฐ (2542) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจกรรมใด ๆ ให้ความช่วยเหลือและมีอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชน

สมยศ นาวิการ (2545) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของการให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ (Participative management) เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล PM ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหาร

สัญญา เคนาภูมิ (2551) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่พึงประสงค์ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมจะต้องมาจากความสมัครใจ พึงพอใจและได้รับผลประโยชน์ ที่เกิดจากชุมชน โดยส่วนรวมร่วมกัน

ธนสาร บัลลังก์ปัทมา (2551) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาและการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมี ประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือ กลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของ การร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

โดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกัน

แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม

หลักการสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ การสร้างบรรยากาศการทำงาน แบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและ รับผิดชอบจากหลักการดังกล่าว จึงสรุปเป็นแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

(ชร สุนทรายุทธ, 2551)

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการทำงานในบรรยากาศแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในกระบวนการบริหาร
2. โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์มีข้อจำกัดทางด้านร่างกาย สติปัญญา ความสามารถ เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ ทำให้ไม่สามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยคน ๆ เดียว จึงต้องมีการร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหาในข้อจำกัดดังกล่าว
3. การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ การทำงานมีประสิทธิภาพสำเร็จตามเป้าหมาย เพราะเป็นบรรยากาศที่ก่อให้เกิดความผูกพัน ทั้งด้าน จิตใจ อารมณ์และสังคมที่มีต่อกิจกรรมนั้น ๆ จึงทำให้การลงทุนมีความเสี่ยงน้อย

สอดคล้องกับแนวคิดของ Arnstien (1969) ที่เห็นว่าการมีส่วนร่วมจะมีลักษณะมากน้อย เพียงใดให้พิจารณาว่าผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการใช้อำนาจและมืบทบาท ในการควบคุมได้เท่าใดซึ่งเป็นข้อบ่งบอกถึงภาวะผู้นำที่เป็นประชาธิปไตย (Democratic leadership)

ว่ามีสูงหรือต่ำ Arnstien ได้ใช้อำนาจการตัดสินใจเป็นเกณฑ์ในการบ่งบอกการมีส่วนร่วมโดยสรุปเป็นขั้นบันได (Participation ladder) 8 ขั้นและใน 8 ขั้นจัดได้เป็น 3 กลุ่มหรือ 3 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม
2. การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือร่วมเพียงบางส่วน
3. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงคือมีอำนาจและบทบาทมาก

คล้ายกับการมีส่วนร่วมของ Dusseldorp (1981) ที่ว่าการมีส่วนร่วมมีอยู่ด้วยกัน 2 ทาง คือ ทางตรงและทางอ้อมหรืออาจจะมีแนวทางการมีส่วนร่วมในทางที่ 3 คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตลอดเวลา

นอกจากนี้ Dusseldorp จำแนกการมีส่วนร่วมเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมทางตรงเป็นการมีส่วนร่วมที่บุคคลเข้าไปมีกิจกรรมในกระบวนการพัฒนาด้วยตนเอง เช่น การเข้าร่วมวางแผนร่วมตัดสินใจเข้าประชุมการร่วมอภิปรายการใช้แรงงานและการลงคะแนนเสียง เป็นต้น 2) การมีส่วนร่วมทางอ้อมเป็นการที่ประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงแต่อาจมีส่วนร่วมผ่านตัวแทนหรือสิ่งอื่น ๆ แทน เป็นต้น

สรุปได้ว่า หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วม คือ การสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การรับผิชอบอย่างเต็มที่ รวมถึงการมีส่วนร่วมผ่านตัวแทน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายได้

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมดังนี้

ธร สุนทรายุทธ (2551) ได้สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ ดังนี้

1. ทฤษฎีลำดับความต้องการของ Maslow (1970) มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการเหมือนกัน ทรายใดที่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ ก็จะเกิดปัญหาความต้องการอยู่ร่ำไป แต่ถ้าความต้องการได้รับการตอบสนองก็จะเลิกสนใจและมนุษย์ตอบสนองความต้องการแตกต่างกัน ทางด้านปริมาณความต้องการระดับต่ำก่อนข้างมีขอบเขตจำกัด แต่ความต้องการระดับสูง มักจะมีขอบเขตไม่จำกัด

2. ทฤษฎีความจูงใจของ Herzberg (1959) มีความเชื่อว่าปัจจัยที่จะจูงใจให้คนทำงานประกอบด้วย ความสำเร็จในงานที่ทำ การได้รับการยอมรับ ยกย่องและนับถือ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานที่นำไปสู่ความสำเร็จ ลักษณะของงานที่ทำ ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย และความเจริญเติบโตส่วนบุคคล

3. จากการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ Argyris (1957) พบว่า บุคคลจะมีวุฒิภาวะและบุคลิกภาพเป็นของตนเอง การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองในด้านการตัดสินใจ การควบคุม การทำงาน การแสดงออก ทักษะคิดและการใช้ความสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ นอกจากนี้ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่สำคัญที่สุด คือ แรงจูงใจและภาวะผู้นำ กล่าวคือ แรงจูงใจเป็นสิ่งที่เป็นตัวกระตุ้นเพื่อก่อให้เกิดการกระทำของพลังในบุคคล ส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมและวิธีการในการทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ แรงจูงใจมีผลต่อกระบวนการทำงานของคน ในทิศทางแห่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ต้องการ ผู้บริหารจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของการจูงใจ เพื่อส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในงาน เกิดความสามัคคี จงรักภักดีและซื่อตรงต่อองค์กร เกิดความศรัทธา และเชื่อมั่นต่อตนเองและองค์กร

ส่วนภาวะผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กรในทิศทางของกระบวนการตัดสินใจ เพราะการมีแรงจูงใจให้ปฏิบัติงานหรือมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานใด ๆ หากกระบวนการตัดสินใจไม่เป็นผลแล้ว จะส่งผลต่อการไม่บรรลุความสำเร็จได้

สอดคล้องกับแนวคิดของ McClelland (1961) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสิ่งจูงใจของมนุษย์ในการทำงานให้เกิดผลสำเร็จทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคมผลของการศึกษาสรุปได้ว่าคนเรามีความต้องการอยู่ 3 ประการ คือ

1. ความต้องการสัมฤทธิ์ผล (Need for achievement) เป็นความปรารถนาจะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีพยายามเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ มีความสบายใจเมื่อประสบความสำเร็จมีความวิตกกังวลเมื่อประสบความสำเร็จไม่สำเร็จ

2. ความต้องการความผูกพัน (Need for affiliation) เป็นความต้องการการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมต้องการความเป็นมิตรและสัมพันธ์ภาพที่อบอุ่น

3. ความต้องการมีอำนาจบารมี (Need for power) ได้แก่ ความต้องการรับผิดชอบบุคคลอื่นต้องการควบคุมและให้คุณให้โทษแก่ผู้อื่นได้

นอกจากนี้ Vroom and Deci (1970) ได้พิจารณาปริมาณการมีส่วนร่วมในเชิงจิตวิทยาว่าเป็นปริมาณของอิทธิพลที่ปัจเจกบุคคลรู้สึกว่าได้เข้าไปเข้าไปร่วมในการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังเพิ่มเติมด้วยว่าบุคคลจะได้รับความพึงพอใจจากการทำงานที่มีประสิทธิภาพโดยตัวบุคคลจะพัฒนาความผูกพันที่มีต่องานและจะสามารถทำงานได้ดี ตลอดจนเมื่อเห็นได้ชัดเจนว่าตนเองสามารถขยายเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นคือปรัชญาแนวความคิดในการควบคุมตนเอง (Self-control or self-regulation) มิใช่ควบคุมองค์กร (Organization control)

ส่วน Likert (1967) เสนอทฤษฎีการบริหารซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน 4 รูปแบบ และเรียกว่าการบริหาร 4 ระบบ (System 4) ประกอบด้วย

ระบบที่ 1 เผด็จการ (System 1: Exploitative authoritative) เป็นการใช้อำนาจเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวเป็นการบริหารองค์การที่เน้นหน้าที่และโครงสร้างแบบอำนาจนิยมสูง

ระบบที่ 2 เผด็จการแบบมีศิลป์ (System 2: Benevolent authoritative) เป็นการใช้อำนาจแบบเมตตาใช้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างนายจ้างต้องทำให้ลูกจ้างมีความเชื่อมั่น

ระบบที่ 3 การปรึกษาหารือ (System 3: Consultative) ระบบนี้เป็นการบริหารงานแบบมีความมั่นคงแต่ฝ่ายบริหารไม่มีความเชื่อมั่นและความไว้วางใจอย่างเต็มที่ในตัวผู้ใต้บังคับบัญชา

ระบบที่ 4 กลุ่มที่มีส่วนร่วม (System 4: Participative group) เป็นระบบการขยายขอบเขตความสัมพันธ์และความเป็นมิตรกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างในระดับสูงจากการมีส่วนร่วมในการทำงานแบบกลุ่ม

Bryman (1986) ได้เสนอแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่จะมีผลต่อทัศนคติ การปฏิบัติงานและการกระตุ้นใจผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ 4 ประการ คือ

1. บรรยากาศของการมีส่วนร่วมควรจะต้องทำให้แนวทางที่จะไปสู่เป้าหมายมีความชัดเจนยิ่งขึ้นและบรรยากาศจะมีลักษณะของความไม่เป็นทางการมากกว่า
2. จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถเลือกเป้าหมายที่มีคุณค่า ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาควรเพิ่มเป้าหมายส่วนบุคคล Individual goal กับ Organization goal ให้เท่าเทียมกัน
3. ผู้มีส่วนร่วมจะเพิ่มการควบคุมงานมากขึ้นถ้ามีแรงจูงใจและความเป็นอิสระเพิ่มขึ้นซึ่งจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานมากขึ้น
4. เมื่อบุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเขาจะมี Ego-involved

Dusseldorp (1981) ยังได้รวบรวมแนวคิดในการจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการและใช้คุณลักษณะ 9 ประการมาจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 9 กลุ่ม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวัดระดับการมีส่วนร่วมเพราะจะทำให้เห็นภาพของการมีส่วนร่วมได้อย่างหลากหลายมิติ และถ้าผสมคุณลักษณะทุกมิติเข้าด้วยกันแล้วก็จะช่วยให้เห็นลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจนดังนี้ 1) การจำแนกตามระดับความสมัครใจ (Degree of voluntaries) 2) วิธีของการมีส่วนร่วม (Way of involvement) 3) ความเข้มของการมีส่วนร่วม (Intensities of activities) 4) ความถี่ของการมีส่วนร่วม (Frequency of activities) 5) ระดับของประสิทธิผล (Degree of effectiveness)

6) พิสัยของกิจกรรม (Range of activities) 7) ระดับขององค์การ (Organizational level) 8) ผู้เข้าร่วม (Participants) และ 9) ลักษณะของการวางแผน (Style of planning)

กล่าวโดยสรุปการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีแนวคิดพื้นฐานในการให้ความสำคัญกับตัวบุคคล ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีด้านจิตวิทยา ทฤษฎีแรงจูงใจ เพื่อให้สามารถนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

กระบวนการมีส่วนร่วมมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้มุมมองไว้ ดังนี้

ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์ (2550) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมว่าน่าจะเริ่มจาก

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการประเมินผล

ธนสาร บัลลังก์ปัทมา (2551) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้ 1) สำรวจความต้องการ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา 3) การวางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ 4) กิจกรรมการปฏิบัติ คือ แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ 5) การประเมินผล คือ การประเมินแนวทางปฏิบัติ และ 6) การสรุปผลการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน จึงเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งทางตรง คือ ร่วมเป็นคณะทำงานและทางอ้อมร่วมวางแผนนโยบาย

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุและความต้องการ 2) มีส่วนร่วมในการวางแผน 3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 5) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล 6) มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

World Health Organization and UNICEF (1978) ได้เสนอรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และประการสำคัญ คือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง

2. การดำเนินกิจกรรม ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรและควบคุมทางการเงิน

3. การใช้ประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

4. การได้รับประโยชน์ โดยประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน

จากแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการทั้งหลายได้ให้ทรรศนะไว้ในข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) ซึ่ง Shadid et al. ให้ความเห็นว่าเป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากที่สุด โดยจำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้

4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in decision making) การตัดสินใจชนิดนี้เป็นศูนย์กลางของการเกิดทางเลือกตัดสินใจที่หลากหลาย มีการกำหนดและประเมินทางเลือกและการตัดสินใจเลือก ซึ่งเปรียบได้กับการวางแผนเพื่อนำทางที่เลือกมาสู่การปฏิบัติ สามารถแบ่งการตัดสินใจนี้ออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น (Initial decision) เป็นการเริ่มต้นหาความต้องการและวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการที่สำคัญ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญที่จะเลือกเอาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มคนและมีความเป็นรูปธรรม โดยผ่านการใช้กระบวนการตัดสินใจในระยะนี้สามารถให้ข้อมูลที่สำคัญและเสนอกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหา

2. การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ (Ongoing decision) ความสำเร็จในช่วงนี้เกิดขึ้นได้มากกว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจช่วงเริ่มต้น ซึ่งโครงการจะต้องค้นหาความต้องการของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในภายหลังนี้ และจัดลำดับความสำคัญของโครงการและวิธีการดำเนินโครงการและวิธีการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

3. ตัดสินใจในช่วงปฏิบัติการ (Operational decision) เป็นความเกี่ยวข้องในองค์กรเมื่อโครงการเข้ามามีการเชื่อมโยงโครงการ มีการรวมตัวขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเกณฑ์สำหรับปฏิบัติกิจกรรมในโครงการตามกรอบที่สมาชิกยึดถือ ประกอบด้วย การประชุมเพื่อจัดทำนโยบายการคัดเลือกผู้นำที่มีอิทธิพลต่อองค์กร

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Participation in implementation) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติแบ่งได้ 3 ทาง คือ

1. การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนหรือให้ทรัพยากร (Resource contribution) สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่ แรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์และข้อมูลข่าวสาร ทั้งหมดนี้เป็นแหล่ง

ทรัพยากรที่สำคัญเพื่อพัฒนาโครงการส่งเสริมโดยใช้แรงงานในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดี การบริจาคเงินและวัสดุต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วม สิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมนี้ คือ การรู้ว่าใครเป็นผู้สนับสนุนและทำอะไร โดยวิธีการจูงใจ การได้รับค่าตอบแทนหรือโดยการบีบบังคับสนับสนุนเรื่องทรัพยากร บ่อยครั้งที่ พบว่า มีความไม่เท่าเทียมกันและแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

2. การมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงาน (Project administration and coordination) คนในองค์กรสามารถรวมตัวกันในการปฏิบัติงาน หรือเป็นสมาชิกทีมที่ปรึกษาหรือเป็นผู้บริหาร โครงการเป็นสมาชิกอาสา ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานกิจกรรมของโครงการ มีการฝึกอบรมให้รู้เทคนิคการปฏิบัติงานในโครงการสำหรับผู้เข้ามาบริหารหรือประสานงานวิธีนี้นอกจากจะเพิ่มความไว้วางใจให้กับคนในองค์กรแล้วยังช่วยให้สมาชิกเกิดความตระหนักถึงปัญหาของตนเองอีกด้วย ทั้งยังทำให้เกิดการสื่อสารข้อมูลภายในและได้รับคำแนะนำ ซึ่งเป็นปัญหาของคนในท้องถิ่น ตลอดจนผลกระทบที่ได้รับเมื่อโครงการเข้ามา

3. การมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือ (Participation in enlistment) การขอความร่วมมือไม่จำเป็นต้องการผลประโยชน์เสมอไปแต่พิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่าผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังเมื่อนำโครงการมาใช้และผลกระทบต่อคนในองค์กรที่เข้าร่วมโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in benefits) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานและมีผลในทางเศรษฐกิจ มีความสำคัญต่อการยอมรับนำโครงการที่สำคัญ ๆ เข้ามาทั้งที่การตัดสินใจอาจไม่เกิดขึ้นหรือมีขีดจำกัด การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์แบ่งได้ 3 ชนิด

1. ผลประโยชน์ด้านวัตถุ (Material benefits) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล เช่น เป็นการเพิ่มการบริโภค รายได้ ทรัพย์สิน แต่สิ่งเหล่านี้อาจจะทำให้การสรุปข้อมูลล้มเหลวได้ ซึ่งควรวิเคราะห์ให้ได้ว่า ใครคือผู้มีส่วนร่วมและดำเนินการให้เกิดขึ้น

2. ผลประโยชน์ด้านสังคม (Social benefits) เป็นความต้องการด้านพื้นฐานด้านสาธารณะ ได้แก่ บริการหรือความพึงพอใจจากสาธารณูปโภค โดยใช้รูปแบบผสมผสานเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับคนยากจนจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ทั้งในเรื่องปริมาณ การแบ่งผลประโยชน์และคุณภาพบริการและความพึงพอใจ

3. ผลประโยชน์ด้านบุคคล (Personal benefits) เป็นความปรารถนาที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือได้รับการคัดเลือกเข้ามา เป็นความต้องการอำนาจทางสังคมและการเมือง โดยผ่านความร่วมมือในโครงการ ผลประโยชน์สำคัญที่ได้จากโครงการมี 3 ชนิด คือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง อำนาจการเมืองและความรู้สึกที่ตนเองทำงานมีประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ควรศึกษาผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังด้วยเพราะอัตราการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์แตกต่างกันจะเป็นข้อมูลสำคัญในการวางนโยบายหลักที่เกี่ยวข้องว่าจะให้ใคร

มีส่วนร่วมหากผลออกมาตรงข้ามกับความคาดหวัง จะได้แก้ไขเพื่อหาแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการวางรูปแบบใหม่

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation) แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อมในการประเมินผลด้านงบประมาณ ความพึงพอใจของบุคคลต่อโครงการ การมีส่วนร่วม วิธีการเข้ามามีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ หรือผ่านตัวแทนที่เลือกเข้าไป เพื่อนำความคิดเห็นไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ ยังมีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผน ไว้ดังนี้

ในการดำเนินงานใด ๆ ก็ตามให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งคือ การวางแผน (Planning) เพราะการวางแผนช่วยกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal) วัตถุประสงค์ (Objective) เป้าหมาย (Target) และวิธีการ (Procedure) ของการดำเนินงาน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2537) ดังนั้น เพื่อให้การวางแผนการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษา ตลอดจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ บุคลากรทุกฝ่ายในองค์กรควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษา แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใดนั้น ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ในการวางแผนจัดการศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปให้โรงเรียนมีสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น (จรัส อติวิทยากรณ์, 2553)

จรัส อติวิทยากรณ์ (2553) ยังได้กล่าวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนไว้ ดังนี้ จากความสำคัญของการวางแผนและการมีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่าถ้าองค์กรใดที่ได้มีการวางแผนที่ดี โดยการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ขอมรับเป้าหมายแล้วย่อมจะส่งผลให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง เพราะประสิทธิภาพและผลสำเร็จของการปฏิบัติงานนั้น ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยบังเอิญ แต่จะเกิดจากที่องค์กรได้มีการวางแผนที่ดีไว้ตั้งแต่ต้น โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมมาประกอบกับการวางแผนจัดการศึกษาของโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการวางแผน เป็นระบบการปรึกษาหารือ เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ในรูปแบบของคณะกรรมการ (Committee) ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการเฉพาะกิจ คณะกรรมการดำเนินงาน คณะกรรมการ โครงการ หรือคณะกรรมการที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น รูปแบบนี้เป็น การกระจายอำนาจตัดสินใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องปฏิบัติงานมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการ เหมาะสำหรับใช้กับผู้บริหารระดับต้นขึ้นไป โดยการมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการหรือกรรมการ การมีส่วนร่วมในการวางแผนจะเพิ่มปณิธานความมุ่งมั่นต่อ

เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ เป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้บรรลุถึงการตัดสินใจ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารให้บรรลุผลสำเร็จ นับว่าเป็นกระบวนการที่เป็นวงจร ซึ่งประกอบด้วย การยอมรับปัญหาและระบุรายละเอียดของปัญหา วิเคราะห์ปัญหา สร้างกฎเกณฑ์สำหรับการแก้ปัญหาที่เชื่อถือได้อย่างเป็นระบบ พัฒนาแผนงาน โครงการ และการดำเนินการวางแผน รวมทั้งการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานการมีส่วนร่วมในการวางแผนจะช่วยให้ทุกคนเข้าใจขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบได้ดีขึ้น มีการปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับการกำหนด วัตถุประสงค์ แผนงาน โครงการรวมตลอดปี และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะช่วยให้ทุกคนสามารถทำงานได้เต็มความสามารถยิ่งขึ้น ทำให้เป้าหมายหลักขององค์กรและวัตถุประสงค์ของหน่วยงานย่อมเชื่อมโยงประสานกันดีขึ้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนเป็นระบบการทำงานเป็นทีม เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การวางแผนในรูปแบบของคณะกรรมการและรับผิดชอบในการดำเนินงานร่วมกัน โดยมุ่งหวังให้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์กรเป็นประการสำคัญและสอดคล้องวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน การมีส่วนร่วมในการวางแผนจึงจำเป็นต้องดำเนินการอย่างน้อย 3 ขั้นตอน ซึ่ง ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางเป้าหมายขององค์กร การมีส่วนร่วมจัดทำแผนงาน/ โครงการ และการมีส่วนร่วมติดตามผลและประเมินโครงการการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของการวางแผนพัฒนาการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 10 หัวข้อ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย
3. การกำหนดมาตรการ
4. การกำหนดเป้าหมาย
5. การจัดทำแผนงาน/ โครงการ
6. การกำหนดวงเงินค่าใช้จ่าย
7. การจัดทำแผนพัฒนาประจำปีหรือแผนเสนอของบประมาณประจำปี
8. การปฏิบัติตามแผนพัฒนาที่ได้รับงบประมาณ
9. การติดตามประเมินผลแผน
10. การทบทวนปรับปรุงแก้ไขแผนในแต่ละปี

การมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษาจึงควรกำหนดให้ชัดเจนว่ามีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไรและบุคลากรจะมีส่วนร่วมในขั้นตอนและกิจกรรมนั้นๆอย่างไรจึงจะทำให้

การดำเนินการจัดการศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2542 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา โดยมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1.1 ศึกษาและทำความเข้าใจในความมุ่งหมาย หลักการของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

1.2 การศึกษาและทำความเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของชุมชน ท้องถิ่นที่ตั้งของสถานศึกษา

1.3 การกำหนดนโยบาย เป้าหมายและทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

1.4 กำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ กิจกรรมนักเรียนและความสัมพันธ์ชุมชน

1.5 กำหนดให้สถานศึกษาจัดทำธรรมนูญโรงเรียน

2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา โดยมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

2.2 พิจารณาความสอดคล้องของแผนปฏิบัติการประจำปีกับแผนพัฒนาของสถานศึกษา พิจารณาถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมเกี่ยวกับวิธีการหรือยุทธศาสตร์การดำเนินงานของกิจกรรม/ โครงการที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา

2.3 ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา

การมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีความสำคัญที่จะทำให้การศึกษาเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ในส่วนของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ Strauss (1977) ได้ขยายความในประเด็นของการเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้ได้บังคับบัญชาว่าในกระบวนการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นบุคคลจะต้องมีความชัดเจนต่อกระบวนการตัดสินใจและแบบแผนอิทธิพลอันแท้จริง เป็นไปได้ที่บางครั้งผู้บริหารประชุมร่วมกับผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อให้เห็นว่ามีมติตัดสินใจร่วมกันของกลุ่ม แต่โดยแท้จริงแล้วเพื่อเป็นการให้กลุ่มลงนามหรือรับรองข้อเสนอที่ผู้บริหารเสนอมาแล้วมากกว่าจะขอคำแนะนำหรืออาจจะมีบางกรณีที่ผู้บริหารชักชวนให้ผู้ได้บังคับบัญชาเสนอแนะความคิดเห็นแต่ผู้บริหารก็ปฏิเสธ

หรือไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว หรือแม้กระทั่งในบางกรณีที่ผู้ใต้บังคับบัญชาบางคนอาจจะรู้สึกกลัวหรือเกรงใจผู้บริหาร ดังนั้น จึงไม่กล้าเสนอทางเลือกที่แตกต่างกับผู้บริหารก็อาจเป็นไปได้ Strauss เสนอว่า การมีส่วนร่วมสามารถจะเกิดขึ้นในการติดต่อที่ไม่เป็นทางการ โดยผ่านการประชุมที่เป็นทางการหรือผู้แทนที่เป็นทางการ ยกตัวอย่างเช่น ผู้บริหารจะถกเถียงปัญหากับผู้ใต้บังคับบัญชาและได้รับคำแนะนำจากพวกเขาในระหว่างการพักรับประทานอาหารกลางวันพักผ่อนกาแฟหรือในงานเลี้ยงต่าง ๆ เป็นต้น

ทั้งนี้ Likert (1961) ยังได้เสนอผลงานเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานจะกระทำ โดยกลุ่มผู้บริหารจะมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มที่ (Upward communication) แต่ยังมี การติดต่อสื่อสารตามแนวนอน (Horizontal communication) ระหว่างเพื่อนร่วมงานที่อยู่ระดับเดียวกันในการจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาผู้บริหารไม่เพียงแต่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่พยายามทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความรู้สึกรู้สึกว่าพวกเขามีความสำคัญและความเกี่ยวพันระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาจะเป็นไปอย่างตรงไปตรงมาภายในบรรยากาศของความเป็นมิตรภาพองค์การที่เป็นทางการและองค์การไม่เป็นทางการจะเข้ากันได้เป็นอย่างดี Likert ยังได้แสดงให้เห็นถึงสาระสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ผู้บังคับบัญชารับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาถกเถียงปัญหากับตนได้ ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชิต่างยอมรับนับถือและไว้วางใจกัน
2. ผู้บังคับบัญชากระตุ้นจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติงาน โดยให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารกิจการขององค์การ กระตุ้นให้เกิดทัศนคติในทางเกื้อกูลองค์การ นำองค์การสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ระบบการติดต่อสื่อสารภายในองค์การมีความคล่องตัวเป็นไปโดยอิสระทั้งในแนวดิ่งและแนวราบ ข่าวสารภายในองค์การมีความถูกต้องเพียงพอและเชื่อถือได้
3. ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชามีปฏิริยาโต้ตอบกันอย่างเปิดเผยและโดยกว้างขวางเกี่ยวกับเป้าหมายขององค์การ การปฏิบัติงานต่าง ๆ ภายในองค์การ การตัดสินใจต่าง ๆ กระทำโดยกลุ่มในทุกระดับขององค์การ เปิดโอกาสให้กลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายมากขึ้นและถูกต้องตามวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง
4. การควบคุมงานมีลักษณะกระจายไปในหมู่ผู้ร่วมงานให้มีการควบคุมกันเอง และเน้นในเรื่องการแก้ปัญหาเป็นหลัก หลีกเลี่ยงการควบคุมด้วยวิธีตำหนิหรือดูด่าว่ากล่าว

5. ผู้บังคับบัญชาเห็นความสำคัญของการพัฒนาพนักงาน โดยการฝึกอบรมเพื่อให้งานทำงานมีผลงานที่สูงสุดและสำเร็จตามเป้าหมาย

Vroom and Yetton (1973) ได้ร่วมกันศึกษาประเด็นเกี่ยวกับผู้นำในเรื่องของขอบเขตของการใช้อำนาจในการตัดสินใจที่นิยมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วม พฤติกรรมของผู้นำแบบมีส่วนร่วมนั้น ผู้นำจะมีส่วนร่วมในปัญหากับผู้ใต้บังคับบัญชาในฐานะเป็นกลุ่ม โดยการร่วมกับกลุ่มนั้นจะก่อให้เกิดการประเมินทางเลือกต่าง ๆ และพยายามปรองดองกันในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ผู้นำหรือผู้บริหารจะไม่พยายามครอบงำกลุ่มเพื่อให้ยอมรับวิธีการแก้ปัญหา แต่ยอมรับและสนับสนุนวิธีการแก้ปัญหาตามที่กลุ่มหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีส่วนร่วม

สัมมา รัชนิธิ (2553) ยังกล่าวถึงการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ว่าเป็นเทคนิคการพัฒนา กลุ่มงานที่เปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ตัดสินใจ ดำเนินงาน และรับผิดชอบในผลงานของกลุ่ม ซึ่งจะสร้างความพอใจ ความผูกพัน และทุ่มเทให้กับทีมงานด้วยความสมัครใจและเต็มใจ โดยการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะมีส่วนประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ 1) ความเชื่อใจและเข้าใจกันของสมาชิก 2) การติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้และความคิดเห็นระหว่างกัน 3) การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อผลงานของกลุ่ม 4) การทำงานและแก้ปัญหาร่วมกันเป็นทีม

โดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์กรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกับผู้บริหาร ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือกันในองค์กร นำไปสู่แรงจูงใจในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม จากมุมมองของนักวิชาการ ดังนี้

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ	กระบวนการมีส่วนร่วม									
	1. การสำรวจความต้องการ	2. การกำหนดมาตรฐาน	3. การวางแผน	4. การตัดสินใจ	5. การปฏิบัติ	6. การใช้ประโยชน์	7. การรับผลประโยชน์	8. การติดตามตรวจสอบ การประเมินผล	9. การสรุปผล	10. การเผยแพร่ การประชาสัมพันธ์
1. ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550)				✓	✓			✓		
2. ชนสาร บัลลังก์ปัทมา (2551)	✓	✓	✓	✓				✓	✓	
3. ตัญญา เคนาภูมิ (2551)			✓	✓	✓		✓	✓		
4. เมตต์เมตต์การุณจิต (2553)	✓		✓	✓	✓			✓		✓
5. จรัส อติวิทยากรณ์ (2553)			✓							
6. สัมมา ารณิษฐ์ (2553)				✓	✓					
7. ศิริชัย กาญจนวาสี (2537)			✓							
8. สมยศ นาวิการ (2545)				✓						
9. อุทัย บุญประเสริฐ (2542)				✓						
10. Strauss (1977)				✓						
11. Likert (1961)				✓						
12. Vroom and Yetton (1973)				✓						
13. Cohen and Uphoff (1980)				✓	✓		✓	✓		
14. WHO (1978)			✓		✓	✓	✓			
15. United (1981)				✓	✓					
รวม	2	1	6	12	7	1	3	5	1	1

จากการสังเคราะห์กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้วิจัยได้กรอบแนวคิด กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม ที่จะนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งกระบวนการบริหาร แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน

2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตาม/ประเมินผล และ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียน

การบริหารแบบมีส่วนร่วมในทศวรรษแรกของการปฏิรูปการศึกษา ใช้รูปแบบการบริหารโดยองค์คณะบุคคล ที่เรียกว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ ของชุมชน ตามที่กฎหมายกำหนด และการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based management: SBM) ซึ่งเกิดจากแนวคิดของนักวิชาการและข้อเสนอทางนโยบายการศึกษา รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนในประเทศไทย จึงมี 2 รูปแบบหลัก คือ รูปแบบการบริหารโดยคณะกรรมการสถานศึกษา และรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม SBM ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยคณะกรรมการสถานศึกษา

ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ

โดยที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติสาระที่เป็นหลักการสำคัญเพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียน ดังปรากฏในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (6) ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นและมาตรา 40 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน จึงเป็นแนวคิดและนโยบายการบริหารและจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย และเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 และให้มีการบริหารจัดการศึกษาโดยองค์คณะบุคคล ที่เรียกว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มาจากการสรรหาบุคคลในแต่ละภาคส่วนของชุมชน ได้แก่ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ และสรรหาบุคคลจากในโรงเรียน คือ ผู้แทนครูและผู้บริหาร โรงเรียน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกโรงเรียน โดยให้มีจำนวนแตกต่างกันไปตามขนาดที่นับจากจำนวนนักเรียนในโรงเรียนนั้น และกำหนดให้มีการประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง เพื่อกำกับและส่งเสริมกิจกรรมของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้คณะกรรมการสถานศึกษามีหน้าที่
2 ประการคือ 1) กำกับกิจกรรมของโรงเรียน และ 2) สนับสนุนและส่งเสริมกิจการของโรงเรียน
ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543
และได้กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาไว้ในข้อ 13 ของระเบียบ ฯ ดังนี้
(กระทรวงศึกษาธิการ, 2543 อ้างถึงใน ชีระ รุญเจริญ, 2547)

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
อย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน
6. พิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับ
การพัฒนาเต็มศักยภาพ
7. เสนอแนะและมีส่วนร่วมในการบริหารด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ
ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา
8. ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิชาวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสื่อสารจาริตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของ
ท้องถิ่นและของชาติ
9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับ
องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมใน
การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อ
สาธารณชน
11. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่
เห็นสมควร
12. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น
วินัย ศิสสงส์ (2556) ยังได้กล่าวถึงการบริหารโดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
มีส่วนร่วมว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมีการคัดเลือกจากบุคคล
กลุ่มบุคคลต่าง ๆ จากผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคคลสำคัญในชุมชน
และผู้แทนจากกลุ่มต่าง ๆ ล้วนเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติที่เอื้อต่อการสนับสนุนการจัดการศึกษา

นอกจากจะมีบทบาทหน้าที่ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการกำหนด โรงเรียนได้ดำเนินการให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ ด้วยการให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ช่วยเหลือสนับสนุนและร่วมรับผิดชอบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ วางแผนพัฒนาโรงเรียน ได้แก่

1.1 ร่วมคิดจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียน จัดทำธรรมนูญโรงเรียน เป็นเครื่องกำหนดทิศทาง แนวทางการพัฒนาโรงเรียน โดยร่วมวิเคราะห์สภาพจุดเด่น จุดด้อย ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการครบทุกขั้นตอน และให้ความเห็นชอบประกาศใช้ธรรมนูญโรงเรียน ตลอดจนเสนอแนะให้มีการปฏิบัติอย่างได้ผลดี มีคุณภาพ

1.2 ร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษาของโรงเรียน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหาร ให้ความเห็นชอบอนุมัติใช้แผนปฏิบัติการประจำปี

2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานและช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน โดยมีส่วนร่วมทำงานกับผู้บริหารและคณะครู ดังนี้

2.1 ช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ในลักษณะที่หลากหลาย ได้แก่ การร่วมมือปฏิบัติงาน เป็นคณะทำงาน คณะกรรมการพัฒนางานต่าง ๆ

2.2 ช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่

2.2.1 การช่วยเหลือสนับสนุนทางวิชาการ เช่น สนับสนุนทางความคิด ข้อเสนอแนะ การพัฒนาการเรียนการสอน เป็นวิทยากรบุคคลภายนอก เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมดำเนินโครงการ

2.2.2 การช่วยเหลือสนับสนุนด้านการพัฒนาครู ได้แก่ การเป็นวิทยากรอบรม พัฒนาครู ร่วมจัดอบรมครู เป็นต้น

2.2.3 การปฏิบัติและร่วมช่วยเหลือ สนับสนุนการพัฒนาอาคารสถานที่ ได้แก่ ร่วมเป็นคณะทำงานปรับปรุงภูมิทัศน์ เป็นคณะกรรมการจัดจ้างสร้างอาคารสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

2.2.4 การปฏิบัติและร่วมช่วยเหลือสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ การบริจาคเงินสมทบก่อสร้าง เป็นต้น

2.2.5 การช่วยเหลือปฏิบัติการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คณะกรรมการมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุน เสนอแนะการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเพราะเป็นผู้อยู่ในชุมชน เป็นการประชาสัมพันธ์โรงเรียน การร่วมกิจกรรมในชุมชน เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมแก้ปัญหา คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างมาก เช่น ปัญหาระเบียบวินัยการปกครองนักเรียน ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในการบริหาร เช่น เงิน วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

4. การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมรับผิดชอบการบริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ดังนี้

4.1 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบการบริหารจัดการด้านการเงิน เช่น ร่วมเป็นคณะกรรมการควบคุม ดูแลการจัดหาใช้จ่ายเงินนอกงบประมาณ เงินบริจาคโดยมีวัตถุประสงค์ เป็นต้น

4.2 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบบริหารบุคลากร เช่น เป็นวิทยากรในการอบรมพัฒนาครู สนับสนุนให้ครูพัฒนาความรู้ความสามารถ เป็นต้น

4.3 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาการเรียนการสอน เช่น ร่วมรับผิดชอบการจัดอบรมวิธีการสอน การร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาพัฒนาห้องปฏิบัติการต่าง ๆ

4.4 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบพัฒนางานด้านการปกครองนักเรียน เช่น การเป็นวิทยากรอบรมพฤติกรรมนักเรียน การแก้ปัญหาความประพฤตินักเรียน การมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินการดูแลความปลอดภัยของนักเรียน เป็นต้น

4.5 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบการบริหารงานอาคารสถานที่ เช่น เป็นคณะกรรมการร่วมจัดหาเงินบริจาคสมทบก่อสร้างและร่วมควบคุมการก่อสร้าง เป็นต้น

4.6 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การร่วมเป็นคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสาร สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนให้มีความเข้าใจนโยบายของโรงเรียน การประสานความสัมพันธ์ การให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียน เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน เพื่อร่วมพัฒนาการบริหารให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน เช่น ผู้บริหารโรงเรียนนำเสนอรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนให้คณะกรรมการสถานศึกษา ตรวจสอบ คณะกรรมการมีส่วนร่วมรับทราบ ติดตามการทำงานของคณะครูและแจ้งให้ผู้อำนวยการโรงเรียนทราบ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาและการตรวจสอบ

5.2 การมีส่วนร่วมประเมินผล เช่น การเป็นคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในโรงเรียน การประเมินผลจากผู้บริหารโรงเรียน รายงานข้อมูลผลการดำเนินงาน เป็นต้น

6. การมีส่วนร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จหรือมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์

คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมรับรู้ มีความภาคภูมิใจในผลการกระทำและผลสำเร็จที่เกิดขึ้น และรับผลประโยชน์ในฐานะที่เป็นผู้ส่งบุตรหลานนักเรียนมาเข้าเรียน

สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการกำหนด นโยบาย ทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน ร่วมในการจัดทำแผนกลยุทธ์ ให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับ แผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน ให้ความเห็นชอบการจัดทำสาระหลักสูตรของโรงเรียนและ รายงานผลการดำเนินการประจำปี ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตพื้นที่ได้รับการศึกษา ที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งการพิทักษ์สิทธิเด็กและส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ ส่งเสริมการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ งานบุคคลและงานบริหารทั่วไป และกำกับติดตามการดำเนินการ ตามแผนของสถานศึกษา

2. รูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)

การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based management: SBM) เป็นรูปแบบ การบริหารที่เกี่ยวข้องกับหลักการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาและการบริหาร แบบมีส่วนร่วม

ความหมายของการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

อุทัย บุญประเสริฐ (2546) กล่าวว่า การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นรูปแบบและ แนวคิดในการบริหาร ที่จะต้องมีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลาง หรือเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษาโดยตรง ทำให้สถานศึกษามีอำนาจและความรับผิดชอบ ในการบริการตนเองในลักษณะเชิงเบ็ดเตล็ด มีความคล่องตัวและมีอิสระมากยิ่งขึ้นในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการบริหาร โรงเรียนในทุกด้านที่เกี่ยวกับภารกิจ ทั้งในด้านวิชาการและหลักสูตรการเงิน และการงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ให้ความหมายของการบริหาร โดยใช้โรงเรียน เป็นฐานว่า เป็นการบริหารและการจัดการศึกษาที่หน่วยปฏิบัติ โดยมีโรงเรียนเป็นฐาน หรือ เป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา จากส่วนกลางไปยังโรงเรียน ให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความอิสระคล่องตัวใน การบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการ โรงเรียน (School board) หรือ School committee ศิษย์เก่า ผู้แทนนักเรียน และผู้บริหาร โรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปโดยมีส่วนร่วมและตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและ ชุมชนมากที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) กล่าวไว้เป็นแนวนโยบายว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นการให้สถานศึกษาเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษา อย่างมีคุณภาพ ภายใต้กรอบของกฎหมายที่กำหนด โดยมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจที่จะ พัฒนานโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์ของสถานศึกษา และร่วมมือดำเนินการ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและการบริหารทั่วไป โดยบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียอย่าง เท่าเทียมกัน โดยมุ่งเน้นผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ภายใต้ การมีส่วนร่วมและการตรวจสอบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

กล่าวโดยสรุป การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based management: SBM) เป็นการบริหารสถานศึกษารูปแบบหนึ่งที่มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน โดยให้ โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเอง ในรูปแบบ การบริหารของคณะกรรมการเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาเกิดความคล่องตัว มีอิสระและ ตอบสนองความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนได้อย่างแท้จริง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ได้กำหนดแนวทางการบริหารและ การจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยใช้รูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งสรุปหลักการ สำคัญได้ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา จากกระทรวงและส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าสถานศึกษาเป็นหน่วย สำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or collaboration or involvement) เปิด โอกาสให้ ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

3. หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับประชาชน (Return power to people) ในอดีตจัดการศึกษาจะทำกันอย่างหลากหลาย บางแห่งมีวัดและองค์กรในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ต่อมามีการรวมการจัดการศึกษาไปยังกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทาง การศึกษา แต่เมื่อประชากรมีจำนวนมากขึ้น การจัดการศึกษาเริ่มมีข้อจำกัดในเรื่องความล่าช้าและ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาอีกครั้ง

4. หลักการบริหารตนเอง (Self-managing) โดยมีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้น ทำได้หลายวิธีการ ส่วนกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบายและเป้าหมายและปล่อยให้โรงเรียนมีระบบบริหารด้วยตนเอง โดยให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งอาจดำเนินการได้หลากหลาย ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันแล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของสถานศึกษา ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมจากที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากส่วนกลางไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and balance) ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารและจัดการศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามที่กำหนดและเป็นไปตามนโยบายของชาติ

จากแนวคิดดังกล่าวเพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัว มีอิสระ และมีความเข้มแข็ง รัฐจึงให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล โดยได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 35 ดังนี้ “มาตรา 35 สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 34 (2) เฉพาะที่เป็นโรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล เมื่อมีการยุบเลิกสถานศึกษาตามวรรคหนึ่ง ให้ความเป็นนิติบุคคลสิ้นสุดลง”

เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาสอดคล้องกับบทบัญญัติดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลขึ้น โดยกำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการสถานศึกษา ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย
 - 1.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 - 1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 1.3 การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
 - 1.4 การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
 - 1.5 การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 - 1.6 การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
 - 1.7 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 1.8 การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
2. ด้านการบริหารงบประมาณ ประกอบด้วย
 - 2.1 การจัดตั้งงบประมาณ
 - 2.2 การจัดสรรงบประมาณ

- 2.2.1 การจัดสรรงบประมาณ
- 2.2.2 การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ
- 2.2.3 การโอนและการเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
- 2.2.4 การรายงานผล
- 2.3 การตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณ
 - 2.3.1 การตรวจสอบติดตามการใช้งบประมาณ
 - 2.3.2 การตรวจสอบติดตามการใช้ผลผลิต
- 2.4 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
 - 2.4.1 ทุนการศึกษา
 - 2.4.2 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา
 - 2.4.3 กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา
 - 2.4.4 การจัดการทรัพยากร
 - 2.4.5 การส่งเสริมการบริหารการจัดการรายได้และผลประโยชน์ในรูปแบบที่

หลากหลาย

- 2.5 การบริหารการเงิน
 - 2.5.1 การเบิกเงินจากคลัง
 - 2.5.2 การรับเงิน
 - 2.5.3 การเก็บรักษาเงิน
 - 2.5.4 การจ่ายเงิน
 - 2.5.5 การนำส่งเงิน
- 2.6 การบริหารบัญชี
 - 2.6.1 การจัดทำบัญชีการเงิน
 - 2.6.2 การจัดทำทะเบียนทางการเงิน
 - 2.6.3 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
 - 2.6.4 การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียนและรายงาน
- 2.7 การบริหารพัสดุและสินทรัพย์
 - 2.7.1 การวางแผนจัดหาพัสดุ
 - 2.7.2 การกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะ
 - 2.7.3 การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ
 - 2.7.4 การจัดหาพัสดุ

2.7.5 การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ

2.7.6 การจัดหาผลประโยชน์สินทรัพย์

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

3.1 การวางแผนอัตรากำลัง

3.2 การกำหนดตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.3 การเกลี่ยอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.4 การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

3.4.1 การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

3.4.2 การทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการและการเตรียมความพร้อมและ

การพัฒนาอย่างเข้ม

3.5 การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.5.1 การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาภายในเขตพื้นที่

การศึกษา

3.5.2 การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต่างเขตพื้นที่การศึกษา

3.6 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพวิชาชีพ

3.7 เงินเดือนและค่าตอบแทน

3.8 การเลื่อนขั้นเงินเดือน

3.9 การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.10 การลาศึกษาต่อ

3.11 การประเมินผลการปฏิบัติงาน

3.12 การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ

3.13 มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ

3.14 การส่งเสริมวินัยสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.15 การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.15.1 การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ผู้กระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรง

3.15.2 การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ผู้กระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง

3.16 การสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน

3.17 การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

- 3.18 การอุทธรณ์
- 3.19 การร้องทุกข์
- 3.20 การออกจากราชการ
- 3.21 การขอรับใบอนุญาตและการขอต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ
- 3.22 งานทะเบียนประวัติข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.23 งานยกเว้นคุณสมบัติ เช่น การยกเว้นการเกณฑ์ทหาร
- 3.24 งานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
- 4. ด้านการบริหารทั่วไป
 - 4.1 การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
 - 4.2 การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
 - 4.3 การวางแผนการศึกษา
 - 4.3.1 แผนพัฒนาการศึกษาหรือแผนกลยุทธ์
 - 4.3.2 แผนพัฒนาการศึกษาประจำปีและแผนปฏิบัติการประจำปี
 - 4.4 งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน
 - 4.5 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
 - 4.6 การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน
 - 4.7 งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 - 4.8 การดำเนินงานธุรการ ด้านการเงิน การคลัง บัญชีและพัสดุ
 - 4.9 การอำนวยความสะดวกด้านบุคลากร
 - 4.10 การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
 - 4.11 การจัดทำสามะโนผู้เรียน
 - 4.12 การรับนักเรียน
 - 4.13 การจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา
 - 4.14 การอำนวยความสะดวกและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย
 - 4.15 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
 - 4.16 การทัศนศึกษา
 - 4.17 การส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน
 - 4.18 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

4.19 การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

4.20 งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น

4.21 งานกำกับดูแลสถานศึกษา ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและรายงาน

4.22 การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน

ธีระ รุญเจริญ (2545) กล่าวถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดภารกิจของโรงเรียน โดยสรุปได้ดังนี้

1. จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการให้การศึกษาเพื่อประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคม ให้บรรลุความมุ่งหมายที่กำหนดซึ่งเป็นการศึกษาตลอดชีวิต

2. จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั้งนักเรียนปกตินักเรียนพิการนักเรียนด้อยโอกาสและนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

3. จัดการศึกษาโดยใช้รูปแบบการจัด 3 รูปแบบ คือ ในระบบนอกระบบและตาม อริยาศัยตามความเหมาะสม

4. ปฏิรูปการเรียนรู้ตามหลักการและแนวทางที่กำหนดไว้ อาทิเช่น จัดตามธรรมชาติและ ศักยภาพของนักเรียนแต่ละวัยและแต่ละคนจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน ตลอดทั้ง จัดการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

5. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยปรับใช้หลักสูตรแกนกลางให้เหมาะกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นที่ตั้งโรงเรียน

6. จัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยให้การศึกษาอบรม ตามความจำเป็นและความเหมาะสม

7. จัดให้มีการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ ตลอดทั้งส่งเสริมให้ ใช้กระบวนการวิจัยในการเรียน

8. บริหารจัดการโรงเรียนตามกระจายอำนาจการบริหารทั้งด้านวิชาการด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไปสอดคล้องกับหลักการการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็น ฐานการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเต็มที่

9. จัดการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งคุณภาพภายในและภายนอก ตามเกณฑ์มาตรฐาน การศึกษาที่กำหนด

10. พัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรอื่นเพื่อจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับแนวทาง หลักการที่กำหนดตามการปฏิรูปการศึกษา

11. แสวงหาเทคโนโลยีภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสถานศึกษาสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนจัดสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและกำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาควรระลึกถึง ซึ่งมีหลัก 10 ประการ คือ 1) สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน 2) ฝึกให้เป็นคนใจกว้างและมีจิตสาธารณะ 3) ตระหนักในสิ่งที่จำเป็นและขาดแคลน ไม่วางเฉย ทุกอย่างทำได้ หากตั้งใจทำ 4) ต้องหมั่นสร้างและปรุงแต่งตนเองให้เป็นบุคคลที่มีเสน่ห์เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของชุมชนและเพื่อร่วมงาน 5) อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวเรียบง่าย อยู่กับชุมชนและเพื่อนร่วมงานได้ตลอดเวลา 6) หลีกเลี่ยงการโต้แย้งที่ไร้เหตุผล พัฒนาทักษะการประนีประนอม 7) ให้การต้อนรับชุมชนด้วยบรรยากาศสมิทธิภาพ 8) พัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนให้ลึกซึ้ง เพื่อสำรวจจุดเด่นจุดด้อย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนา 9) หมั่นแสวงหาแหล่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ จากหน่วยงาน บริษัท ห้าง ร้านค้า โดยใช้โครงการที่มีประสิทธิภาพ 10) สร้างและพัฒนาค่านิยม การสร้างสัมพันธ์ภาพกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

3. บทบาทของชุมชนในการที่ส่วนร่วมจัดการศึกษา มีดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้านและที่สถานศึกษา 2) การกำหนดนโยบายเป้าหมายการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา 3) การประชาสัมพันธ์ สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา 4) การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา และ 5) การตรวจสอบการจัดการศึกษา

วินัย ดิสงส์ (2556) เสนอแนวทางการบริหาร โดยผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ได้แก่

1. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นในการประชุมผู้ปกครองนักเรียน แสดงความคิดเห็นผ่านการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อนำข้อมูลไปประกอบพิจารณา กำหนดเป้าหมายการพัฒนา การเสนอแนะโดยการให้คำปรึกษาหารือพูดคุยกับผู้บริหารและคณะครู

2. มีส่วนร่วมปฏิบัติงาน ได้แก่ การให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนร่วมช่วยกันจัดการแสดงของนักเรียน ร่วมจัดนิทรรศการผลงานนักเรียน ร่วมเป็นคณะกรรมการจัดการรายได้พัฒนาโรงเรียน จัดกิจกรรมศิษย์ เป็นคณะกรรมการสมาคมผู้ปกครองนักเรียนและครู เป็นต้น

3. มีส่วนร่วมตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหาร คณะครู ได้แก่ การตรวจสอบผลการจัดการเรียนการสอนที่ครูรายงานให้ทราบเป็นระยะ ร่วมประเมินผลคุณภาพภายในโรงเรียน เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ช่วยเหลือสนับสนุน ปรับปรุงงานทุก ๆ ด้านของโรงเรียน เช่น ร่วมจัดกิจกรรมนักเรียนด้านสุขภาพอนามัยนักเรียน สนับสนุนทรัพยากร วัสดุ เงิน เป็นต้น ในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารมีความประสงค์ให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในทุกระดับ คือ การมีส่วนร่วม การมีส่วนช่วยเหลือ และการมีส่วนรับผิดชอบ ซึ่งถือเป็นขั้นสูงสุดที่โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหาร โรงเรียน

สรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมของในการจัดการศึกษา เป็นวิธีการที่สำคัญที่จะช่วยให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือ รวมถึงการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ด้วยความร่วมมือกันของผู้ปกครองและชุมชน ส่งผลให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียน พบว่า มีประโยชน์ต่อการบริหารและการจัดการศึกษา ดังนี้ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2542)

1. เป็นการระดมผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ เพื่อร่วมกันจัดการศึกษา เปิดโอกาสให้ครูเจ้าหน้าที่และชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของโรงเรียน

2. ขวัญกำลังใจของครูดีขึ้น

3. เป็นการระดมทรัพยากรด้านการเงินและด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

4. สนับสนุนให้เกิดผู้นำใหม่ในทุกระดับ

5. เพิ่มปริมาณและคุณภาพการติดต่อสื่อสาร

6. สร้างความยืดหยุ่นในการทำงาน ทำให้เกิดการริเริ่มจัดทำโครงการใหม่ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

7. การที่ครูและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ จึงเกิดแนวทางที่จะต้องใช้งบประมาณโดยประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด

8. เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในโรงเรียนได้เสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงการศึกษา

9. ชุมชนมีส่วนร่วมและสิทธิในการบริหารและจัดการศึกษา

10. การบริหารและการตัดสินใจด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

11. ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ออนและโครงการใหม่

สอดคล้องกับ วินัย คีตสงค์ (2556) ที่กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำให้การบริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความร่วมมือ รวมพลังสามัคคี การทำงานเป็นทีม เป็นกลุ่มทำงานที่มีการสนับสนุนการทำงาน สร้างผลงานได้มากขึ้นในเวลาที่จำกัด

2. บุคลากรมีขวัญกำลังใจที่ได้มีส่วนร่วม ได้รับการยอมรับจากผู้บริหาร ทำให้มีความภาคภูมิใจ มีความกระตือรือร้นทำงานอย่างเต็มความสามารถ ช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น

3. การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ลดความขัดแย้งลดการต่อต้านจากฝ่ายปฏิบัติ ได้มีโอกาสร่วมทำงานร่วมคิดและร่วมตัดสินใจ ทำให้ลดปัญหาในการทำงาน งานสำเร็จได้รวดเร็วเพราะความร่วมมือจากทุกคนทุกฝ่าย

4. การทำให้กระบวนการประชาธิปไตย เป็นกระบวนการที่ร่วมมือกันแบ่งงานกันทำร่วมรับผิดชอบ เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ เป็นการเพิ่มผลผลิต เพิ่มคุณภาพงาน ทำให้การใช้ทรัพยากรประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด

5. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบร่วมกัน ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีการควบคุมการทำงานกันเอง ทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จรัส อติวิทยากรณ์ (2553) ยังได้สรุปประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อองค์กร ซึ่งการบริหารแบบมีส่วนร่วมช่วยให้บรรยากาศและการสื่อสารในองค์กรดีขึ้น ลดความขัดแย้ง ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตและองค์กรมีความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น

2. ประโยชน์ต่อผู้บริหาร โดยฝ่ายบริหารสามารถบริหารบุคลากรได้ง่ายขึ้น การตัดสินใจมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น เนื่องจากได้รับข้อมูลและความคิดเห็นจากทุกฝ่าย

3. ประโยชน์ต่อบุคลากร โดยความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับฝ่ายบริหารและระหว่างบุคลากรด้วยกันดีขึ้น มีความไว้วางใจกันสูง มีความรับผิดชอบและผูกพันกับองค์กรมากขึ้น

รวมทั้งมีความเข้าใจกฎระเบียบและข้อจำกัดขององค์การเป็นเหตุผลที่จำเป็นต่อการบริหารหรือการจัดการองค์การ คือ

3.1 ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติงานที่มุ่งหวัง

3.2 กระบวนการตัดสินใจสามารถรองรับพฤติกรรมของบุคคลในองค์การได้กว้างขวางและเกิดการยอมรับได้

3.3 เป็นหลักการของการบริหารที่เป็นผลต่อการดำเนินการเชิงวิเคราะห์ด้วยเหตุผล วิทยาศาสตร์เพื่อความคิด (การเปิดกว้าง) การระดมความคิด (ระดมสมอง) ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจได้

3.4 ลดช่องว่างของระบบการสื่อสารในองค์การและขจัดปัญหาความขัดแย้งได้

ทร สุนทรายุทธ (2551) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง เขาจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้รับบริการ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความราบรื่นมากขึ้น

3. ความผูกพันของพนักงานต่อองค์การเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากพนักงานมีส่วนร่วมกระบวนการขององค์การที่สำคัญ เช่น การตัดสินใจ โดยร่วมคิด ร่วมทำมากขึ้น

4. ความไว้วางใจฝ่ายบริหารมีมากขึ้น พนักงานมีส่วนร่วม จะมีความรู้สึกเป็นที่ไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้น

5. การบริหารผู้ใต้บังคับบัญชามีความง่ายขึ้น ถ้าหากว่าผู้ใต้บังคับบัญชาผูกพันยอมรับการเปลี่ยนแปลงและไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้น การบริหารจะมีความง่าย

6. การตัดสินใจทางการบริหารมีคุณภาพดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการตัดสินใจทางการบริหารมาจากบุคคลหลายฝ่ายด้วยกันในการคิดแก้ปัญหา

7. การตัดสินใจโดยอาศัยการสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนดีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้องค์การมีสิ่งย้อนกลับจากพนักงานได้เป็นอย่างดี

8. การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ช่วยปรับปรุงทีมงานให้ดีขึ้น ซึ่งทีมงานมีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนที่เผชิญกับองค์การได้ดีขึ้น

นอกจากประโยชน์หลายประการของการบริหารแบบมีส่วนร่วมแล้ว ทร สุนทรายุทธ (2551) ยังได้กล่าวถึงอุปสรรคของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. อุปสรรคทางด้านองค์การ ตัวขององค์การเองทำให้เกิดอุปสรรคหลายอย่างต่อการใช้การมีส่วนร่วม อุปสรรคดังกล่าว ได้แก่ ประเพณี ปรัชญา ค่านิยมและวัฒนธรรมขององค์การ คุณภาพของนโยบายและระเบียบวิธีปฏิบัติงานคุณภาพของเจ้าหน้าที่ โครงสร้างขององค์การ การขาดบรรยากาศสนับสนุน และการขาดระบบการให้รางวัลในการมีส่วนร่วม

2. อุปสรรคด้านการบริหาร อุปสรรคบางอย่างเกิดขึ้นจากตัวผู้บริหารเองที่ขัดขวางการใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่ง ได้แก่ นิสัยด้านการบริหาร ความไม่เข้าใจในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ฐานคติของทฤษฎี X และการขาดความมั่นคงและความกลัว

3. อุปสรรคทางด้านผู้ใต้บังคับบัญชา อุปสรรคหลายอย่างที่เกิดขึ้นจากผู้ใต้บังคับบัญชามีหลายประการ ได้แก่ การขาดความสามารถในการมีส่วนร่วม การขาดความต้องการ การขาดความรู้เนื้อหาหรือความเชี่ยวชาญ การไม่รู้ว่าถูกคาดหวังให้มีส่วนร่วม ความกลัวและความเมินเฉย

4. อุปสรรคทางด้านสถานการณ์ การใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพอาจถูกจำกัดด้วยอุปสรรคทางด้านสถานการณ์บางอย่างด้วย ได้แก่ เวลา งาน อิทธิพลทางด้านสภาพแวดล้อม การเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ การสร้างบรรยากาศขององค์กรแบบสนับสนุน การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โครงสร้าง นโยบายและระบบการให้สิ่งตอบแทน การให้การฝึกอบรม และการศึกษาความรู้สึกร่วมกันต่อสภาพแวดล้อม ตลอดจนความสำนึกรับผิดชอบเชิงสังคมของบุคคลและหน่วยงานทางการศึกษา

นอกจากนี้ จรัส อติวิทย์ภรณ์ (2553) ยังได้กล่าวถึงข้อจำกัดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการบริหาร อาจเกิดความขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกับฝ่ายบริหาร ซึ่งอาจทำให้กิจกรรมนั้นล่าช้าหรือล้มเหลวได้

2. การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหาร อาจเป็นช่องทางหนึ่งที่เกิดกลุ่มอิทธิพลที่ใช้พลังของกลุ่มไปในทางไม่สร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้องขึ้นได้

3. ผู้บริหารบางคนคิดว่าการยอมให้ฝ่ายผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจและรับผิดชอบจะทำให้ตนเองสูญเสียอำนาจ

4. การบริหารแบบมีส่วนร่วมไม่สามารถนำไปใช้กับงานที่เร่งด่วนได้ เพราะต้องใช้เวลามากในกระบวนการบริหาร เช่น การประชุมหลายครั้งเพื่อให้ได้ข้อยุติ

5. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานบางกรณีต้องใช้งบประมาณมาก ดังนั้น ต้องคำนึงผลตอบแทนว่าจะคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่

6. การคัดเลือกผู้เข้าร่วมงาน ถ้าได้บุคคลที่ไม่มีความรู้ความสามารถและความเหมาะสมกับงาน อาจจะทำให้เกิดการเสียเวลาและยุ่งยากในภายหลัง

7. ความคิดเห็นของบุคคลภายนอกองค์กร โดยเฉพาะประชาชน อาจไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร

8. การไม่เข้าใจในบทบาทที่มักจะทำให้เกิดการก้าวก่ายหน้าที่ซึ่งกันและกัน

กล่าวโดยสรุป การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีประโยชน์และข้อดีอยู่มากในการนำมาใช้เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพแต่ทั้งนี้การบริหารแบบมีส่วนร่วมก็ยังมีอุปสรรคและข้อจำกัดบางประการในการนำมาใช้ในการบริหารจัดการ ซึ่งผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญถึงอุปสรรคและข้อจำกัดเหล่านั้น เพื่อให้สามารถนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรต่อไป

แนวคิดและหลักการในการพัฒนารูปแบบ

รูปแบบ หรือ Model เป็นคำที่ใช้เพื่อสื่อความหมายหลายอย่าง โดยทั่วไปแล้วรูปแบบจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้น แบบอย่างใดอย่างหนึ่ง

ความหมายของรูปแบบ

มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของรูปแบบไว้ ดังนี้

Good (1973) ให้ความหมาย รูปแบบ (Model) ไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างสำหรับการเลียนแบบเช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ 3) เป็นแผนภาพหรือภาพ 3 มิติ ที่เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด 4) เป็นชุดของปัจจัยหรือองค์ประกอบหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมตัวเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจเขียนเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายด้วยภาษาก็ได้

Cleland and King (1983) ให้ความหมายของรูปแบบไว้ 2 ประการ คือ 1) รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่จำลองจากของจริงให้มีขนาดเล็กลง 2) รูปแบบ หมายถึง การแสดงความเกี่ยวพันกันอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะใช้ประโยชน์ในการทำนายผลการเปลี่ยนแปลงในลักษณะข้อมูลที่ชัดเจนและสัมพันธ์กัน

Husen and Postlewaite (1994) กล่าวว่า รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์แล้ว รูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะนำรูปแบบมาใช้ประโยชน์

ทิสนา แคมมณี (2545) ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรมซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ใคอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย

รัตนะ บัวสนธิ์ (2552) ให้ความหมายของรูปแบบจำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้

- 1) แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้ มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น
- 2) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical model”
- 3) แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

รูปแบบในความหมายนี้บางที่เรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

วาโร เฟ็งสวัตตี (2553) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการวิธีการดำเนินงานและเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

จากการศึกษาความเห็นของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นสรุปว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันเพื่ออธิบายหรือแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันกันอย่างเป็นระบบ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เข้าใจง่ายขึ้น

ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบสามารถจำแนกออกได้หลายประเภทได้มีผู้จำแนกประเภทของรูปแบบ ดังนี้ Smith (1980) จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic model) มีลักษณะคล้ายของจริงเช่นเครื่องบินจำลองหุ่นไล่กาหุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า

1.2 รูปแบบเสมือนจริง (Analog model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลองเครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative model) เป็นการใช้อธิบายข้อความปกติธรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น Bertalanffy (1968) ผู้สร้างทฤษฎีระบบกล่าวว่า การมีรูปแบบข้อความนั้นแม้บางครั้งจะเข้าใจยากแต่ก็ยังดีกว่าไม่มีรูปแบบเสียเลย เพราะอย่างน้อยก็เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบประเภทอื่นต่อไป

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative model) เช่นสมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

Keeves (1988) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบที่ใช้ในทางการศึกษาเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา ด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เป็นแนวคิดโครงสร้างองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เช่น แบบจำลองการเรียนรู้ในโรงเรียน เป็นต้น ความชัดเจนของรูปแบบชนิดนี้จึงขึ้นอยู่กับภาษาที่บรรยายและวิธีบรรยาย
2. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal model) รูปแบบนี้เริ่มได้รับความสนใจในช่วงหลัง ค.ศ. 1970 เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากรูปแบบเชิงอธิบาย ปัจจุบันมีการนำรูปแบบนี้มาใช้ในการวิจัยทางการศึกษามากขึ้น เพราะมีการพัฒนาเทคนิคทางสถิติ ตลอดจนโปรแกรมคอมพิวเตอร์รองรับ การตรวจสอบรูปแบบนี้ เช่น เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path) LISREL รูปแบบแบบนี้จะเป็นการนำเอาตัวแปรมาเขียนเป็นสัญลักษณ์หรือคำย่อ แล้วใช้เส้นตรงและลูกศรแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในเชิงเหตุและผล เช่น รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน สถิติปัญญาของผู้เรียนมีผลมาจากสภาพทางเศรษฐกิจของพ่อแม่และสิ่งแวดล้อมที่บ้าน เป็นต้น รูปแบบดังกล่าวสามารถกำหนดเป็นกรอบในการรวบรวมข้อมูลในสภาพที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ
3. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอม สร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ในขณะนั้นด้วย รูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจนสามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ และสามารถนำไปใช้ทำการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบจำนวนนักเรียนในโรงเรียนสร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถังน้ำที่ ประกอบด้วย ท่อน้ำเข้าและท่อน้ำออก ปริมาณน้ำที่ไหลเข้าถังเปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน ประกอบด้วย อัตราการเกิด อัตราการย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออก เปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนเนื่องจากพ้นเกณฑ์การศึกษา การย้ายออก การจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถังเปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน โดยอาศัยอัตราส่วนจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเข้า-ออกของนักเรียนเป็นหลัก ดังนั้น รูปแบบนี้ให้ประโยชน์ในด้านการทำนาย
4. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ในรูปสูตรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ได้ เดิมรูปแบบนี้ใช้กับศาสตร์ทางด้านวิทยาศาสตร์ แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มในการนำไปใช้ด้านพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์เพิ่มขึ้น รวมทั้งการศึกษาด้วย โดยเฉพาะ

ในการวัดผลการศึกษา รูปแบบนี้สามารถอธิบายความสัมพันธ์และสร้างเป็นทฤษฎี เพราะสามารถทดสอบสมมุติฐานได้ รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์มักพัฒนามาจากรูปแบบเชิงอธิบาย

สอดคล้องกับ Husen and Postlewaite (1994) ได้กล่าวถึงประเภทของรูปแบบไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. รูปแบบเชิงอุปมาหรือเปรียบเทียบ (Analogue model) เป็นรูปแบบที่ใช้หลักการคิดหาเหตุผล รูปแบบนี้นิยมใช้ในสาขาวิทยาศาสตร์ทางกายภาพ รูปแบบนี้ไม่ค่อยใช้ในสาขาสังคมและพฤติกรรมศาสตร์ ตัวอย่างของรูปแบบประเภทนี้ที่ใช้ในการศึกษา คือ ขนาดของโรงเรียนหรือจำนวนของนักเรียนในโรงเรียนเกี่ยวข้องกับจำนวนนักเรียนที่เข้ามาและออกไป โดยที่จำนวนที่เข้ามาจากหลายแหล่ง/ หลายปัจจัย เช่น ตามเกณฑ์อายุ ตามเขตพื้นที่ ตามการย้ายเข้ามาของผู้ปกครอง ส่วนจำนวนนักเรียนที่ออกไป มาจากหลายแหล่งปัจจัยด้วยกัน เช่น อพยพตามผู้ปกครองออกไปอยู่ที่อื่น สำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดของโรงเรียน รูปแบบนี้มีประโยชน์ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงและการทำนายในอนาคต ซึ่งสามารถใช้ในการวางแผนและการกำหนดนโยบายได้

2. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic model) เป็นรูปแบบที่แสดงออกด้วยการใช้คำพูด ภาษาท่าทาง รูปภาพเป็นหลัก แต่รูปแบบนี้มีจุดอ่อนที่ขาดความชัดเจนแน่นอนที่ยากต่อการทดสอบ ฉะนั้นรูปแบบนี้จึงขึ้นอยู่กับความชัดเจนของการใช้ภาษา

3. รูปแบบเชิงแบบแผน (Schematic model) เป็นรูปแบบที่แสดงแผนที่หรือแผนภูมิที่จะพยายามเชื่อมโยงหน่วยและกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามาสัมพันธ์กัน รูปแบบนี้นิยมใช้ในสาขาจิตวิทยา รูปแบบหนึ่งที่ใช้คือ รูปแบบของ Guilford ซึ่งเกี่ยวข้องกับระดับสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกัน 3 มิติ คือ ด้านเนื้อหา ด้านผลลัพธ์และด้านการจัดกระทำ

4. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical model) รูปแบบนี้เริ่มนิยมใช้มากขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 ในสาขาวิชาพฤติกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์และจิตวิทยา ส่วนในสาขาทางการศึกษามีการใช้น้อยในการวิจัย แต่มีการนำมาใช้บ้างในเรื่องของการประเมิน รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์นี้มีประโยชน์ที่สามารถทำให้ข้อสันนิษฐานได้มีการพิจารณาด้วยเชิงปริมาณและทดสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบคณิตศาสตร์นี้สามารถเขียนความสัมพันธ์ได้ในรูปสูตรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ได้

5. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal model) รูปแบบนี้เริ่มได้รับความสนใจในช่วงหลังปี ค.ศ. 1970 และนิยมใช้ในการวิจัยมากขึ้น เชื่อกันว่ารูปแบบนี้เริ่มใช้ในสาขาพันธุศาสตร์ ซึ่งมีการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) มาใช้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบเชิงเหตุผลนี้จะเกี่ยวข้องกับการสร้างสมการ โครงสร้างอย่างง่ายของสาเหตุกับตัวแปรต่าง ๆ ภายใต้การให้เหตุผลการตัดสินใจ

จากการศึกษาประเภทของรูปแบบสรุปได้ว่า รูปแบบมีหลายประเภท โดยการแบ่งประเภทของรูปแบบจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอธิบายรูปแบบนั้น ๆ

องค์ประกอบของรูปแบบ

มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

Brown and Moberg (1980) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (System approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency approach) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision making)

อัมพร พงษ์กึ่งสนานันท์ (2550) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา 2) หลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ 5) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา 6) การบริหารและการจัดการศึกษา 7) กลุ่มเป้าหมาย และ 8) การมีส่วนร่วมของพ่อแม่และชุมชน

ชนกนารถ ชื่นเชย (2550) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญาและหลักการของการศึกษาต่อเนื่อง 2) กลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 3) จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 4) โครงสร้างระบบบริหารของการศึกษาต่อเนื่อง 5) หลักสูตรการเรียนการสอนของการศึกษาต่อเนื่อง 6) วิธีการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 7) สื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ของการศึกษาต่อเนื่อง 8) การติดตามและประเมินผลของการศึกษาต่อเนื่อง และ 9) การเทียบระดับและเทียบโอนผลการเรียน

สรุปได้ว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่กำลังศึกษาซึ่งจะออกแบบตามแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก

ลักษณะของรูปแบบที่ดี

มีนักวิชาการที่กล่าวถึง ลักษณะของรูปแบบที่ดี ดังนี้

Husen and Postlewaite (1994) ได้กล่าวว่า รูปแบบที่มีประโยชน์ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบควรจะนำไปสู่การทำนายผลที่จะเกิดภายหลังได้ด้วยข้อมูลจากการสังเกตที่เชื่อถือได้

2. โครงสร้างของรูปแบบควรจะแสดงให้เห็นถึงบางสิ่งบางอย่างที่เป็นกลไกเชิงเหตุผล ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษา รูปแบบนี้จึงสามารถใช้ได้ในเชิงทำนาย

3. รูปแบบควรจะให้คำอธิบายที่ช่วยขยายความรู้ในแนวคิดใหม่และนำไปสู่การแสวงหาองค์ความรู้ที่ต้องการศึกษาได้มากขึ้น

4. รูปแบบควร ประกอบด้วย ความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน อย่างไรก็ตาม สหสัมพันธ์และการถดถอยจะนำมาใช้ในช่วงแรกของการตรวจสอบ เพราะอาจจะบอกได้ถึงตัวแปรสำคัญที่มีความสัมพันธ์ที่ต้องการศึกษา ดังนั้น สหสัมพันธ์และการถดถอยจะสามารถนำไปสู่การสร้างรูปแบบได้

สอดคล้องกับ Keeves (1988) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของรูปแบบ 4 ประการ ได้แก่

1. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้โดยใช้การสังเกต หาข้อสนับสนุนและตรวจสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3. รูปแบบควรจะต้องระบุ หรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์แล้ว ยังใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษาคือ

การพัฒนารูปแบบ

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ ดังนี้

Willer (1986) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

1) การสร้าง (Construct) รูปแบบ และ 2) การหาความเที่ยงตรง (Validity) ของรูปแบบ

วาโร เฟ็งสวัสต์ (2553) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหรือพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis model) โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้เป็น

อย่างดี ซึ่งผลการศึกษานำมาใช้กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบรวมทั้ง ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้นหรือลำดับก่อนหลังของแต่ละ องค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผล เป็นรากฐานสำคัญซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนนี้จะมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย
 2. การศึกษาจากบริบทจริงในขั้นตอนนี้อาจจะดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้
 - 2.1 การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงานโดยศึกษา ความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสอบถามการสำรวจการสนทนากลุ่ม เป็นต้น
 - 2.2 การศึกษารายกรณี (Case study) หรือพหุกรณีหน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จหรือมี แนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษาเพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ
 - 2.3 การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการ สัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นต้น
 3. การจัดทำรูปแบบในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1.1 และ 1.2 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัยเพื่อนำมาจัดทำรูปแบบ อย่างไรก็ดีตาม ในงานวิจัยบางเรื่องนอกจากจะศึกษาตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้วผู้วิจัย ยังอาจจะศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi technique) หรือการสนทนา กลุ่ม (Focus group discussion) ในการพัฒนารูปแบบก็ได้
- ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบภายหลังที่ได้พัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนแรกแล้ว จำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบ ที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎีแนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่นและ ผลการวิจัยที่ผ่านมาแต่ก็เป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความ เที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบ อิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบผู้วิจัยอาจจะปรับปรุง รูปแบบใหม่โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่า ไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออก จากรูปแบบซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

การทดสอบรูปแบบอาจกระทำได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนดการประเมินที่พัฒนาโดย The joint committee on standards of educational evaluation ภายใต้การดำเนินงานของ Stufflebeam and Shinkfield (2007) ได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วย มาตรฐาน 4 ด้าน (สุวิมล ว่องวาณิช, 2549) ดังนี้

1.1 มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

1.2 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility standards) เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

1.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

1.4 มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิการทดสอบรูปแบบในบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบหรือการดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติแต่งงานวิจัยบางเรื่องนั้นต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการได้ตัวเลขแล้วสรุปซึ่ง Eisner (1976) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีแนวคิด ดังนี้

2.1 การประเมินโดยแนวทางนี้ มิได้ประเมินโดยเน้นสัมฤทธิ์ผลของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบของการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal based model) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องตามรูปแบบของการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive model) หรือการรองรับกระบวนการตัดสินใจตามรูปแบบการประเมินอิงตามการตัดสินใจ (Decision making model) แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นการวิเคราะห์ วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานปัจจัยต่าง ๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกัน ตามวิจารณ์ของของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

2.2 รูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ที่พัฒนามาจากศิลปวิจารณ์ (Art criticism) มาใช้เป็นรูปแบบของการประเมิน โดยให้แนวคิดว่า

การวิพากษ์วิจารณ์เป็นการใช้วิจารณ์ญาณในการบรรยายคุณภาพของสิ่งที่ศึกษา (Descriptive aspect) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริงในการตัดสินคุณค่า (Evaluative aspect) แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขา ผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ในวงการอุดมศึกษาจึงนิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสูง

2.3 รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีคุณพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์การพิจารณาต่าง ๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

2.4 รูปแบบที่ขอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตาม อรรถาธิบายและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะนำมาพิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูลตลอดจนวิธีการนำเสนอ

3. การทดสอบรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคคลากรที่เกี่ยวข้องมักจะใช้กับการพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในรอบสุดท้ายมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating scale) เพื่อนำไปสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

4. การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบ การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบนี้ ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายมีการดำเนินการตามกิจกรรมอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไป

โดยสรุปได้ว่าการพัฒนารูปแบบให้มีคุณภาพได้นั้น สิ่งสำคัญจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ ลักษณะที่ดีของรูปแบบ หลักการในการสร้างและพัฒนา รวมถึงการทดสอบหรือการประเมินรูปแบบ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การพัฒนาแบบที่มีคุณภาพ เกิดผลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

พิชาน พันทอง (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการบริหารการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ด้านวิชาการ โรงเรียนขนาดเล็กมีการจัดทำหลักสูตรที่เป็นหลักสูตรบูรณาการมากขึ้น มีการจัดการด้านการสอนที่เป็นแบบบูรณาการมากขึ้น กล่าวคือ การสอนแบบรวมชั้นในบางชั้นเรียนลักษณะของการเรียนการสอนจะเป็นลักษณะที่ครูและนักเรียนนั่งล้อมวงหรือเป็นลักษณะกลุ่มเล็กหรือเป็นรายบุคคลมากขึ้นกว่าโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กว่าที่มีการสอนแบบชั้นเรียน มีข้อค้นพบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ในเชิงการเรียนการสอน ครูมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนมาเป็นแบบกลุ่มเล็กหรือรายบุคคลและบูรณาการในการสอนมากขึ้น ในเชิงการบริหารจัดการ พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกกระบวนการบริหารจะสามารถเอาชนะข้อจำกัดทุกอย่างทั้งในเชิงทรัพยากรบริหารและคุณภาพของการเรียนการสอน ด้านการบริหารราชการควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษาร่วมวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ร่วมวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยให้มีการบูรณาการหน่วยการเรียนรู้และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริงเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้สถานประกอบการและภูมิปัญญาท้องถิ่น การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงและมีการรายงานผลการเรียนผลงานนักเรียนให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบทุกครั้ง

กมลวรรณ รอดจ่าย (2552) ทำการวิจัย การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ศึกษาขึ้นประกอบด้วย 8 ตัวแปร ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร สมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 33 ตัว ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ศึกษาขึ้นดังกล่าว มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าไค-สแควร์เท่ากับ 283.74 ที่องศาอิสระ 280 มีระดับความน่าจะเป็น 0.4 และดัชนีวัดระดับความกลมกลืน มีค่าเท่ากับ 0.97 ตัวแปรปัจจัยด้านต่าง ๆ สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กได้ร้อยละ 74

โดยปัจจัยด้านสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษามีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่สุด รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้ ในขณะที่ ปัจจัยด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยส่งผ่านปัจจัยด้านการบริหารจัดการและปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษามีอิทธิพลรวมต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่สุด

รัตติกกร ผรณสุวรรณ (2552) ได้ทำการวิจัย การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษากับหน่วยงานเครือข่าย ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษากับหน่วยงานเครือข่ายทั้ง 3 หน่วยงาน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนความต้องการมีส่วนร่วมทั้ง 3 หน่วยงาน อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษากับหน่วยงานเครือข่าย ประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผล 2) แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ 3) เป้าหมายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา 4) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 5) ระดับการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดเป็น 2 ระดับ คือ 5.1) ระดับประสานงานหน่วยงานเครือข่าย 5.2) ระดับปฏิบัติการ ในแต่ละระดับมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ (1) องค์กรและโครงสร้าง (2) เป้าหมายและวัตถุประสงค์ (3) กิจกรรมการมีส่วนร่วม 6 ด้าน คือ (3.1) การกำหนดความสำคัญของปัญหา (3.2) การวางแผน (3.3) การตัดสินใจ (3.4) การดำเนินงาน (3.5) การได้รับผลประโยชน์ (3.6) การติดตามและประเมินผล 3) กลยุทธ์การขับเคลื่อนรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษากับหน่วยงานเครือข่ายสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) บทนำ 2) การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ 2.1) การกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน 2.2) การกำหนดแผนและการจัดสรรทรัพยากร 2.3) การปรับปรุงระบบและพัฒนาบุคลากร 2.4) การรวมพลัง 3) ปัจจัยความสำเร็จในการนำรูปแบบสู่การปฏิบัติ 4) มาตรการเร่งด่วนสำคัญในการขับเคลื่อนรูปแบบสู่การปฏิบัติ

จันทน์ แจ่มจันทร์ (2553) ได้ทำการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายพหุภาคีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายพหุภาคีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีดังนี้ ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ สถาบันหลักการบริหารงานตามภารกิจกระจายอำนาจ 4 ด้าน ประกอบด้วย งานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ด้านกระบวนการ

ได้แก่ ขั้นตอนการบริหารจัดการเครือข่ายพหุภาคีในสถานศึกษา 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นการพัฒนาบุคลากร 3) ขั้นวางแผนการดำเนินการ 4) ขั้นปฏิบัติตามแผน 5) ขั้นติดตามและประเมินผลด้านผลผลิตผลที่ได้รับจากการใช้รูปแบบ ได้แก่ ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อสถานศึกษานักเรียนผู้ปกครองและชุมชน ดังนี้ 1) โรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ 2) ผู้บริหารมีทักษะในการบริหารจัดการสร้างความสัมพันธ์และส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม 3) ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ 4) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สังคมคาดหวัง 5) ผู้ปกครอง/ชุมชนเข้าใจและให้ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน 6) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) มีความพึงพอใจและให้การสนับสนุน

เกลิณี ชิวปรีชา (2554) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนดีประจำตำบล และพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนดีประจำตำบล ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนดีประจำตำบลในภาพรวมใช้รูปแบบโดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านการวางแผน อยู่ในระดับมาก การนำไปสู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ส่วนการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนดีประจำตำบล ในภาพรวมใช้รูปแบบโดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลักอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน การวางแผน อยู่ในระดับมากที่สุด การนำไปสู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ส่วนการประเมินผลโดยครูเป็นหลัก อยู่ในระดับมากความต้องการจำเป็นในการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยครูและชุมชนเป็นหลัก เรียงลำดับดังนี้ การประเมินผล การนำไปสู่การปฏิบัติ และการวางแผน 2) รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนดีประจำตำบล ควรใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนดีประจำตำบลโดยครูและชุมชนเป็นหลัก โดยมีหลักการ แนวคิดและวัตถุประสงค์ของรูปแบบและองค์ประกอบของการบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน การนำไปสู่การปฏิบัติและการประเมินผลโดยครูและชุมชน

จำริญ จีบบัง (2555) ทำการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตาม 4 ยุทธศาสตร์หลัก คือ 1) การพัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการ 2) การพัฒนาระบบการเรียนการสอนและ

การประกันคุณภาพการศึกษา 3) การเสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียน
 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา โดยมีรูปแบบ คือ การพัฒนาคน
 ในด้านความชำนาญในทักษะด้านสารสนเทศ การสร้างขวัญและกำลังใจและพัฒนาโครงสร้าง
 การทำงานที่เหมาะสม การพัฒนาระบบงานในด้านการผลิตสื่อการใช้แผนการสอนคละชั้น
 การนิเทศ และการส่งเสริมให้ครูได้เข้ารับการอบรม การมีส่วนร่วมในด้านเครือข่ายชุมชนและ
 ทรัพยากรและการเสริมสร้างศักยภาพในด้านการหมุนเวียนการสอนของครู หมุนเวียนสถานที่และ
 ระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน จากรูปแบบที่พัฒนาขึ้น จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตาม
 ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก 4 ด้าน คือ คุณภาพครู คุณภาพการบริหารจัดการ คุณภาพ
 นักเรียนและคุณภาพการเรียนการสอนประสิทธิผลของรูปแบบทำให้โรงเรียนเกิดการพัฒนา
 ในด้านความรู้ความสามารถของครู ความเข้าใจ พัฒนาการทำงาน มีระบบการบริหารจัดการที่ดี
 มีการใช้ทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและนักเรียนมีโอกาส
 ได้เรียนรู้อย่างหลากหลายเพิ่มมากขึ้นตามศักยภาพของตนและได้เรียนรู้ อย่างมีความสุขและ
 เกิดความรักและความผูกพัน โรงเรียนมากยิ่งขึ้น

ปารณทัตต์ แสนวิเศษ (2555) ทำการวิจัย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
 ขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา: การสร้างทฤษฎีจากฐานราก ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) รูปแบบ
 การมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ
 สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้ปกครอง
 4) รูปแบบการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่า 5) รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย
 (ผู้แทนครูผู้แทนผู้ปกครองผู้แทนชุมชนและผู้แทนกรรมการนักเรียน) 6) รูปแบบการมีส่วนร่วมของ
 องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน 7) รูปแบบการมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน
 8) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไปในชุมชน 9) รูปแบบการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน
 ราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ 10) รูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและสถานประกอบการ
 11) รูปแบบการมีส่วนร่วมของศูนย์อำนวยการเครือข่าย และ 12) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการ
 ระดมทุน

2. กระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 สำรวจความต้องการ
 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ขั้นที่ 2 การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา ขั้นที่ 3 การวางแผนพัฒนา
 สถานศึกษาตามวิสัยทัศน์พันธกิจ ขั้นที่ 4 ขั้นการดำเนินการ ขั้นที่ 5 ขั้นการประเมินผล ขั้นที่ 6
 ขั้นการร่วมรับผลประโยชน์

3. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ระดับ คือ 1) ระดับร่วมวางแผนตัดสินใจ 2) ระดับปฏิบัติการ 3) ระดับการรับประโยชน์ 4) ระดับการประเมินผล

4. ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ปัจจัยและเงื่อนไขภายในโรงเรียน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้บริหารมี 7 ด้าน ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษามี 17 ด้าน ปัจจัยด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมี 5 ด้าน ปัจจัยด้านโรงเรียนมี 9 ด้าน ปัจจัยและเงื่อนไขภายนอกโรงเรียน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านชุมชนมีทั้งหมด 19 ด้าน 2) ปัจจัยด้านการเมืองมี 4 ด้าน 3) ปัจจัยด้านงบประมาณ 4) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม 5) ปัจจัยด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมในชุมชน 6) ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยี 7) ปัจจัยที่เกิดจากข้อเสนอแนะของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

5. ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การศึกษาสภาพแวดล้อมชุมชน 2) ยุทธศาสตร์การศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพชุมชน 3) ยุทธศาสตร์การศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของสถานศึกษา 4) ยุทธศาสตร์การปรับบุคลิกภาพการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา 5) ยุทธศาสตร์การปรับบุคลิกภาพการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา และ 6) ยุทธศาสตร์การปรับปรุงวิธีการดำเนินงานและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

6. ผลกระทบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ผลกระทบต่อนักเรียน ผลกระทบต่อครูและบุคลากรทางการศึกษา ผลกระทบต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อโรงเรียน

7. บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย บทบาทของผู้บริหาร บทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา บทบาทของผู้เรียน บทบาทของผู้ปกครอง บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลและ บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน

8. การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม 4 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการร่วมคิดและตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนและร่วมดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน 4) การมีส่วนร่วมในการรับบริการและรับความช่วยเหลือจากโรงเรียน

9. วิธีการในการเข้ามามีส่วนร่วม ประกอบด้วย 2 วิธี คือ 1) การเข้ามามีส่วนร่วมโดยความสมัครใจหรืออาสาสมัคร 2) การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักจูงหรือชักชวน

10. อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 บริบท คือ บริบทจาก โรงเรียนและผู้บริหาร บริบทด้านผู้ปกครอง และบริบทด้านชุมชน

วิโรจน์ ผลเยี่ยม และ ศักดา สถาพรวงษา (2557) การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา นำผลที่ได้ไปร่างรูปแบบสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อร่างรูปแบบ ปรับรูปแบบ ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบครั้งสุดท้าย โดยผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ หลักการ วัตถุประสงค์และบริบท ส่วนที่ 2 ระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมและวิธีการบริหาร วิธีการบริหารแบบมีส่วนร่วม 1) การกำหนดนโยบายและการวางแผน 2) การตัดสินใจ 3) การดำเนินการ 4) การติดตามและประเมินผล 5) ร่วมรับผิดชอบและรับประโยชน์ ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ ส่วนที่ 4 ข้อจำกัดในการนำรูปแบบไปใช้

ยงค์ เกาโพธิ์ (2557) ทำการวิจัยเพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรผลการวิจัยที่พบคือ

1. ผลการศึกษากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 6 โรงเรียน ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยสัมภาษณ์ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) สถานศึกษามีวิธีการในการวางแผนการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ประชุมผู้เกี่ยวข้องในการวางแผนและนำไปสู่แนวปฏิบัติสถานศึกษาใช้กระบวนการ PDCA และสร้างจิตสำนึกร่วมกับชุมชนร่วมคิดร่วมทำ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการเป็นคณะทำงานในการวางแผน 2) สถานศึกษามีวิธีการนำแผนการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปปฏิบัติ ได้แก่ มีการประชุมวางแผนมอบหมายงานสู่การปฏิบัติสรุปติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขประชุมร่วมกับชุมชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม 3) สถานศึกษามีวิธีการติดตามและประเมินผลการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ มีการนิเทศประเมินติดตามปรับปรุง โครงการประชุมและหาทางแก้ไขร่วมกัน โดยใช้แบบประเมินสรุปผลการจัด โครงการหรือกิจกรรมเสนอผู้บริหารและประเมินผล โครงการกิจกรรมโดยผู้เกี่ยวข้อง 4) สถานศึกษามีวิธีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ นำผลที่ได้มาสรุปเปรียบเทียบและนำไปปรับปรุง 5) ปัจจัยภายในที่ทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษาให้ความร่วมมือผู้บริหารและบุคลากรตระหนักและเห็นความสำคัญ บุคลากรมีคุณภาพ

มีการบริหารจัดการที่ดีและมีงบประมาณเพียงพอ ส่วนปัจจัยภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ชุมชนให้ความสำคัญและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนผู้ปกครองและองค์กรจากภายนอกสถานศึกษาให้การสนับสนุน ด้านงบประมาณและเปิดโอกาสให้หน่วยงานองค์กรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร ได้วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นกลยุทธ์ เป้าประสงค์กลยุทธ์ตัวชี้วัดและมาตรการ จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) สถานการณ์และตำแหน่งทางกลยุทธ์อยู่ในตำแหน่งเชิงรุก (Star) และจัดทำร่างกลยุทธ์โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้ทรงคุณวุฒิได้กลยุทธ์ที่สำคัญ ดังนี้ 2.1) เสริมสร้างความรู้ความสามารถของบุคลากรให้มีศักยภาพในการวางแผนแบบมีส่วนร่วม 2.2) ส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน 2.3) ส่งเสริมให้ดำเนินการปฏิบัติตามแผนการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนให้สอดคล้องเหมาะสมกับความสามารถของบุคลากร 2.4) ส่งเสริมการดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ 2.5) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารแบบมีส่วนร่วม 2.6) ส่งเสริมการกำกับติดตามและประเมินผลการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ 2.7) พัฒนาระบบการนิเทศติดตาม และประเมินผลการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง 2.8) ส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำผลการนิเทศติดตามและประเมินผล นำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพ 2.9) ปรับปรุงระบบการนำผลการนิเทศติดตามและประเมินผลไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ

งานวิจัยต่างประเทศ

Becerra (1974) ได้ศึกษาถึงบทบาทของผู้บริหารการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชน พบว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาใด ๆ ที่เกี่ยวกับสถานศึกษานั้น ๆ ผู้บริหารและผู้แทนชุมชนต้องร่วมมือกันและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษาตามบทบาทและหน้าที่ นโยบายที่ได้ตกลงกันไว้และผู้บริหารจะต้องเข้าใจตลอดทั้งต้องสนใจเกี่ยวกับความแตกต่างของชุมชน

Schank (1985) ได้ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากรเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงในระบบโรงเรียน

Hady (1990) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาในประเทศอียิปต์ ซึ่งให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักสำคัญของประชาธิปไตย จึงต้องพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการกำหนดเป้าหมายของการมีส่วนร่วม แนวทางการติดต่อสื่อสารของประชาชนกับการศึกษา ประเด็นหรือกิจกรรมที่ประชาชนควรมีส่วนร่วม

Shouler (1990) ได้วิจัยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจด้านการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมินเนโซตา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ปรากฏว่าประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วม แต่การเข้าร่วมโดยไม่มีประสิทธิภาพเกิดจากการขาดการสื่อสาร ผลประโยชน์จากการเข้าร่วมของประชาชน ได้แก่ การพัฒนาความเข้าใจในมหาวิทยาลัย การมีอิทธิพลต่อทิศทางการบริหารของมหาวิทยาลัย ปัญหา ได้แก่ การเข้าร่วมในระดับพื้นฐาน การเข้าร่วมเพียงเรื่องเดียว การเข้าร่วมโดยขาดความเข้าใจสถานการณ์ทั้งหมด การขาดข้อตกลงเกี่ยวกับการเข้าร่วมของประชาชน การขาดความจริงใจและความพยายามอย่างเท่าเทียมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการที่ประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การสร้างแนวคิดการตัดสินใจ ด้านการศึกษาและการเลือกคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

Dondero (1993) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการโรงเรียนที่อาศัยโรงเรียนเป็นฐาน ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครู ประสิทธิภาพและความพึงพอใจในงาน ผลการศึกษา พบว่าการจัดการโรงเรียนที่อาศัยโรงเรียนเป็นฐานมีการจัดการในโรงเรียนตามข้อเสนอแนะของครูผู้ร่วมงาน โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดกฎระเบียบในการปกครองตนเองจะพบว่า ครูที่ได้รับความรับผิดชอบและให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันจะมีความสุขรอบคอบ โรงเรียนมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนั้น การที่ครูได้มีโอกาสร่วมในการตัดสินใจ พบว่า มีความสัมพันธ์ในด้านบวกกับขวัญกำลังใจในเชิงบวกต่อการปฏิบัติงาน

Elliont (1994) ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับการกระจายอำนาจในโรงเรียน เพื่อกำหนดคุณภาพของโรงเรียน จุดประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ครู และอาจารย์กับการรับรู้ของครูใหญ่เกี่ยวกับความร่วมมือกันและการตัดสินใจร่วมกันในการปฏิบัติงาน เพื่อคุณภาพของโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า การเพิ่มความร่วมมือและการตัดสินใจร่วมกันในการปฏิบัติงาน เพื่อคุณภาพของโรงเรียนและได้เสนอแนะองค์ประกอบในการจัดโครงสร้างและการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะ ประกอบด้วย การวางแผนล่วงหน้า การวัดผลการได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือ การนำความร่วมมือและการกระจายอำนาจในโรงเรียนไปใช้

Hoy and Miskel (2001) ได้สรุปเอกสารการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1) โอกาสของการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญด้านขวัญกำลังใจ และความกระตือรือร้นของครูอาจารย์ 2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสัมพันธ์ในทางบวกกับความพึงพอใจของครูอาจารย์ 3) ผู้บริหารที่เปิดโอกาสให้ครู อาจารย์มีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะเป็นที่รักของครูอาจารย์ 4) ครูอาจารย์ไม่ได้คาดหวังหรือต้องการเข้าร่วมตัดสินใจทุกครั้งเสมอไป การเข้าร่วมมากไปอาจสร้างผลลัพธ์ในทางลบได้ 5) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีลำดับขั้น และแตกต่างกันตามสถานการณ์ 6) บทบาทในการตัดสินใจของครูอาจารย์และผู้บริหารจำเป็นต้องผันแปรไปตามธรรมชาติของปัญหา 7) องค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกมีผลกระทบต่อปริมาณความมากน้อยในการมีส่วนร่วมของครูอาจารย์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสม (Mixed methods) การศึกษาวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก และการร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก และการร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพื่อรวบรวมเป็นกรอบแนวคิดในการร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

1.1 ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) โดยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมทั้งในและต่างประเทศ ทบทวนวรรณกรรมหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก

1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จากผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่

1. โรงเรียนบ้านท่าจาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1
2. โรงเรียนบ้านโป่ง (อนิวัตต์ราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

กลุ่มที่ 2 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีการบริหารจัดการตามสภาพบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่

1. โรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1
2. โรงเรียนบ้านเขาแรดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 24 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 4 คน ครูผู้สอน จำนวน 12 คนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure in-depth interview) มี 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) ชื่อ-สกุล 2) ตำแหน่ง และ 3) ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งของผู้ให้ และตอนที่ 2 ประเด็นในการสัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) สภาพการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก 3) กระบวนการในการบริหารแบบ

มีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก 4) เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กและการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2. ร่างแบบสัมภาษณ์นำไปเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเนื้อหา ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item objective congruence หรือ IOC) .67 ขึ้นไป โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ งามกนก อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภารดี อนันต์นาวิ อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

2.3 ดร.สมุทรา ชำนาญ อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

2.4 ดร.สุรัตน์ ไชยชมภู อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา

2.5 ดร.ชัยพจน์ รังงาม อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

3. นำผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item objective congruence หรือ IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ .67

4. นำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับและจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ติดต่อบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อดำเนินการขอออกหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

2. ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ประสานงานผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน เพื่อขอเก็บข้อมูลการวิจัย
3. ประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนด้วยตนเอง เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษา
4. ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยจดบันทึกข้อมูลและขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และเรียบเรียงเพื่อกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และรวบรวมประเด็นจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

2. การจัดทำร่างรูปแบบ

ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำร่างรูปแบบ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม
2. ศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ โรงเรียน คณะครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดยร่างรูปแบบ ประกอบด้วย องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่

ส่วนที่ 1 ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา

ส่วนที่ 2 กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 3 ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา

ส่วนที่ 4 เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนารูปแบบเป็นการตรวจสอบร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้การอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบและกระบวนการของรูปแบบจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญต้องเป็นผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษและบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมจนประสบความสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ จำนวน 7 คน ดังนี้

1. ดร.สมพิศ ไข่เอ็ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านท่าจาม
2. ดร.พลธาวิ นวัชรธรรมา ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวอนนภาศัพท์
3. ดร.สรรรณา แน่นหนา ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านห้วยสาธิต
4. ดร.พรนิพา ปรีหะจินดา ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนนาป่ามโนรถ
5. นางสาวกาญจนา ไผ่ศิริ ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านโป่ง (อนิวัตต์ราษฎร์สามัคคี)
6. นายอาวุธ โอชาพงศ์ ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านห้วยมะระ
7. นางสาวบุญเอื้อ เอี่ยมรัตน์ ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านปากคลองโรงนาค

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา 2) กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม 3) ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา 4) เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแต่ละองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างแบบอภิปรายกลุ่ม ดังนี้

1. นำข้อมูลร่างรูปแบบที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมและข้อมูลการสัมภาษณ์ถึงสภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากผู้อำนวยการ โรงเรียน คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มาจัดประเด็นสำหรับการอภิปรายกลุ่มเพื่อสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2. นำแบบอภิปรายกลุ่มเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item objective congruence หรือ IOC) .67 ขึ้นไป โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ งามกนก อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา

2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภารดี อนันต์นาวี อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา

2.3 ดร.สมุทรา ชำนาญ อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา

2.4 ดร.สุรัตน์ ไชยชมภู อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา

2.5 ดร.ชัยพจน์ รั้งงาม อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา

3. นำผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item objective congruence หรือ IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ .67

4. นำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับและจัดทำแบบอภิปรายกลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวม ดังนี้

1. ติดต่อบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อดำเนินการขอออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัย
2. ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ประสานงานผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน เพื่อขอเก็บข้อมูลการวิจัย
3. ติดต่อประสานงานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการอภิปรายกลุ่ม
4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญจากการอภิปรายกลุ่มร่วมกัน
5. นำข้อมูลที่ได้จากการแสดงความคิดเห็นในการอภิปรายกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญมา รวบรวมและสรุปประเด็นการปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายกลุ่มกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบและกระบวนการของรูปแบบมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และรวบรวมประเด็นจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อให้ได้รูปแบบและร่างคู่มือ

การการพัฒนาคู่มือ เป็นการตรวจสอบร่างคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้การอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างคู่มือจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาคู่มือ ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อสอบถาม ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับร่างคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) หลักการสำคัญ 2) วัตถุประสงค์ 3) องค์ประกอบ 4) ผู้มีส่วนร่วม 5) ขอบข่ายการบริหารงาน 6) กระบวนการบริหาร 7) เป้าหมายของการบริหาร และ 8) การดำเนินงาน ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแต่ละองค์ประกอบของร่างคู่มือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างแบบอภิปรายกลุ่ม ดังนี้

1. นำรูปแบบและร่างคู่มือที่ได้จากขั้นตอนการพัฒนาแบบมาวิเคราะห์ข้อมูล (Content analysis) สรุปเป็นประเด็นสำหรับการอภิปรายกลุ่มเพื่อสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลุ่ม

2. นำแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item objective congruence หรือ IOC) .67 ขึ้นไป โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ งามกนก อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์
ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภารดี อนันต์นารี อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์
ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

2.3 ดร.สมุทรา ชำนาญ อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

2.4 ดร.สุรัตน์ ไชยชมภู อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

2.5 ดร.ชัยพนธ์ รังงาม อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

3. นำผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item objective congruence หรือ IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ .67

4. นำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับและจัดทำแบบอภิปรายกลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวม ดังนี้

1. ติดต่อบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อดำเนินการขอออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

2. ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ประสานงานผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน เพื่อขอเก็บข้อมูลการวิจัย

3. ส่งแบบสอบถามไปยังผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามและขอรับเอกสารคืนด้วยตนเอง

4. นำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขคู่มือให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวม ดังนี้

1. ติดต่อบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อดำเนินการขอออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัย
2. ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ประสานงานผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน เพื่อขอเก็บข้อมูลการวิจัย
3. ติดต่อประสานงานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการอภิปรายกลุ่ม
4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญจากการอภิปรายกลุ่มร่วมกัน
5. นำข้อมูลที่ได้จากการแสดงความคิดเห็นในการอภิปรายกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญมา รวบรวมและสรุปประเด็นการปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้คู่มือที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายกลุ่มกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างคู่มือมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และรวบรวมประเด็น จัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อให้ได้คู่มือที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นการประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก่อนนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริงว่า มีความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์เพียงใด โดยการสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ บุคลากรของโรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 คน 2) คณะครู จำนวน 4 คน 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 4 คน 4) คณะกรรมการที่ปรึกษา จำนวน 4 คน และ 5) คณะกรรมการสภานักเรียน จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ดังนี้

1. นำรูปแบบที่ได้จากขั้นตอนการพัฒนารูปแบบมาวิเคราะห์ข้อมูล (Content analysis) สรุปเป็นประเด็นจัดทำเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ

2. นำแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item objective congruence หรือ IOC) .67 ขึ้นไป โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ งามกนก อาจารย์ประจำ ภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา

2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภารดี อนันต์นารี อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา

2.3 ดร.สมุทรา ชำนาญ อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา

2.4 ดร.สุรัตน์ ไชยชมภู อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา

2.5 ดร.ชัยพนธ์ รังงาม อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา

3. นำผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item objective congruence หรือ IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ .67

4. นำแบบสอบถามไป Try out กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยได้ค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง .29-.86 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .94

4. นำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับและจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวม ดังนี้

1. ติดต่อบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อดำเนินการขออนุญาต หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

2. ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ประสานงานผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน เพื่อขอเก็บข้อมูลการวิจัย

3. ส่งแบบสอบถามไปยังผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามและขอรับเอกสารคืนด้วยตนเอง

4. นำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามโดยคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ของคะแนนความคิดเห็นซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ใน 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยนำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านการพัฒนาโดยกระบวนการอภิปรายกลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ และคู่มือการดำเนินงานการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผ่านการพัฒนาโดยการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ในสถานศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ บุคลากรของโรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ด้วยเหตุผลที่เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีสภาพบริบทเหมาะสมที่จะนำรูปแบบและคู่มือไปทดลองใช้ รวมถึงบุคลากรของโรงเรียนให้การตอบรับและยินดีเข้าร่วมการวิจัยตามช่วงเวลาที่กำหนด กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน ได้แก่ 1) ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 คน 2) ครู จำนวน 4 คน 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน และกรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียน จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมและด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการดำเนินการตามรูปแบบ ดังนี้

- นำข้อมูลที่ได้จากการนำรูปแบบไปทดลองใช้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จัดทำเป็นประเด็นรายชื่อ เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามรูปแบบและคู่มือ

การดำเนินงานการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. นำแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item objective congruence หรือ IOC) .67 ขึ้นไป โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ งามกนก อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวดี อนันต์นารี อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

2.3 ดร.สมุทรา ชำนาญ อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

2.4 ดร.สุรัตน์ ไชยชมภู อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

2.5 ดร.ชัยพนธ์ รังงาม อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

3. นำผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item objective congruence หรือ IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ .67

4. นำแบบสอบถามไป Try out กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .29-.57 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97

4. นำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับและจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวม ดังนี้

1. ติดต่อบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อดำเนินการขอออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

2. ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ประสานงานผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน เพื่อขอเก็บข้อมูลการวิจัย

3. ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามและขอรับเอกสารคืนด้วยตนเอง

4. นำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามโดยคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ของคะแนนความคิดเห็นซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ใน 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการดำเนินการตามรูปแบบ โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of variation)

ผู้วิจัยหาค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์การกระจายความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายต่อการดำเนินงานตามรูปแบบระหว่างก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

โดยสรุปเป็นกรอบกรอบแนวคิดแสดงขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ภาพที่ 2 ลำดับขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก และการร่างรูปแบบและคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย (Means)

SD แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

CV แทน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of variation)

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก และจัดทำร่างรูปแบบและคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ผลการศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยศึกษาเกี่ยวกับ 1) แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก 2) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้

1. นโยบายและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก มีดังนี้

1.1 การศึกษาสามารถช่วยแก้ปัญหาความยากจนให้เด็กในชนบทยากจนได้รับโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและลดภาระค่าใช้จ่ายผู้ปกครอง

1.2 มีกระบวนการยกระดับคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดโครงการคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่การหมุนเวียนครูเข้าสอน การพัฒนาครูด้านภาษาอังกฤษ ด้าน ICT รูปแบบ e-Learning สร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยช่วยเหลือแบ่งปันในเรื่องทรัพยากรอาคารสถานที่สื่อวัสดุและอุปกรณ์ การแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องนวัตกรรมพัฒนาการเรียนการสอนที่ได้ทดลองแล้วเห็นว่าเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากทั่วโลก โดยการใช้อินเทอร์เน็ต การพัฒนาใช้สื่อเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ประกอบด้วย วัสดุอุปกรณ์ วิธีการงบประมาณ ตลอดจนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน เช่น เรียนรวมทั้งโรงเรียน เรียนรวมเป็นช่วงชั้น เรียนรวมบางวิชา เรียนละชั้นเรียนแบบบูรณาการ เป็นต้น

1.3 ส่งเสริมสร้างเครือข่ายจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยช่วยเหลือแบ่งปันในเรื่องทรัพยากรอาคารสถานที่สื่อวัสดุอุปกรณ์

1.4 พัฒนาระบบการบริหารจัดการ เช่น จัดทำแผนยุทธศาสตร์เร่งพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่สามารถยุบได้ กำหนดยุทธศาสตร์การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กภายใต้นโยบายการพัฒนาการศึกษาโดยจัดตั้ง“โรงเรียนดีศรีตำบล” สร้างความเข้มแข็งของโรงเรียน สร้างวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ เช่น เสอเพลอ โมเดล เครือข่ายแก่งจันทร์โมเดล สามเกลอโมเดล ไตรภาคี ศูนย์เรียนรวม โรงเรียนบ้านยางน้อย ศูนย์ปัญญาวิทยาคาร CPACC 5 ยุทธศาสตร์ การพัฒนาใจประสาน โมเดล เครือข่ายเรียนรวม “ภูหลวงพัฒนา” การบริหารจัดการแบบศูนย์โรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็กหุ้นส่วนที่ดีของท้องถิ่นชุมชน เป็นต้น

1.5 เพิ่มงบประมาณเงินอุดหนุนรายหัวให้กับนักเรียน โรงเรียนขนาดเล็กระดับประถมศึกษาที่มีนักเรียน 120 คน ลงมา และโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีนักเรียน 300 คน ลงมา

1.6 จัดทำโครงการวิจัยเพื่อกำหนดอนาคตโรงเรียนขนาดเล็กของประเทศไทยภายใต้หลักการสำคัญ 3 ประการ คือ 1) คุณภาพของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก 2) สิทธิและโอกาสในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนคนไทยทุกคนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดและ 3) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของภาครัฐ โดยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็ก

1.7 ส่งเสริมการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนแต่ละชั้นในทุกกลุ่มสาระอย่างมีคุณภาพ

2. ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก มีดังนี้

2.1 สร้างความเข้าใจกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานผู้ปกครองชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชนและสถาบันศาสนาให้ตระหนักรู้ถึงเหตุผลและความจำเป็นของทางราชการในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารบุคลากรงบประมาณและคุณภาพการศึกษา

2.2 ส่งเสริมการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.3 วิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการจัดการเรียนรู้สื่อและนวัตกรรมในบริบทของโรงเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียน

2.4 สร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน

2.5 สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูนักเรียนและชุมชน โดยจัดให้มีกิจกรรมร่วมกัน

3. การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

3.1 ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารคณะครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน/ ท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐและเอกชน

3.2 กระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ/ พัฒนา ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมประเมินผล ร่วมแก้ปัญหา ร่วมชื่นชม/ ภาคภูมิใจ

3.3 คุณภาพสถานศึกษา ได้แก่ คุณภาพผู้เรียน คุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา คุณภาพการบริหารจัดการ

การให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมกันแก้ปัญหา รวมถึงการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จต่อไป

4. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based management: SBM)

เป็นการบริหารสถานศึกษารูปแบบหนึ่งที่มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน โดยให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเอง ในรูปแบบการบริหารของคณะกรรมการเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาเกิดความคล่องตัวมีอิสระ

และตอบสนองความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ได้อย่างแท้จริง โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

4.1 หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจ การจัดการศึกษาจากกระทรวงและส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่า สถานศึกษาเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก

4.2 หลักการมีส่วนร่วม (Participation or collaboration or involvement) เปิดโอกาส ให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

4.3 หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับประชาชน (Return power to people) ในอดีตจัดการศึกษาจะทำกันอย่างหลากหลาย บางแห่งมีวัดและองค์กรในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ต่อมามีการรวมการจัดการศึกษาไปยังกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐาน ทางการศึกษาแต่เมื่อประชากรมีจำนวนมากขึ้น การจัดการศึกษาเริ่มมีข้อจำกัดในเรื่องความล่าช้า และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจ ให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาอีกครั้ง

4.4 หลักการบริหารตนเอง (Self-managing) โดยมีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุ เป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธีการ ส่วนกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบายและเป้าหมายและปล่อยให้ โรงเรียนมีระบบบริหารด้วยตนเอง โดยให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ในการดำเนินงาน ซึ่งอาจดำเนินการได้หลากหลาย ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันแล้วแต่ความพร้อมและ สถานการณ์ของสถานศึกษา ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมจากที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจาก ส่วนกลางไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

4.5 หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and balance) ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนด นโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารและ จัดการศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามที่กำหนดและเป็นไปตามนโยบายของชาติ

5. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษา
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ วางแผนพัฒนาโรงเรียน ดังนี้

5.1.1 ร่วมคิดจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียน จัดทำธรรมนูญ โรงเรียนเป็นเครื่องกำหนดทิศทาง แนวทางการพัฒนาโรงเรียน โดยร่วมวิเคราะห์สภาพจุดเด่น จุดด้อย ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการครบทุกชั้นตอน และ

ให้ความเห็นชอบประกาศใช้ธรรมนูญโรงเรียน ตลอดจนเสนอแนะให้มีการปฏิบัติอย่างได้ผลดี มีคุณภาพ

5.1.2 ร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษาของโรงเรียน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหาร ให้ความเห็นชอบอนุมัติใช้แผนปฏิบัติการประจำปี

5.2 การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานและช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน โดยมีส่วนร่วมทำงานกับผู้บริหารและคณะครู ดังนี้

5.2.1 ช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ในลักษณะที่หลากหลาย ได้แก่ การร่วมมือปฏิบัติงาน เป็นคณะทำงาน คณะกรรมการพัฒนางานต่าง ๆ

5.2.2 ช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่

5.2.2.1 การช่วยเหลือสนับสนุนทางวิชาการ เช่น สนับสนุนทางความคิด ข้อเสนอแนะ การพัฒนาการเรียนการสอนเป็นวิทยากรบุคคลภายนอก เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมดำเนิน โครงการ

5.2.2.2 การช่วยเหลือสนับสนุนด้านการพัฒนาครู ได้แก่ การเป็นวิทยากรอบรมพัฒนาครู ร่วมจัดอบรมครู เป็นต้น

5.2.2.3 การปฏิบัติและร่วมช่วยเหลือ สนับสนุนการพัฒนาอาคารสถานที่ ได้แก่ ร่วมเป็นคณะทำงานปรับปรุงภูมิทัศน์ เป็นคณะกรรมการจัดจ้างสร้างอาคารสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

5.2.2.4 การปฏิบัติและร่วมช่วยเหลือสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ การบริจาคเงินสมทบก่อสร้าง เป็นต้น

5.2.2.5 การช่วยเหลือปฏิบัติการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คณะกรรมการมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนเสนอแนะการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเพราะเป็นผู้อยู่ในชุมชน เป็นการประชาสัมพันธ์โรงเรียน การร่วมกิจกรรมในชุมชน เป็นต้น

5.3 การมีส่วนร่วมแก้ปัญหา คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างมากเช่น ปัญหาระเบียบวินัยการปกครองนักเรียนปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในการบริหาร เช่น เงิน วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

5.4 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมรับผิดชอบการบริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ดังนี้

5.4.1 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบการบริหารจัดการด้านการเงิน เช่น ร่วมเป็นคณะกรรมการควบคุม ดูแลการจัดหาใช้จ่ายเงินนอกงบประมาณ เงินบริจาคโดยมีวัตถุประสงค์ เป็นต้น

5.4.2 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบบริหารบุคลากร เช่น เป็นวิทยากรในการอบรมพัฒนาครู สนับสนุนให้ครูพัฒนาความรู้ความสามารถ เป็นต้น

5.4.3 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาการเรียนการสอน เช่น ร่วมรับผิดชอบการจัดอบรมวิธีการสอน การร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาพัฒนาห้องปฏิบัติการต่าง ๆ

5.4.4 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบพัฒนางานด้านการปกครองนักเรียน เช่น การเป็นวิทยากรอบรมพฤติกรรมนักเรียนการแก้ปัญหาความประพฤตินักเรียน การมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินการดูแลความปลอดภัยของนักเรียน เป็นต้น

5.4.5 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบการบริหารงานอาคารสถานที่ เช่น เป็นคณะกรรมการร่วมจัดหาเงินบริจาคสมทบก่อสร้างและร่วมควบคุมการก่อสร้าง เป็นต้น

5.4.6 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การร่วมเป็นคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสาร สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนให้มีความเข้าใจนโยบายของโรงเรียน การประสานความสัมพันธ์ การให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่โรงเรียน เป็นต้น

5.5 การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล การปฏิบัติงานของโรงเรียน เพื่อร่วมพัฒนาการบริหารให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

5.5.1 การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน เช่น ผู้บริหารโรงเรียนนำเสนอรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนให้คณะกรรมการสถานศึกษา ตรวจสอบ คณะกรรมการมีส่วนร่วมรับทราบ ติดตามการทำงานของคณะครูและแจ้งให้ผู้อำนวยการโรงเรียนทราบ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาและการตรวจสอบ

5.5.2 การมีส่วนร่วมประเมินผลเช่น การเป็นคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในโรงเรียนการประเมินผลจากผู้บริหารโรงเรียน รายงานข้อมูลผลการดำเนินงาน เป็นต้น

5.6 การมีส่วนร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จหรือมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมรับรู้ มีความภาคภูมิใจในผลการกระทำและผลสำเร็จที่เกิดขึ้น และรับผลประโยชน์ในฐานะที่เป็นผู้ส่งบุตรหลานนักเรียนมาเข้าเรียน

6. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา
ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้

6.1 การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสถานศึกษาสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนจัดสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและกำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

6.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาควาระลึกถึง ซึ่งมีหลัก 10 ประการ ดังนี้

- 6.2.1 สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน
- 6.2.2 ฝึกให้เป็นคนใจกว้างและมีจิตสาธารณะ
- 6.2.3 ตระหนักในสิ่งที่จำเป็นและขาดแคลน ไม่วางเฉย ทุกอย่างทำได้หากตั้งใจทำ
- 6.2.4 ต้องหมั่นสร้างและปรุ้งแต่งตนเองให้เป็นบุคคลที่มีเสน่ห์เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของชุมชนและเพื่อร่วมงาน
- 6.2.5 อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวเรียบง่าย อยู่กับชุมชนและเพื่อนร่วมงานได้ทุกเวลา
- 6.2.6 หลีกเลี่ยงการโต้แย้งที่ไร้เหตุผล พัฒนาทักษะ การประนีประนอม
- 6.2.7 ให้การต้อนรับชุมชนด้วยบรรยากาศมิตรภาพ
- 6.2.8 พัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนให้ลึกซึ้ง เพื่อสำรวจจุดเด่น จุดด้อย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนา
- 6.2.9 หมั่นแสวงหาแหล่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์จากหน่วยงาน บริษัท ห้างร้านค้า โดยใช้โครงการที่มีประสิทธิภาพ
- 6.2.10 สร้างและพัฒนาค่านิยมการสร้างสัมพันธภาพกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

6.3 บทบาทของชุมชนในการที่ส่วนร่วมจัดการศึกษา มีดังนี้

- 6.3.1 การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้านและที่สถานศึกษา
- 6.3.2 การกำหนดนโยบาย เป้าหมายการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา
- 6.3.3 การประชาสัมพันธ์ สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา
- 6.3.4 การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา
- 6.3.5 การตรวจสอบการจัดการศึกษา

7. กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยสังเคราะห์กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากมุมมองของนักวิชาการทำให้ได้กรอบแนวคิดกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่จะนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 7.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน
- 7.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

7.3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ พัฒนา

7.4 การมีส่วนร่วมในการติดตาม/ ประเมินผล

7.5 การรับผลประโยชน์

2. ผลการศึกษาข้อมูลการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จากผู้บริหาร โรงเรียน คณะครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านท่าจาม และโรงเรียนบ้านโป่ง (อนิวัตต์ราษฎร์สามัคคี) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 2 คน ครู
จำนวน 6 คนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 4 คน

ประเด็นในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
3. กระบวนการในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
4. เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ผู้วิจัยขอเสนอข้อความจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ข้อมูลการสัมภาษณ์

ประเด็นสภาพการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

“การบริหารจัดการของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จำเป็นจะต้องขอรับ
ความช่วยเหลือ ความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อช่วยให้โรงเรียนสามารถพัฒนาและคงอยู่ได้”
(ผู้บริหารโรงเรียน)

“โรงเรียนมีครูและบุคลากรน้อย จำเป็นต้องช่วยกันทำงาน ทุกคนจึงมีส่วนร่วม
ในการทำงานในส่วนต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจและยินดีให้ความร่วมมือในการทำงาน
เป็นอย่างดี” (ครู)

“ผู้บริหารและคณะครูของโรงเรียนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา เช่น การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อขอความเห็นชอบเรื่องต่าง ๆ การขอความร่วมมือจากคณะกรรมการสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ” (คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

“การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ยังขาดความชัดเจนว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมหรือให้ความร่วมมือในเรื่องบ้าง ส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือ สนับสนุนในด้านงบประมาณแต่เพียงอย่างเดียว ทางโรงเรียนควรชี้แจงทำความเข้าใจกับฝ่ายต่าง ๆ ถึงบทบาทการมีส่วนร่วม” (ผู้บริหาร โรงเรียน, ครู)

ประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

“ผู้บริหารเป็นบุคคลที่สำคัญที่จะต้องมีความรู้ผู้นำที่ดี มีความเข้าใจการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สามารถประสานงานและทำงานร่วมกับทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดี” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“กระบวนการมีส่วนร่วมต้องมีความชัดเจน ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างแท้จริง ” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“ทุกฝ่ายต้องรับรู้และเข้าใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วม และพร้อมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพร่วมกัน” (ครู)

“มีการชี้แจงการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม และมีการกำหนดเป้าหมายของการดำเนินงานที่ชัดเจนร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน” (คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

ประเด็นกระบวนการในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

“กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม เริ่มจากการศึกษาสภาพบริบทและการดำเนินงานที่มา เพื่อนำข้อมูลมารวบรวมกันวางแผนที่ชัดเจน แล้วจึงนำไปสู่การปฏิบัติจริง มีการประเมินผลตามสภาพจริงและรับผลประโยชน์ร่วมกัน” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การดำเนินงานหลัก ๆ คือ การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการประเมินผล ” (ครู)

“กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการเพิ่มเติมในส่วนของการแก้ปัญหา เพราะในการลงมือปฏิบัติงานจริง ย่อมต้องเกิดปัญหาขึ้นไม่มากก็น้อย จึงจำเป็นต้องมีการแก้ปัญหาร่วมกันด้วย” (ครู)

“กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีในเรื่องของการชื่นชม การยกย่องชมเชย และการสร้างขวัญกำลังใจที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้ทุกฝ่ายรับรู้ถึงความสำเร็จของการดำเนินงาน และพร้อมที่จะพัฒนาร่วมกันต่อไป” (คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

ประเด็นเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

“เด็กในวัยเรียนทุกคนในเขตพื้นที่บริการได้รับโอกาสในการเข้าเรียน โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล การประชาสัมพันธ์การรับนักเรียนเข้าเรียน มีการออกเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครอง” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“ครูและบุคลากรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้ได้รับการพัฒนาวิชาชีพตนเอง อย่างเต็มศักยภาพโดยการประสานงานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ” (ครู)

“โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการส่งเสริม สนับสนุนการบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ” (ครู)

“ชุมชน ท้องถิ่น ให้ความร่วมมือช่วยเหลือ โรงเรียนเป็นอย่างดี ผู้ปกครองนักเรียนมั่นใจ และพอใจในการนำบุตรหลานมาเข้าเรียน” (คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

“การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นการประสานความร่วมมือจากหลายภาคส่วน จำเป็นต้องใช้เวลาในการดำเนินการและการพัฒนาต่อยอดเครือข่าย” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาของ โรงเรียน เพื่อนำข้อมูล มาวางแผน และนำไปสู่การปฏิบัติงาน และประเมินผลการปฏิบัติร่วมกัน” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“ควรกำหนดแนวทางของการมีส่วนร่วมให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ” (ครู)

“โรงเรียนควรมีช่องทางในการสื่อสารให้ชุมชนรับทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ของโรงเรียน ประชาสัมพันธ์กิจกรรมโรงเรียนให้ชุมชนรับทราบ เพื่อสร้างเข้าใจและความร่วมมือ ใน โอกาสต่าง ๆ ” (คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ตารางที่ 3 สรุปสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

ประเด็นที่ศึกษา	สาระสำคัญ
1. สภาพการบริหารจัดการ แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กได้รับ ความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาสถานศึกษา 2. ผู้บริหารให้ความสำคัญในการบริหารจัดการ โรงเรียนในด้านต่าง ๆ 3. ครู บุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษา พร้อมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา 4.ขาดความชัดเจนในกระบวนการการมีส่วนร่วมของฝ่าย ต่าง ๆ
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2. กระบวนการมีส่วนร่วม 3. ความรู้ ความเข้าใจ ของทุกฝ่ายในการมีส่วนร่วม 4. เป้าหมายของการดำเนินงานชัดเจน
3. กระบวนการในการบริหาร แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. การคิด วางแผน 2. การตัดสินใจ 3. การดำเนินการ/ ปฏิบัติการ 4. การติดตาม ประเมินผล 5. การแก้ปัญหา 6. การรับผลประโยชน์/ การชื่นชม
4. เป้าหมายของการบริหาร แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้เรียนได้รับ โอกาสในการศึกษาที่ดีขึ้น 2. ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ 3. โรงเรียนสามารถบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ 4. โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองนักเรียนชุมชนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็นที่ศึกษา	สาระสำคัญ
5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ใน การบริหารแบบมีส่วนร่วมของ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	1. การบริหารแบบมีส่วนร่วมต้องมีการดำเนินการและ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2. ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ของการมีส่วนร่วม 3. กำหนดแนวทางของการมีส่วนร่วมให้ชัดเจน 4. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนให้ชุมชน ทราบ

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน โรงเรียนขนาดเล็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับ การบริหาร
แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน
2 คน คณะครู โรงเรียนละ 2 คน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนละ 2 คน จาก
โรงเรียนขนาดเล็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลมและ
โรงเรียนบ้านเขาแรดประเด็นในการอภิปรายกลุ่มย่อย ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
3. กระบวนการในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
4. เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
ผู้วิจัยขอเสนอข้อความจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน ครู และคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ข้อมูลการสัมภาษณ์

ประเด็น สภาพการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

“ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กต้องใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
โรงเรียน โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากส่วนต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานของ
โรงเรียนในด้านต่าง ๆ” (ผู้บริหารโรงเรียน)

“ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ จะเป็นผู้บริหารมือใหม่ที่เพิ่งมารับตำแหน่ง จึงจำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และตั้งสมประสงค์ในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม สามารถประสานงานกับภาคส่วนต่าง ๆ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“ครู บุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษา พร้อมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา แต่ยังคงความรู้ความเข้าใจในการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งผู้บริหารต้องชี้แจง ทำความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ ขอบข่าย และเป้าหมายของดำเนินงาน เพื่อให้การปฏิบัติงาน ไปในแนวทางเดียวกัน” (ครู)

“การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โรงเรียนในระดับน้อย เกิดจากการขาด การประสานงานอย่างต่อเนื่องและจริงจังในการให้บุคคลหรือหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ เข้ามา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของโรงเรียน” (คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

ประเด็น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

“ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์และเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม สามารถ นำบุคลากรให้ดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม สามารถทำงานร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“ผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ถึงบทบาท หน้าที่ กระบวนการขั้นตอนของ การมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนอย่างแท้จริง” (ครู)

“การมีส่วนร่วมจะต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ กระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินงาน ของผู้มีส่วนร่วมที่ชัดเจน ทำให้แต่ละฝ่ายทราบว่ามีส่วนร่วมอย่างไร (คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน)

ประเด็นกระบวนการในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

“การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา โรงเรียน ได้ร่วมกันการคิด วางแผน และดำเนินการ รวมถึงการรับทราบปัญหาและร่วมกันแก้ปัญหา ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“เมื่อมีการคิด วางแผนร่วมกันแล้ว ต้องให้มีการตัดสินใจในสิ่งที่ร่วมกันคิด วางแผน เพื่อให้เกิดการรับรู้และรับทราบร่วมกัน และพร้อมที่จะดำเนินการร่วมกันในขั้นตอนต่อไป” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้ ทุกฝ่ายรับทราบถึงผลการดำเนินงานและร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ต่อไป” (ครู)

“การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีการชื่นชม/ ภาคภูมิใจ ในผลของการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมและส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ” (คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

ประเด็นเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

“โรงเรียนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่ร่วมกันบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียน” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน โดยการนำบุตรหลานมาเข้าเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในด้านต่าง ๆ” (ครู)

“โรงเรียนได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา” (คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

“ทุกฝ่ายต้องความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สถานศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติเกิดความถูกต้อง ชัดเจน บรรลุเป้าหมายของการบริหาร แบบมีส่วนร่วม” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ต้องมีการติดตาม ประเมินผล การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปสู่การหาแนวทางในการพัฒนาโรงเรียน ต่อไป” (ผู้บริหาร โรงเรียน)

“การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการขั้นตอนของ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง” (ครู)

“ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อร่วมกัน สนับสนุน ช่วยเหลือการดำเนินงานและการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง” (คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ตารางที่ 4 สรุปสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

ประเด็นที่ศึกษา	สาระสำคัญ
1. สภาพการบริหารจัดการ แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้บริหารให้ความสำคัญในการบริหารจัดการ แต่ขาดประสบการณ์ในการบริหารแบบมีส่วนร่วม 2. ครู บุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษา พร้อมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาแต่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง 3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาสถานศึกษายังมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการโรงเรียนในระดับน้อย
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำสามารถประสาน ความร่วมมือกับทุกฝ่าย 2. ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมือในทุกกระบวนการ ของการมีส่วนร่วม 3. ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้และความเข้าใจ ในการมีส่วนร่วม 4. บทบาทและหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการมีส่วนร่วมต้องมีความชัดเจน
3. กระบวนการในการบริหารแบบ มีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. การวางแผน เพื่อระดมความคิด 2. การตัดสินใจ 3. การดำเนินการ/ ปฏิบัติการ 4. การติดตาม ประเมินผล 5. การแก้ปัญหา 6. การชื่นชม/ ภาคภูมิใจ
4. เป้าหมายของการบริหาร แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพภายใต้ ทรัพยากรที่จำกัด 2. โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน 3. โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเด็นที่ศึกษา	สาระสำคัญ
5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 2. มีกรณีศึกษา ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3. ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการสถานศึกษา

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนคณะครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนคณะครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีการบริหารจัดการตามบริบททำให้ผู้วิจัยได้ร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา

ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา
2. คณะครู
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. ผู้ปกครองนักเรียน
5. ชุมชน

ส่วนที่ 2 กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์

ส่วนที่ 3 ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา

ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 งาน ดังนี้

การบริหารงานวิชาการมีภารกิจดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร
2. การจัดการเรียนการสอน
3. การวัดและประเมินผล

การบริหารงานงบประมาณมีภารกิจดังนี้

1. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
2. การจัดสรรงบประมาณ
3. การใช้งบประมาณ
4. การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานผลการใช้งบประมาณ

การบริหารงานบุคคลมีภารกิจดังนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังและการสรรหา
 2. การพัฒนาครู
 3. การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน
- การบริหารงานทั่วไปมีภารกิจดังนี้
1. การพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 2. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT)
 3. การพัฒนางานกิจการนักเรียน

ส่วนที่ 4 เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. ผู้เรียนได้รับโอกาสในการศึกษาที่ดีขึ้น
2. ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ
3. โรงเรียนสามารถบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. การพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้อภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบและกระบวนการของรูปแบบ ผู้ร่วมอภิปราย คือ ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม จำนวน 7 คน ผลการอภิปรายกลุ่มทำให้ได้ประเด็นสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบให้มีความเหมาะสม สามารถนำไปสู่การปฏิบัติการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กได้จริง ผลการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบ มีสาระสำคัญดังนี้

ตารางที่ 5 ผลการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบ

ประเด็น	รายละเอียด	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
ส่วนที่ 1	1. ผู้บริหารสถานศึกษา	ควรเพิ่มเติม ดังนี้
ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา	2. คณะครู	1. ผู้มีส่วนร่วมในการสนับสนุน
	3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ได้แก่ คณะกรรมการที่ปรึกษา, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, องค์กรภาครัฐและเอกชน, สมาคมศิษย์เก่า, องค์กรทางทางศาสนา
	4. ผู้ปกครองนักเรียน	2. คณะกรรมการสภานักเรียน เพื่อเป็นตัวแทนนักเรียนในการเสนอความคิดเห็นและร่วมดำเนินงานของโรงเรียน
	5. ชุมชน	3. กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การบริหารจัดการสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ และกำหนดแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ประเด็น	รายละเอียด	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
ส่วนที่ 2 กระบวนการ ของการบริหารแบบมี ส่วนร่วม	<ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ 	<p>ร่วมกันควรเพิ่มเติม ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. อธิบายกระบวนการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนให้เห็นอย่างชัดเจน 2. กำหนดกรอบการดำเนินงานตามที่ให้ผู้มีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม
ส่วนที่ 3 ขอบข่าย การบริหารงานของ สถานศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนาหลักสูตร 2. การจัดการเรียนการสอน 3. การวัดและประเมินผล <p>การบริหารงานงบประมาณ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 2. การจัดสรรงบประมาณ 3. การใช้งบประมาณ 4. การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานผลการใช้งบประมาณ <p>การบริหารงานบุคคล</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การวางแผนอัตรากำลังและสรรหา 2. การพัฒนาครู 3. การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน <p>การบริหารงานทั่วไป</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 2. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูล 3. เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) 4. การพัฒนางานกิจกรรมนักเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การบริหารจัดการแบบบูรณาการ การมีส่วนร่วม 2. การมีส่วนร่วมของชุมชนงาน ชุมชนสัมพันธ์ 3. งานเผยแพร่/ ประชาสัมพันธ์ กิจกรรม ผลงานของโรงเรียน

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ประเด็น	รายละเอียด	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
ส่วนที่ 4 เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม	คุณภาพสถานศึกษา 1. ผู้เรียนได้รับโอกาสในการศึกษาที่ดีขึ้น 2. ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ 3. โรงเรียนสามารถบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4. โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองนักเรียนชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ควรเพิ่มเติม ดังนี้ 1. ควรกำหนดเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมให้ชัดเจนและสามารถวัดได้จริง 2. ควรระบุคุณภาพสถานศึกษาแยกเป็นรายด้าน (ด้านผู้เรียน ด้านครูและบุคลากร ด้านโรงเรียน)

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) มาปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบ ทำให้ได้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา

ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

1.2 คณะครู

1.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.4 คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา

1.5 คณะกรรมการสภานักเรียน

2. ผู้สนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย

2.1 เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน

2.2 เครือข่ายชุมชน

2.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

2.4 องค์การภาครัฐ

2.5 องค์การเอกชน

2.6 สมาคมศิษย์เก่า

2.7 องค์การทางศาสนา

2.8 เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก

ส่วนที่ 2 กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การร่วมกันกำหนดกรอบ แนวทาง การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
 2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การร่วมกันประเมินทางเลือกต่าง ๆ และ นำผลการเลือกไปปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
 3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ หมายถึง การร่วมกันลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแผนงาน
 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การร่วมกันติดตาม ตรวจสอบและ ประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่กำหนดไว้
 5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การร่วมกันเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลงาน และมีความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โรงเรียน
- ขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ดังนี้
1. การวางแผนคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมวางแผนดังนี้
 - 1.1 ศึกษาขอบข่ายภารกิจงาน 4 ฝ่าย และเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
 - 1.2 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สรุปลงสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานของโรงเรียน
 - 1.3 จัดทำร่างแผนปฏิบัติงานประจำปี โดยกำหนดโครงการให้สอดคล้องกับขอบข่ายภารกิจงานและเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 2. การตัดสินใจคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมตัดสินใจ ดังนี้

คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษานำร่างแผนปฏิบัติงานประจำปี มาพิจารณาตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้ได้แผนปฏิบัติงานประจำปีที่จะนำไปปฏิบัติจริงในขั้นต่อไปโดยดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 เสนอประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติร่วมกัน
- 2.2 อภิปรายทำความเข้าใจในประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ
- 2.3 กำหนดเป้าหมายของประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ
- 2.4 เสนอความคิดเห็นพร้อมอภิปรายประกอบ
- 2.5 สรุปสาระสำคัญของความคิดเห็นที่เหมือนและแตกต่างกัน
- 2.6 อภิปรายสาระที่แตกต่าง
- 2.7 สรุปสาระสำคัญที่เป็นความคิดเห็นที่ยอมรับร่วมกัน
- 2.8 ทบทวนสาระสำคัญอีกครั้งจนได้ข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน
3. การปฏิบัติงานคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมปฏิบัติงาน ดังนี้
 - 3.1 ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี
 - 3.2 ประสานความร่วมมือการดำเนินงานด้านต่าง ๆ กับผู้ให้การสนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา
 - 3.3 ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหาในการดำเนินงาน
 - 3.4 แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน
 - 3.5 สรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง
 - 3.6 นำเสนอผลการปฏิบัติงาน
 ผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมปฏิบัติงานดังนี้
 - 3.7 ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน
 - 3.8 ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหาในการดำเนินงาน
4. การประเมินผลคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมประเมินผล ดังนี้
 - 4.1 ประเมินผลการปฏิบัติงาน
 - 4.2 สรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงาน
 - 4.3 สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนในระยะต่อไป
5. การรับผลประโยชน์คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมชื่นชม ดังนี้
 - 5.1 จัดแสดงผลงานของโรงเรียนให้สาธารณชนรับทราบ
 - 5.2 จัดประชุมเพื่อรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนให้ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษารับทราบ

5.3 เชิญชวนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 3 ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา

ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 งาน ดังนี้
การบริหารงานวิชาการมีภารกิจดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร

1.1 จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน คุณลักษณะของผู้เรียน และสภาพปัญหาของโรงเรียน

1.2 การกำกับ ติดตามการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.3 การประเมินผลการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผน

พัฒนาหลักสูตร

2. การจัดการเรียนการสอน

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตร

2.3 การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.4 การจัดให้มีวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้แก่นักเรียน

2.5 การจัดให้มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

2.6 การผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.7 การนำผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ปีที่ผ่านมา วิเคราะห์ เพื่อวางแผนจัดการเรียนการสอน

2.8 การสนับสนุนงบประมาณในการจัดหา สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

2.9 การนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

3. การวัดและประเมินผล

3.1 การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย

3.2 การบริหารงานงบประมาณ ได้แก่ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

การจัดสรรงบประมาณการใช้งบประมาณการตรวจสอบ ติดตามและรายงานผลการใช้งบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณมีภารกิจ ดังนี้

1. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
 - 1.1 การระดมทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนการบริหารงานของโรงเรียน
 - 1.2 การขอความร่วมมือจากวิทยากรภายนอกมาช่วยจัดการเรียนการสอนในสาขา

ที่ขาดแคลนครู

2. การจัดสรรงบประมาณ
 - 2.1 การจัดสรรงบประมาณในการบริหารโรงเรียนอย่างเป็นระบบ
 - 2.2 การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเพียงพอ
3. การใช้งบประมาณ
 - 3.1 การวางแผนการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด
 - 3.2 การใช้จ่ายงบประมาณตามแผน
4. การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานผลการใช้งบประมาณ
 - 4.1 การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานการใช้งบประมาณ

การบริหารงานบุคคลมีภารกิจ ดังนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังและการสรรหา
 - 1.1 การวางแผนการกำหนดอัตรากำลัง
 - 1.2 การสรรหาครูตามความขาดแคลน
2. การพัฒนาครู
 - 2.1 การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้านการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

- 2.2 การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้านการพัฒนาวิชาชีพ

ให้มีความก้าวหน้า

3. การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน
 - 3.1 การยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้รางวัลกับครูที่มีผลงานดีเด่น
 - 3.2 การกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูที่สอดคล้องกับคุณภาพ

ผู้เรียน

การบริหารงานทั่วไปมีภารกิจ ดังนี้

1. การพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 1.1 การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอ สะอาด ปลอดภัย เอื้อต่อ

การเรียนรู้อ

- 1.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
2. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT)
 - 2.1 การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) เพื่อใช้ในการบริหารและการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 2.2 การพัฒนาระบบเครือข่าย Internet ที่มีประสิทธิภาพสามารถเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลทางวิชาการกับหน่วยงานอื่นได้อย่างหลากหลาย
3. การพัฒนางานกิจการนักเรียน
 - 3.1 การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนตาม ความถนัดและสนใจ
 - 3.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การปลูกฝังด้านระเบียบวินัย และการพัฒนาบุคลิกภาพผู้เรียน
4. การสัมพันธ์ชุมชน

สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

ส่วนที่ 4 เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือคุณภาพสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 ด้าน

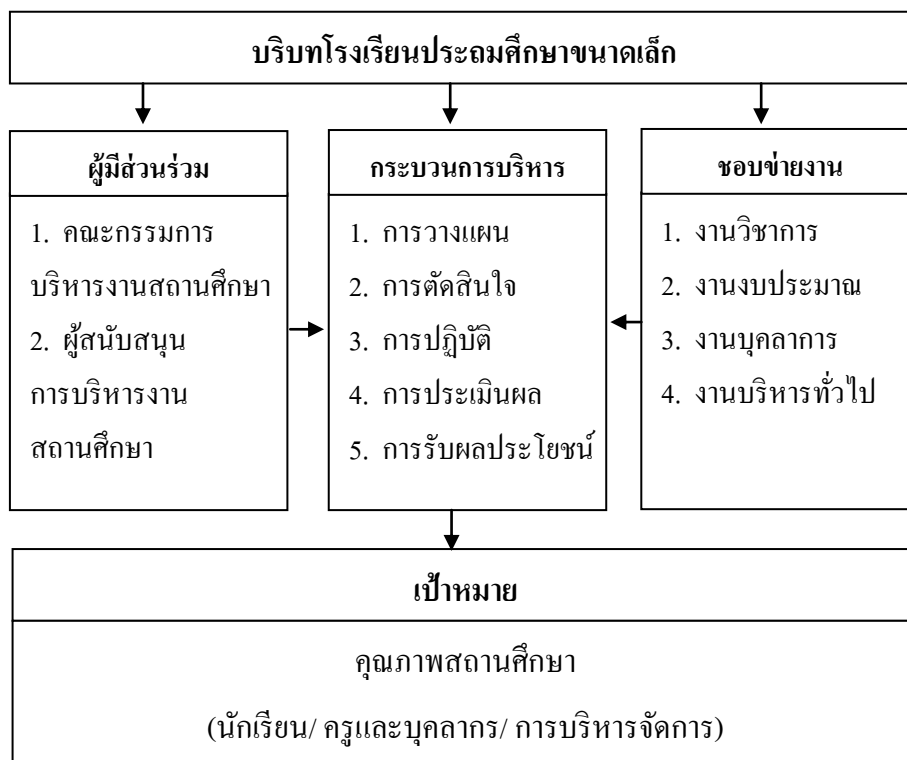
ดังนี้

1. ด้านนักเรียน
 - 1.1 มีทักษะการทำงานที่หลากหลาย
 - 1.2 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด
2. ด้านครูผู้สอน
 - 2.1 จัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 2.2 จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
 - 2.3 จัดกิจกรรมที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 2.4 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายความร่วมมือ
3. ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา
 - 3.1 มีแผนปฏิบัติการประจำปีที่น่าไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน
 - 3.2 จัดกิจกรรมตามนโยบายหน่วยงานต้นสังกัดและบูรณาการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน/ ท้องถิ่น

3.3 จัดสภาพแวดล้อมและบริการที่ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ

3.4 ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

โดยสรุปรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดังภาพ

ภาพที่ 3 รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การพัฒนาคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้ทำการร่างคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับรูปแบบ เพื่อใช้ประกอบการดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วม จากนั้นนำคู่มือให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ร่วมกันอภิปรายกลุ่มเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปปฏิบัติ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการนำข้อมูลที่ได้นำไปปรับปรุงแก้ไขคู่มือให้มีความเหมาะสมในการนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง จากการอภิปรายกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน

คือในภาพรวมของกลุ่มมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง

ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ควรกำหนดกรอบการดำเนินงานของผู้มีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมให้เห็นอย่างชัดเจน
2. ควรกำหนดเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมให้ชัดเจนและสามารถวัดได้จริงมากขึ้น

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงร่างคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ได้คู่มือที่มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

- 1) ที่มาของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 2) วัตถุประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 3) องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 4) ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา
- 5) กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 6) ขอบข่ายงานบริหารสถานศึกษา
- 7) เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม และ
- 8) การดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนการทดลองใช้รูปแบบกับโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างในการประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ บุคลากรของโรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 1 คน 2) คณะครู จำนวน 4 คน 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 4 คน 4) คณะกรรมการที่ปรึกษา จำนวน 4 คน และ 5) คณะกรรมการสภานักเรียนจำนวน 2 คน

ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ มีประโยชน์ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับและอันดับความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รายการประเมิน	\bar{X}	SD	ระดับ	อันดับ
ด้านความเป็นไปได้				
1. รูปแบบนี้สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้	3.93	0.64	มาก	3
2. รูปแบบนี้สามารถยอมรับได้จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	4.33	0.61	มาก	1
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะนำรูปแบบนี้ไปใช้ในการพัฒนาหน่วยงาน	4.27	0.61	มาก	2
รวม	4.17	0.62	มาก	
ด้านความเหมาะสม				
4. รูปแบบนี้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	4.40	0.60	มาก	1
5. รูปแบบนี้มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามขอบข่ายภารกิจการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	4.27	0.61	มาก	2
6. รูปแบบนี้ได้ระบอบองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจน ครอบคลุม เหมาะสม	3.93	0.62	มาก	5
7. กระบวนการดำเนินงานตามรูปแบบมีความชัดเจนเหมาะสม และนำไปปฏิบัติได้	4.00	0.61	มาก	3
8. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีบทบาท หน้าที่ชัดเจน เหมาะสม	3.93	0.57	มาก	4
รวม	4.11	0.60	มาก	
ด้านความเป็นประโยชน์				
9. รูปแบบนี้มีประโยชน์ต่อโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	4.13	0.52	มาก	2
10. การนำรูปแบบนี้ไปใช้จะทำให้โรงเรียนมีความมั่นใจ ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น	4.00	0.53	มาก	3
11. ข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติตามรูปแบบนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา	4.33	0.49	มาก	1
รวม	4.15	0.51	มาก	
รวมทุกด้าน	4.14	0.58	มาก	

จากตารางที่ 6 พบว่า การประเมินความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความเหมาะสม ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ รูปแบบนี้สามารถยอมรับได้จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะนำรูปแบบนี้ไปใช้ในการพัฒนาหน่วยงานและรูปแบบนี้สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ตามลำดับ

ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ รูปแบบนี้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กรูปแบบนี้มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามขอบข่ายภารกิจการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กและกระบวนการดำเนินงานตามรูปแบบมีความชัดเจน เหมาะสม และนำไปปฏิบัติได้ตามลำดับ

ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติตามรูปแบบนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา รูปแบบนี้มีประโยชน์ต่อโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กและการนำรูปแบบนี้ไปใช้จะทำให้โรงเรียนมีความมั่นใจในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นตามลำดับ

3. ข้อคิดเห็น/ เสนอแนะของกลุ่มเป้าหมายในการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

3.1 ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเอาใจใส่ ติดตาม ประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.2 ผู้บริหารต้องสร้างความเข้าใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตระหนักและเห็นถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็ก

3.3 การนำรูปแบบนี้มาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา จำเป็นจะต้องใช้ระยะเวลาและการมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจึงจะเห็นผลการพัฒนาและการต่อยอดที่ยั่งยืน

3.4 ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนให้สาธารณชนรับทราบ เพื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

3.5 ควรมีการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อติดตามการดำเนินงานในภาคเรียนต่อไป และร่วมกันปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อคิดเห็น/ เสนอแนะไปปรับปรุงรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยนำรูปแบบไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรของโรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม ด้วยเหตุผลที่เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีสภาพบริบทเหมาะสมที่จะนำรูปแบบและคู่มือไปทดลองใช้ และบุคลากรของโรงเรียนให้การตอบรับและยินดีเข้าร่วมการวิจัยตามช่วงเวลาที่กำหนด

ข้อมูลพื้นฐาน

โรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลมตั้งอยู่เลขที่ 66 หมู่ที่ 6 ตำบลมาบไผ่ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี รหัสไปรษณีย์ 20170 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีเนื้อที่ 10 ไร่ 4 งาน 97 ตารางวา มีเขตพื้นที่บริการ 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 6 ตำบลมาบไผ่ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี โรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2513 เป็นอาคารเรียนแบบ ป.1 ข มีขนาด 4 ห้องเรียน มีมุขกลาง สร้างด้วยความร่วมมือจากประชาชน คณะกรรมการโรงเรียน และทางราชการ ประชากรส่วนใหญ่ในเขตบริการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป

โรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม ได้ดำเนินการตามรูปแบบและคู่มือการดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ดังนี้

การเตรียมการ

การเตรียมการดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาเชิญประชุมผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา และคณะกรรมการสภานักเรียน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

2. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา โดยประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นรองกรรมการ คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษาและคณะกรรมการสภานักเรียน เป็นกรรมการครู เป็นกรรมการและเลขานุการ

3. คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมกันสรรหาผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษาจากภาคส่วนต่าง ๆ

4. คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ประสานความร่วมมือไปยังผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา เพื่อขอรับการสนับสนุนและช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ

5. คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาร่วมกันศึกษากลุ่มีการดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เข้าใจและสามารถดำเนินการตามขั้นตอนของกลุ่มได้อย่างถูกต้องครบถ้วน

การดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน

1. การวางแผนคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมวางแผน ดังนี้
 - 1.1 ศึกษาขอบข่ายภารกิจงาน 4 ฝ่าย และเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
 - 1.2 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สภาพสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานของโรงเรียน
 - 1.3 จัดทำร่างแผนปฏิบัติงานประจำปี โดยกำหนดโครงการให้สอดคล้องกับขอบข่ายภารกิจงานและเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
2. การตัดสินใจคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมตัดสินใจ ดังนี้
 - 2.1 เสนอประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติร่วมกัน
 - 2.2 อภิปรายทำความเข้าใจในประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ
 - 2.3 กำหนดเป้าหมายของประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ
 - 2.4 เสนอความคิดเห็นพร้อมอภิปรายประกอบ
 - 2.5 สรุปสาระสำคัญของความคิดเห็นที่เหมือนและแตกต่างกัน
 - 2.6 อภิปรายสาระที่แตกต่าง
 - 2.7 สรุปสาระสำคัญที่เป็นความคิดเห็นที่ยอมรับร่วมกัน
 - 2.8 ทบทวนสาระสำคัญอีกครั้งจนได้ข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน
3. การปฏิบัติงานคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมปฏิบัติงาน ดังนี้
 - 3.1 ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี

3.2 ประสานความร่วมมือการดำเนินงานด้านต่าง ๆ กับผู้ให้การสนับสนุน
การบริหารงานสถานศึกษา

3.3 ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหา
ในการดำเนินงาน

3.4 แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน

3.5 สรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

3.6 นำเสนอผลการปฏิบัติงาน

ผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมปฏิบัติงานดังนี้

3.7 ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

3.8 ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหา
ในการดำเนินงาน

4. การประเมินผลคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมประเมินผล ดังนี้

4.1 ประเมินผลการปฏิบัติงาน

4.2 สรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงาน

4.3 สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนในระยะ

ต่อไป

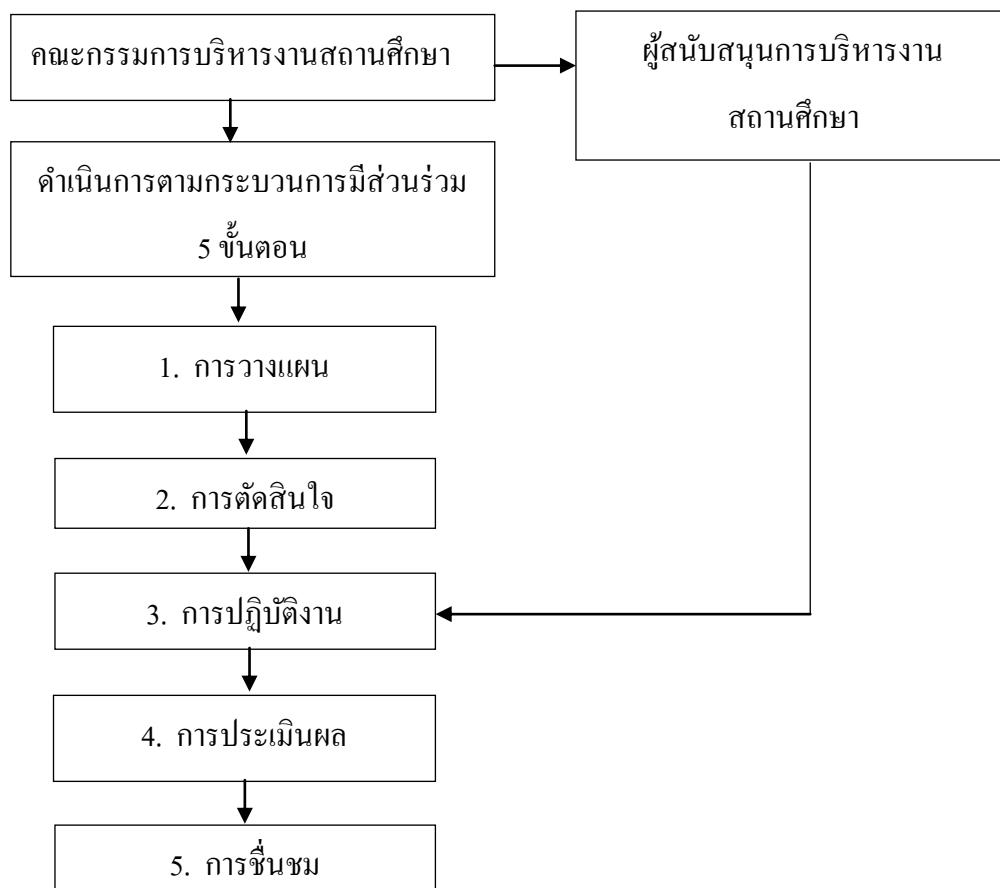
5. การรับผลประโยชน์คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาร่วมรับผลประโยชน์ ดังนี้

5.1 จัดแสดงผลงานของโรงเรียนให้สาธารณชนรับทราบ

5.2 จัดประชุมเพื่อรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนให้ผู้มีส่วนร่วมใน

การบริหารสถานศึกษารับทราบ

5.3 เชิญชวนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนา
สถานศึกษาอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 4 ขั้นตอนการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการดำเนินการตามคู่มือดำเนินการรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้
การดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน

โรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม ได้จัดการประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนการบริหารจัดการและพัฒนาสถานศึกษา โดยผู้เข้าร่วมประชุม คือ คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานักเรียน จากนั้นกลุ่มตัวอย่างร่วมกันวิเคราะห์บริบทสภาพปัญหา และความต้องการของโรงเรียนและชุมชน เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ตามขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ในรูปแบบฯ และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 วิสัยทัศน์

โรงเรียนพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

1.2 พันธกิจ

1.2.1 จัดการศึกษาให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างทั่วถึง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

1.2.2 ส่งเสริมผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.2.3 ส่งเสริมครูและบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนาวิชาชีพ

1.2.4 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

1.3 เป้าประสงค์

1.3.1 ผู้เรียนมีความรู้ทักษะตามหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษา

1.3.2 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.3.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษาคำรงไว้ซึ่งมาตรฐานวิชาชีพ

1.3.4 ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

1.4 กลยุทธ์

1.4.1 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.4.2 เสริมสร้างการมีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.4.3 พัฒนาระบบการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วม

ทุกภาคส่วน

1.5 โครงการ

1.5.1 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้

1.5.2 โครงการเสริมสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา

1.5.3 โครงการประชาธิปไตยและส่งเสริมระเบียบวินัยนักเรียน

1.5.4 โครงการเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชน

1.5.5 โครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมนำความรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง

1.5.6 โครงการเสริมสร้างสุขภาพพลานามัยนักเรียน

1.5.7 โครงการอนุรักษ์ศิลปะและวิถีความเป็นไทย

1.5.8 โครงการสื่อเทคโนโลยีและระบบ ICT เพื่อการเรียนการสอน

1.5.9 โครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

1.5.10 โครงการพัฒนาอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมกันสรรหาผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา ผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน 2) เครือข่ายชุมชน 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) องค์กรภาครัฐ 5) องค์กรเอกชน 6) สมาคมศิษย์เก่า 7) องค์กรทางศาสนา และ 8) เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก

2. การตัดสินใจ

คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมตัดสินใจให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน โดยคณะกรรมการได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ และร่วมกันลงมติให้ความเห็นชอบในการนำแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียนไปสู่การปฏิบัติ ในปีการศึกษา 2560

3. การปฏิบัติงาน

คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมกับผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษาได้ดำเนินการตามแผนงาน/โครงการที่ได้กำหนดไว้ทั้ง 10 โครงการ ในปีการศึกษา 2560 โดยมีการดำเนินงานในภาคเรียนที่ 1 ดังนี้

3.1 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้

กิจกรรมการเพิ่มเวลาเรียนรู้ โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพให้กับนักเรียน ได้แก่ การเพาะเห็ด การตอนกิ่งมะนาว การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำขนมไทยท้องถิ่น เป็นต้น

3.2 โครงการเสริมสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา

กิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียน โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ออกเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อรับทราบสภาพชีวิตความเป็นอยู่และความต้องการในการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

กิจกรรมการจัดหาทุนการศึกษา โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ประสานขอความอนุเคราะห์ไปยังเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อรับบริจาคทุนการศึกษาให้แก่นักเรียน

กิจกรรมการมอบทุนการศึกษา โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาและเครือข่ายความร่วมมือ ร่วมกันมอบทุนการศึกษาให้แก่นักเรียน

3.3 โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกด้านประชาธิปไตย โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาและวิทยากรท้องถิ่น จัดกิจกรรมการเลือกตั้งสภานักเรียนและให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย

3.4 โครงการเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชน

กิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา นำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและทำกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชน

3.5 โครงการเสริมสร้างคุณธรรมนำชีวิต

กิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ขอความร่วมมือกับวัดของชุมชนในการนำนักเรียนเข้าค่ายคุณธรรม

3.6 โครงการเสริมสร้างสุขภาพพลานามัยนักเรียน

กิจกรรมการตรวจสุขภาพอนามัยให้กับนักเรียน โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาขอความอนุเคราะห์ไปยังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตรวจสุขภาพอนามัยฉีดวัคซีนให้กับนักเรียน

กิจกรรมการป้องกันแก้ไขปัญหาสารเสพติด โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาขอความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่มาให้ความรู้กับนักเรียนในเรื่องของการป้องกันแก้ไขปัญหาสารเสพติด

กิจกรรมการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาขอรับงบประมาณการสนับสนุนการจัดการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ขอความร่วมมือผู้ปกครองนักเรียนจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาฯ

3.7 โครงการอนุรักษ์ศิลปะและวิถีความเป็นไทย

กิจกรรมการแสดงกลองยาว โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา เชิญวิทยากรท้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญในการแสดงกลองยาวมาให้ความรู้และฝึกซ้อมให้กับนักเรียน

3.8 โครงการสื่อเทคโนโลยีและระบบ ICT เพื่อการเรียนรู้การสอน

กิจกรรมการจัดหาสื่อเทคโนโลยีและระบบ ICT โดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาร่วมกับเครือข่ายความร่วมมือในการระดมทุนจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะสำหรับนักเรียน เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3.9 โครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

กิจกรรมการศึกษาดูงานโรงเรียนขนาดเล็ก โดยผู้บริหารและคณะครูร่วมกับเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก จัดศึกษาดูงานโรงเรียนขนาดเล็กเล็กที่มีการบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จ

3.10 โครงการพัฒนาอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

กิจกรรมการระดมทุนและทรัพยากรโดยคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา
ประสานเครือข่ายความร่วมมือในการระดมทุนและทรัพยากร เพื่อใช้ในการพัฒนาอาคารสถานที่
สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

4. การประเมินผล

คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติ โดยในระหว่าง
การดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบ
ความก้าวหน้า/ปัญหาในการดำเนินงานและหาแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกัน

ผลการประเมินการปฏิบัติงานตามกิจกรรม/ โครงการ 10 โครงการ ดังนี้

4.1 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้

นักเรียนสามารถเพาะเห็ด ตอนกิ่งมะนาว และทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และขนมไทย
ท้องถิ่นได้

4.2 โครงการเสริมสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา

นักเรียนได้รับการช่วยเหลือตามความต้องการในด้านต่าง ๆ อาทิ ทุนการศึกษา
เครื่องอุปโภคบริโภค เป็นต้น

4.3 โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน

นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตนในการมีส่วนร่วมในระบอบ
ประชาธิปไตยได้

4.4 โครงการเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชน

นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

4.5 โครงการเสริมสร้างคุณธรรมนำชีวิต

นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด

4.6 โครงการเสริมสร้างสุขภาพพลานามัยนักเรียน

นักเรียนมีสุขภาพอนามัยที่ดีแข็งแรง สมบูรณ์ ห่างไกลจากยาเสพติด

4.7 โครงการอนุรักษ์ศิลปะและวิถีความเป็นไทย

นักเรียนมีทักษะการแสดงกลองยาวซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้

4.8 โครงการสื่อเทคโนโลยีและระบบ ICT เพื่อการเรียนการสอน

นักเรียนมีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้ในการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ

4.9 โครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

ผู้บริหารและคณะครู ได้รับความรู้และประสบการณ์ที่จะนำมาร่วมกันพัฒนาการบริหารจัดการ โรงเรียนด้านต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4.10 โครงการพัฒนาอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

โรงเรียนสามารถระดมทุนและทรัพยากรมาใช้ในการพัฒนาอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนอย่างเพียงพอ

5. การรับผลประโยชน์

คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาประชุมสัมมนาร่วมกัน เพื่อสรุปผลการดำเนินงานโครงการ/ กิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลความคิดเห็นต่อการปฏิบัติกิจกรรมจากผู้เข้าร่วมสัมมนา โดยการสนทนา สรุปรายละเอียด ดังนี้

5.1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสามารถบริหารจัดการ โรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยความร่วมมือกันของทุกภาคส่วน แต่ทั้งนี้ต้องมีการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

5.2 การมีคณะกรรมการดำเนินงานบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำให้การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมมีความชัดเจน สามารถประสานความร่วมมือกับส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาได้

5.3 กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างแท้จริง โดยเริ่มจากการเห็นถึงสภาพปัญหาของการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก นำไปสู่การแก้ปัญหาและการพัฒนาได้อย่างตรงจุด

5.4 จากความร่วมมือทุกภาคส่วนที่มุ่งหวังร่วมกันพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ส่งผลให้นักเรียนได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้น ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

จากการประชุมสัมมนากลุ่มเป้าหมาย พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจและชื่นชมการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นว่าเป็นวิธีการที่มีความเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ข้อเสนอแนะอื่น ๆ โรงเรียนควรจัดประชุมผู้ปกครองจัดนิทรรศการโรงเรียน เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินงานของโรงเรียน เป็นการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า ผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า นักเรียน

ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ครูและบุคลากรของโรงเรียนได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย โรงเรียนมีผลการดำเนินงานเป็นที่พึงพอใจและยอมรับของผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียนเป็นอย่างดี

การประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

1. ความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม

การดำเนินงาน	\bar{X}	SD	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการมีส่วนร่วม	4.28	0.47	มาก	2
2. ด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา	4.31	0.46	มาก	1
รวม	4.30	0.47	มาก	

จากตารางที่ 7 พบว่า ความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านผลการพัฒนาสถานศึกษาและด้านการมีส่วนร่วม ตามลำดับ

2. ความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านการมีส่วนร่วม

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการมีส่วนร่วม

การดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วม	\bar{X}	SD	ระดับ	อันดับ
การมีส่วนร่วมในการวางแผน				
1. ศึกษาขอบข่ายภารกิจงาน 4 ฝ่าย และเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	4.20	0.41	มาก	2
2. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สรุปสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานของโรงเรียน	4.20	0.56	มาก	3
3. จัดทำร่างแผนปฏิบัติงานประจำปี โดยกำหนดโครงการให้สอดคล้องกับขอบข่ายภารกิจงานและเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม	4.27	0.59	มาก	1
รวม	4.22	0.52	มาก	
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ				
4. เสนอประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติร่วมกัน	4.13	0.34	มาก	6
5. อภิปรายทำความเข้าใจในประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ	4.20	0.45	มาก	3
6. กำหนดเป้าหมายของประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ	4.13	0.58	มาก	8
7. เสนอความคิดเห็นพร้อมอภิปรายประกอบ	4.20	0.81	มาก	5
8. สรุปสาระสำคัญของความคิดเห็นที่เหมือนและแตกต่างกัน	4.13	0.35	มาก	7
9. อภิปรายสาระที่แตกต่างกัน	4.20	0.41	มาก	2
10. สรุปสาระสำคัญที่เป็นความคิดเห็นที่ยอมรับร่วมกัน	4.33	0.49	มาก	1

ตารางที่ 8 (ต่อ)

การดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วม	\bar{X}	SD	ระดับ	อันดับ
11. ทบทวนสาระสำคัญจนได้ข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน	4.20	0.41	มาก	2
รวม	4.19	0.48	มาก	
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน				
12. ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี	4.53	0.52	มากที่สุด	1
13. ประสานความร่วมมือการดำเนินงาน ด้านต่าง ๆ กับผู้ให้การสนับสนุนการบริหารงาน สถานศึกษา	4.40	0.51	มาก	2
14. ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหาในการดำเนินงาน	4.20	0.41	มาก	4
15. แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน	4.20	0.41	มาก	4
16. สรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง	4.27	0.46	มาก	3
17. นำเสนอผลการปฏิบัติงาน	4.20	0.41	มาก	4
รวม	4.30	0.45	มาก	
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล				
18. ประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.27	0.46	มาก	2
19. สรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.27	0.46	มาก	2
20. สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวทาง การพัฒนาโรงเรียนในระยะต่อไป	4.60	0.51	มากที่สุด	1
รวม	4.38	0.47	มาก	
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์				
21. จัดแสดงผลงานของโรงเรียนให้สาธารณชนรับทราบ	4.40	0.51	มาก	1
22. ประชุมเพื่อรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียน ให้ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษารับทราบ	4.27	0.46	มาก	4
23. เชิญชวนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน	4.33	0.49	มาก	3
รวม	4.33	0.48	มาก	2
รวมทุกด้าน	4.28	0.47	มาก	

จากตารางที่ 8 พบว่า ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการวางแผน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ การจัดทำร่างแผนปฏิบัติงานประจำปี โดยกำหนดโครงการให้สอดคล้องกับขอบข่ายภารกิจงาน และเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม การศึกษาขอบข่ายภารกิจงาน 4 ฝ่าย และเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสรุปสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานของโรงเรียน ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก 3 อันดับแรก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ การสรุปสาระสำคัญที่เป็นความคิดเห็นที่ยอมรับร่วมกันการอภิปรายสาระที่แตกต่างกัน และการทบทวนสาระสำคัญจนได้ข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การประสานความร่วมมือการดำเนินงานด้านต่าง ๆ กับผู้ให้การสนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และการสรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนในระยะต่อไปมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การประเมินผลการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสรุปผลการประเมินผล การปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ การจัดแสดงผลงานของโรงเรียนให้สาธารณชนรับทราบ การเชิญชวนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืนและการประชุมเพื่อรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนให้ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษารับทราบตามลำดับ

3. ความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงาน ตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา

การดำเนินงานด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา	\bar{X}	SD	ระดับ	อันดับ
ด้านนักเรียน				
1. มีทักษะการทำงานที่หลากหลาย	4.27	0.46	มาก	2
2. มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด	4.53	0.52	มากที่สุด	1
รวม	4.40	0.49	มาก	
ด้านครูผู้สอน				
3. มีการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.20	0.41	มาก	3
4. มีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	4.27	0.46	มาก	2
5. มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.47	0.52	มาก	1
6. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายความร่วมมือ	4.13	0.35	มาก	4
รวม	4.27	0.44	มาก	
ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา				
7. มีแผนปฏิบัติการประจำปีที่น่าไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน	4.47	0.52	มาก	1
8. จัดกิจกรรมตามนโยบายหน่วยงานต้นสังกัด และบูรณาการให้สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น	4.27	0.46	มาก	4
9. มีการจัดสภาพแวดล้อมและบริการที่ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ	4.20	0.41	มาก	5
10. ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา	4.40	0.51	มาก	2
รวม	4.33	0.47	มาก	3
รวมทุกด้าน	4.31	0.46	มาก	

จากตารางที่ 9 พบว่า ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านนักเรียน ด้านบริหารจัดการโรงเรียน และด้านครูผู้สอน ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านนักเรียนเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่หลักสูตรกำหนดอยู่ในระดับมากที่สุด และมีทักษะการทำงานที่หลากหลาย อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ด้านครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ มีการจัดกิจกรรมที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีการจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และมีการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ตามลำดับ

ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ มีแผนปฏิบัติการประจำปีที่น่าไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน ทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และจัดกิจกรรมตามนโยบายหน่วยงานต้นสังกัดและบูรณาการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น ตามลำดับ

4. เปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์การกระจายความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์การกระจายความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วม	ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย	
	ก่อน	หลัง
การมีส่วนร่วมในการวางแผน		
1. ศึกษาขอบข่ายภารกิจงาน 4 ฝ่าย และเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	14.98	9.76
2. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สรุปสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานของโรงเรียน	15.00	13.33
3. จัดทำร่างแผนปฏิบัติงานประจำปีโดยกำหนดโครงการให้สอดคล้องกับขอบข่ายภารกิจงานและเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม	18.44	13.82
รวม	15.98	12.32
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ		
4. เสนอประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติร่วมกัน	21.25	8.23
5. อภิปรายทำความเข้าใจในประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ	21.03	10.71
6. กำหนดเป้าหมายของประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ	21.03	14.04
7. เสนอความคิดเห็นพร้อมอภิปรายประกอบ	26.25	19.29
8. สรุปสาระสำคัญของความคิดเห็นที่เหมือนและแตกต่างกัน	21.25	8.47
9. อภิปรายสาระที่แตกต่างกัน	30.84	9.76
10. สรุปสาระสำคัญที่เป็นความคิดเห็นที่ยอมรับร่วมกัน	21.25	11.32
11. ทบทวนสาระสำคัญจนได้ข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน	19.74	9.76
รวม	22.88	11.46
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน		
12. ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี	13.35	11.48
13. ประสานความร่วมมือการดำเนินงานด้านต่าง ๆ กับผู้ให้การสนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา	14.98	11.59

ตารางที่ 10 (ต่อ)

การดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วม	ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย	
	ก่อน	หลัง
14. ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อรับทราบ ความก้าวหน้า/ ปัญหาในการดำเนินงาน	14.07	9.47
15. แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน	15.00	9.47
16. สรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง	14.71	10.77
17. นำเสนอผลการปฏิบัติงาน	14.98	9.76
รวม	14.58	10.47
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล		
18. ประเมินผลการปฏิบัติงาน	14.71	10.77
19. สรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงาน	14.98	10.77
20. สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวทางการพัฒนา โรงเรียนในระยะต่อไป	14.71	11.09
รวม	14.71	10.73
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์		
21. จัดแสดงผลงานของโรงเรียนให้สาธารณชนรับทราบ	21.05	11.59
22. ประชุมเพื่อรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียน ให้ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษารับทราบ	16.85	10.77
23. เชิญชวนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน	14.64	11.32
รวม	17.23	11.09
รวมทุกด้าน	17.47	10.98

จากตารางที่ 10 พบว่า ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหาร
แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ด้านการมีส่วนร่วมหลังการใช้รูปแบบมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายน้อยกว่าก่อนการใช้
รูปแบบในทุกรายชื่อแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามรูปแบบ

ด้านการมีส่วนร่วม เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการใช้รูปแบบ

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์การกระจายความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา

การดำเนินงานด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา	ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย	
	ก่อน	หลัง
ด้านนักเรียน		
1. มีทักษะการทำงานที่หลากหลาย	14.73	10.77
2. มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด	9.50	11.48
รวม	11.94	11.14
ด้านครูผู้สอน		
3. มีการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	20.56	9.76
4. มีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	18.62	10.77
5. มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	19.62	11.63
6. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายความร่วมมือ	11.18	8.47
รวม	17.78	10.30
ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา		
7. มีแผนปฏิบัติการประจำปีที่น่าไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน	18.77	11.63
8. จัดกิจกรรมตามนโยบายหน่วยงานต้นสังกัด และบูรณาการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น	14.98	10.77
9. มีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ	21.33	9.76
10. ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา	14.07	11.59
รวม	17.53	10.85
รวมทุกด้าน	16.91	10.67

จากตารางที่ 11 พบว่า ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านผลการพัฒนาสถานศึกษาหลังการใช้รูปแบบมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายน้อยกว่า ก่อน การใช้รูปแบบในทุกรายชื่อแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามรูปแบบด้านผลการพัฒนาสถานศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการใช้รูปแบบ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก และการร่างรูปแบบและคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ศึกษาเอกสารหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยศึกษาเกี่ยวกับ 1) แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก 2) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2. ศึกษาข้อมูลการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. นำข้อมูลสารสนเทศที่ได้มาสังเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ได้ร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. การพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยใช้การอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบและกระบวนการ โดยผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมอภิปราย ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารแบบมีส่วนร่วม จำนวน 7 คน เพื่อให้ได้ประเด็นสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจนกระทั่งได้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความเหมาะสม สามารถนำไปสู่การดำเนินการการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กได้จริง

2. การพัฒนาคู่มือ ในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบคู่มือการดำเนินงานการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กผู้วิจัยได้ทำการร่างคู่มือการดำเนินงานให้สอดคล้องกับรูปแบบ จากนั้นนำคู่มือให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปปฏิบัติ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขคู่มือให้มีความเหมาะสมในการนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง

ตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ก่อนนำรูปแบบไปทดลองใช้กับโรงเรียน ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจากผู้บริหาร โรงเรียน คณะครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคณะกรรมการที่ปรึกษา และคณะกรรมการสภานักเรียนของโรงเรียนที่ทดลองใช้รูปแบบ

ตอนที่ 4 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยนำรูปแบบไปทดลองใช้บุคลากรของโรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 และประเมินผลการใช้รูปแบบโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยโดยนำเสนอผลการวิจัย 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ผลการพัฒนาารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษาเอกสารหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีวิधिปฏิบัติที่เป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กที่บริหารจัดการตามสภาพบริบททำให้ได้กรอบแนวคิดในการจัดทำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่วนที่ 2 กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ส่วนที่ 3 ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา และส่วนที่ 4 เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม จากนั้นนำไปตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบ โดยใช้วิธีการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) ผู้ร่วมตรวจสอบ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ที่มีวิधिปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารแบบมีส่วนร่วม จำนวน 7 คน จากการอภิปรายกลุ่ม ทำให้ผู้วิจัยได้ประเด็นสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขขององค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมและทำการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม จนกระทั่งได้บทสรุปของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในบริบทจริง จากนั้นผู้วิจัยทำการสร้างคู่มือการดำเนินงานการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สอดคล้องกับรูปแบบ เพื่อใช้ประกอบการดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือการดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาในด้าน พบว่า ทุกด้านมีคุณภาพอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา

ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารงานของสถานศึกษา ประกอบด้วย

- 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา
- 1.2 คณะครู
- 1.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.4 คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา
- 1.5 คณะกรรมการสภานักเรียน
2. ผู้สนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย
 - 2.1 เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน
 - 2.2 เครือข่ายชุมชน
 - 2.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 2.4 องค์กรภาครัฐ
 - 2.5 องค์กรเอกชน
 - 2.6 สมาคมศิษย์เก่า
 - 2.7 องค์กรทางศาสนา
 - 2.8 เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก

ส่วนที่ 2 กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การร่วมกันกำหนดกรอบ แนวทางการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
 2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การร่วมกันประเมินทางเลือกต่าง ๆ และนำผลการเลือกไปปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
 3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ หมายถึง การร่วมกันลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแผนงาน
 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การร่วมกันติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่กำหนดไว้
 5. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การร่วมกันเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลงาน และมีความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียน
- ขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ดังนี้
1. การวางแผนคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมวางแผนดังนี้
 - 1.1 ศึกษาขอบข่ายภารกิจงาน 4 ฝ่าย และเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

- 1.2 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สรุปสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานของโรงเรียน
- 1.3 จัดทำร่างแผนปฏิบัติงานประจำปี โดยกำหนดโครงการให้สอดคล้องกับ
ขอบข่ายภารกิจงานและเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
2. การตัดสินใจคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมตัดสินใจ ดังนี้
คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษานำร่างแผนปฏิบัติงานประจำปี มาพิจารณา
ตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้ได้แผนปฏิบัติงานประจำปีที่จะนำไปปฏิบัติจริงในขั้นต่อไปโดยดำเนินการ
ดังนี้
 - 2.1 เสนอประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติร่วมกัน
 - 2.2 อภิปรายทำความเข้าใจในประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ
 - 2.3 กำหนดเป้าหมายของประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ
 - 2.4 เสนอความคิดเห็นพร้อมอภิปรายประกอบ
 - 2.5 สรุปสาระสำคัญของความคิดเห็นที่เหมือนและแตกต่างกัน
 - 2.6 อภิปรายสาระที่แตกต่าง
 - 2.7 สรุปสาระสำคัญที่เป็นความคิดเห็นที่ยอมรับร่วมกัน
 - 2.8 ทบทวนสาระสำคัญอีกครั้งจนได้ข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน
3. การปฏิบัติงานคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมปฏิบัติงาน ดังนี้
 - 3.1 ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี
 - 3.2 ประสานความร่วมมือการดำเนินงานด้านต่าง ๆ กับผู้ให้การสนับสนุน
การบริหารงานสถานศึกษา
 - 3.3 ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้าและปัญหา
ในการดำเนินงาน
 - 3.4 แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน
 - 3.5 สรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง
 - 3.6 นำเสนอผลการปฏิบัติงาน
ผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมปฏิบัติงาน ดังนี้
 - 3.7 ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน
 - 3.8 ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหา
ในการดำเนินงาน
4. การประเมินผลคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมประเมินผล ดังนี้
 - 4.1 ประเมินผลการปฏิบัติงาน

4.2 สรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงาน

4.3 สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนในระยะ

ต่อไป

5. การรับผลประโยชน์คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมรับผลประโยชน์ ดังนี้

5.1 จัดแสดงผลงานของโรงเรียนให้สาธารณชนรับทราบ

5.2 จัดประชุมเพื่อรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนให้ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษารับทราบ

5.3 เชิญชวนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 3 ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา

ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 งาน ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการมีภารกิจดังนี้

1.1 การพัฒนาหลักสูตร

1.1.1 จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน คุณลักษณะของผู้เรียนและสภาพปัญหาของโรงเรียน

1.1.2 การกำกับ ติดตามการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.1.3 การประเมินผลการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินมาใช้

ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร

1.2 การจัดการเรียนการสอน

1.2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2.2 การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตร

1.2.3 การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.2.4 การจัดให้มีวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้แก่นักเรียน

1.2.5 การจัดให้มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

1.2.6 การผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.2.7 การนำผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมพื้นฐาน (O-NET)

ปีที่ผ่านมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนจัดการเรียนการสอน

1.2.8 การสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

- 1.2.9 การนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
- 1.3 การวัดและประเมินผล
 - 1.3.1 การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย
2. การบริหารงานทั่วไปมีภารกิจดังนี้
 - 2.1 การพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 2.1.1 การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอ สะอาด ปลอดภัย เอื้อต่อ การเรียนรู้
 - 2.1.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
 - 2.2 การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT)
 - 2.2.1 การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) เพื่อใช้ในการบริหารและการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 2.2.2 การพัฒนาระบบเครือข่าย Internet ที่มีประสิทธิภาพสามารถเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลทางวิชาการกับหน่วยงานอื่นได้อย่างหลากหลาย
 - 2.3 การพัฒนางานกิจการนักเรียน
 - 2.3.1 การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนตามความถนัดและสนใจ
 - 2.3.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การปลูกฝังด้านระเบียบวินัยและการพัฒนาบุคลิกภาพผู้เรียน
 - 2.4 การสัมพันธ์ชุมชน
 - 2.4.1 สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
3. การบริหารงานบุคคลมีภารกิจดังนี้
 - 3.1 การวางแผนอัตรากำลังและการสรรหา
 - 3.1.1 การวางแผนการกำหนดอัตรากำลัง
 - 3.1.2 การสรรหาครูตามความขาดแคลน
 - 3.2 การพัฒนาครู
 - 3.2.1 การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.2.2 การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้านการพัฒนาวิชาชีพให้มีความก้าวหน้า

3.3 การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

3.3.1 การยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้รางวัลกับครูที่มีผลงานดีเด่น

3.3.2 การกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูที่สอดคล้องกับ

คุณภาพผู้เรียน

4. การบริหารงานงบประมาณมีภารกิจ ดังนี้

4.1 การจัดสรรงบประมาณ

4.1.1 การจัดสรรงบประมาณในการบริหาร โรงเรียนอย่างเป็นระบบ

4.1.2 การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเพียงพอ

4.2 การใช้งบประมาณ

4.2.1 การวางแผนการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด

4.2.2 การใช้จ่ายงบประมาณตามแผน

4.3 การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานผลการใช้งบประมาณ

4.3.1 การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานการใช้งบประมาณ

4.4 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

4.4.1 การระดมทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนการบริหารงานของ

โรงเรียน

4.4.2 การขอความร่วมมือจากวิทยากรภายนอกมาช่วยจัดการเรียนการสอนใน

สาขาที่ขาดแคลนครู

ส่วนที่ 4 เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือคุณภาพสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 ด้าน

ดังนี้

1. ด้านนักเรียน

1.1 มีทักษะการทำงานที่หลากหลาย

1.2 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด

2. ด้านครูผู้สอน

2.1 จัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2.3 จัดกิจกรรมที่สอดคล้องคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.4 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายความร่วมมือ

3. ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา

3.1 มีแผนปฏิบัติการประจำปีที่น่าไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน

3.2 จัดกิจกรรมตามนโยบายหน่วยงานต้นสังกัดและบูรณาการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น

3.3 จัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ

3.4 ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

ผลการประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา

ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีความเห็นว่ารูปแบบมีความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา

ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วม

การดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผนโรงเรียนบ้านเกาะไม้แหลม ได้จัดการประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนการบริหารจัดการและพัฒนาสถานศึกษา โดยผู้เข้าร่วมประชุม คือ คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานักเรียน จากนั้นกลุ่มเป้าหมายร่วมกันวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา และความต้องการของโรงเรียนและชุมชน เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ตามขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ในรูปแบบฯ และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี

2. การตัดสินใจคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาร่วมตัดสินใจให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน โดยคณะกรรมการได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ และร่วมกันลงมติให้ความเห็นชอบในการนำแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียนไปสู่การปฏิบัติในปีการศึกษา 2560

3. การปฏิบัติงานคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาร่วมกับผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษาได้ดำเนินการตามแผนงาน/โครงการที่ได้กำหนดไว้ทั้ง 10 โครงการในปีการศึกษา 2560

4. การประเมินผลคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาได้ร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติ โดยในระหว่างการทำงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีติดตามการทำงาน อย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหาในการดำเนินงานและหาแนวทางแก้ปัญหา ร่วมกัน

5. การรับผลประโยชน์คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาได้ประชุมสัมมนาร่วมกัน เพื่อสรุปผลการดำเนินงาน โครงการ/ กิจกรรมและให้ข้อเสนอแนะในการจัดประชุมผู้ปกครอง จัดนิทรรศการโรงเรียน เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของโรงเรียน เป็นการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน

ผลการดำเนินงานด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา

ด้านนักเรียน พบว่า นักเรียนมีทักษะการทำงานที่หลากหลายและมีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด

ด้านครูผู้สอน พบว่า ครูมีความรู้ความสามารถจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมที่ สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง เครือข่ายความร่วมมือ

ด้านบริหารจัดการ โรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการประจำปี ที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน จัดกิจกรรมตามนโยบายหน่วยงานต้นสังกัดและบูรณาการ ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน/ ท้องถิ่น จัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริม ให้นักเรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ

ผลการประเมินการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสอบถามความคิดเห็นของ กลุ่มตัวอย่างที่ทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานทั้งด้านการมี ส่วนร่วมและด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบค่า สัมประสิทธิ์การกระจายความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานทั้งด้านการมีส่วนร่วมและด้านผลการ พัฒนาสถานศึกษาในแต่ละรายข้อก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า หลังการใช้รูปแบบ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายน้อยกว่าก่อนการใช้รูปแบบในทุกข้อ

อภิปรายผล

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่
ส่วนที่ 1 ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่วนที่ 2 กระบวนการของการบริหาร
แบบมีส่วนร่วม ส่วนที่ 3 ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา และส่วนที่ 4 เป้าหมายของ
การบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยมีประเด็นข้อค้นพบในการวิจัย รายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา จากการวิจัย พบว่า ผู้มีส่วนร่วม
ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่

1. คณะกรรมการบริหารงานของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา
2) คณะครู 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา
และ 5) คณะกรรมการสถานักเรียน โดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงในการดำเนินการ
ตามกระบวนการของการมีส่วนร่วม ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อน
การบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสถานศึกษา โดยดำเนินการร่วมกับคณะครู นักเรียน และ
ผู้ที่มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้ในการดำเนินงานของ
สถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2546) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการ
สถานศึกษา โดยได้จัดทำคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล ในส่วนของ
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้ออกระเบียบว่าด้วย
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ทำให้การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารงานของสถานศึกษามีความชัดเจน
เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. ผู้สนับสนุนการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน
2) เครือข่ายชุมชน 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) องค์กรภาครัฐ 5) องค์กรเอกชน 6) สมาคม
ศิษย์เก่า 7) องค์กรทางศาสนา และ 8) เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กโดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นผู้
ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารงานของสถานศึกษา อาทิ การให้
ความช่วยเหลือในด้านทุนและทรัพยากรในการพัฒนาสถานศึกษา เป็นต้น ซึ่งในการบริหาร
จัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ
ในด้านต่าง ๆ จากกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้อง

กับแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ที่ว่า การบริหารที่เป็นการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษามากขึ้นนั้น ผู้นำทางการศึกษาในโรงเรียน และในชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงตนเองทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจใน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาโดยยึดหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่จัดระบบ โครงสร้างและ กระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชนองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนาและสถาบันทาง สังคมอื่น โดยจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพและให้ หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำ ประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญและภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิด ประโยชน์ทางการศึกษา มีการกำหนดบทบาทของคณะกรรมการให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน การกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษาที่ได้รับ การพัฒนาเต็มศักยภาพ การให้ ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การส่งเสริม ด้านวิชาการ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและ ชุมชน ซึ่งในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรง สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นการเปิด โอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างเต็มที่เกือบทุกด้านและ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดทางการศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของ พิธาน พื้นทอง (2547) ที่ได้ศึกษาแนวทางการบริหารการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก

ข้อค้นพบที่สำคัญในเชิงการบริหารจัดการคือการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกกระบวนการบริหาร จะสามารถเอาชนะข้อจำกัดทุกอย่างทั้งในเชิงทรัพยากรบริหารและคุณภาพของการเรียนการสอน ด้านการบริหารราชการควรรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เหมาะสม กับสภาพและบริบทของสถานศึกษา ร่วมวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ร่วมวางแผนการจัดการ เรียนรู้โดยให้มีการบูรณาการหน่วยการเรียนรู้และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริง เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้สถานประกอบการและภูมิปัญญาท้องถิ่นการวัดและ ประเมินผลตามสภาพจริงและมีการรายงานผลการเรียนผลงานนักเรียนให้ผู้ปกครองและชุมชน ทราบทุกครั้ง สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ยงศ์ เกาโพธิ์ (2557) ในการวิจัยเพื่อพัฒนากลยุทธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ปัจจัยภายในที่ทำให้สถานศึกษา ประสบความสำเร็จในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษาให้

ความร่วมมือผู้บริหารและบุคลากรตระหนักและเห็นความสำคัญบุคลากรมีคุณภาพมีการบริหารจัดการที่ดีและมีงบประมาณเพียงพอส่วนปัจจัยภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ชุมชนให้ความสำคัญและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนผู้ปกครองและองค์กรจากภายนอกสถานศึกษาให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและเปิดโอกาสให้หน่วยงานองค์กรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ส่วนที่ 2 กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม จากการวิจัย พบว่า กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ขั้นตอนนี้เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่จะทำให้ผู้มีส่วนร่วมได้ดำเนินการตามกระบวนการขั้นตอนการบริหารแบบมีส่วนร่วมให้เกิดประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) ที่จำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in decision making) การตัดสินใจชนิดนี้เป็นศูนย์กลางของการเกิดทางเลือกตัดสินใจที่หลากหลาย มีการกำหนดและประเมินทางเลือก และการตัดสินใจเลือก ซึ่งเปรียบได้กับการวางแผนเพื่อนำทางที่เลือกมาสู่การปฏิบัติ ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in implementation) แบ่งได้ 3 ทาง คือ 1) การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนหรือให้ทรัพยากร (Resource contribution) 2) การมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงาน (Project administration and coordination) และ 3) การมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือ (Participation in enlistment) ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล Participation in evaluation) แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อมในการประเมินผลด้านงบประมาณ ความพึงพอใจของบุคคลต่อ โครงการ การมีส่วนร่วม วิธีการเข้ามามีส่วนร่วมการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ หรือผ่านตัวแทนที่เลือกเข้าไป เพื่อนำความคิดเห็นไปใช้ประโยชน์ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in benefits) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานและมีผลในทางเศรษฐกิจ มีความสำคัญต่อการยอมรับนำโครงการที่สำคัญ ๆ เข้ามาทั้งที่การตัดสินใจอาจไม่เกิดขึ้นหรือมีขีดจำกัด การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์แบ่งได้ 3 ชนิด คือ 1) ผลประโยชน์ด้านวัตถุ (Material benefits) 2) ผลประโยชน์ด้านสังคม (Social benefits) 3) ผลประโยชน์ด้านบุคคล (Personal benefits) สอดคล้องกับการศึกษาของ วินัย ดิสงส์ (2556) ที่พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจ วางแผนพัฒนาโรงเรียน 2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานและช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน โดยมีส่วนร่วมทำงานกับผู้บริหารและคณะครู 3) การมีส่วนร่วมแก้ปัญหา เช่น ปัญหาระเบียบวินัย การปกครองนักเรียน ปัญหา

การขาดแคลนทรัพยากรในการบริหาร 4) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ การบริหาร โรงเรียน ซึ่งเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 5) การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล การปฏิบัติงานของ โรงเรียน เพื่อร่วมพัฒนาการบริหารให้มีประสิทธิภาพ และ 6) การมีส่วนร่วม ภาควิชาใจในความสำเร็จหรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อ โยชน์ มีส่วนร่วมรับรู้ มีความภาควิชาใจใน ผลการกระทำและผลสำเร็จที่เกิดขึ้นและรับผิดชอบต่อ โยชน์ในฐานะที่เป็นผู้ส่งบุตรหลานนักเรียนมา เข้าเรียน ทั้งยังได้กล่าวถึงแนวทางการบริหาร โดยผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วม โดยเปิด โอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียน ดังนี้ 1) มีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น เสนอแนะเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร ได้แก่ การแสดงความคิดเห็น ในการประชุมผู้ปกครองนักเรียน แสดงความคิดเห็นผ่านการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น เพื่อ นำข้อมูลไปประกอบพิจารณา กำหนดเป้าหมายการพัฒนา การเสนอแนะโดยการให้คำปรึกษาหารือ พูดยุติกับผู้บริหารและคณะครู 2) มีส่วนร่วมปฏิบัติงาน ได้แก่ การให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน ร่วมช่วยกันจัดการแสดงของนักเรียน ร่วมจัดนิทรรศการผลงานนักเรียน ร่วมเป็นคณะกรรมการ จัดหารายได้พัฒนาโรงเรียน จัดกิจกรรมศิษย์ เป็นคณะกรรมการสมาคมผู้ปกครองนักเรียนและครู เป็นต้น 3) มีส่วนร่วมตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหาร คณะครู ได้แก่ การตรวจสอบผลการจัดการเรียนการสอนที่ครูรายงานให้ทราบเป็นระยะ ร่วมประเมินผลคุณภาพ ภายในโรงเรียน เป็นต้น 4) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ช่วยเหลือสนับสนุน ปรับปรุงงานทุก ๆ ด้าน ของโรงเรียน เช่น ร่วมจัดกิจกรรมนักเรียนด้านสุขภาพอนามัยนักเรียน สนับสนุนทรัพยากร วัสดุ เงิน เป็นต้น ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมผู้บริหารมีความประสงค์ให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมใน ทุกระดับ คือ การมีส่วนร่วม การมีส่วนช่วยเหลือและการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ซึ่งถือเป็นขั้นสูงสุดที่ โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหาร โรงเรียนสอดคล้องกับ ข้อค้นพบของ ชงค์ เกาโพธิ์ (2557) จากการวิจัยเพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน มีดังนี้ 1) สถานศึกษามีวิธีการในการวางแผนการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ประชุม ผู้เกี่ยวข้องในการวางแผนและนำไปสู่แนวปฏิบัติสถานศึกษาใช้กระบวนการ PDCA และสร้าง จิตสำนึกร่วมกับชุมชนร่วมคิด ร่วมทำโดยแต่งตั้งคณะกรรมการเป็นคณะทำงานในการวางแผน 2) สถานศึกษามีวิธีการนำแผนการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปปฏิบัติ ได้แก่ มีการประชุมวางแผนมอบหมายงานสู่การปฏิบัติสรุปติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขประชุม ร่วมกับชุมชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม 3) สถานศึกษา มีวิธีการติดตามและประเมินผลการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ มีการนิเทศประเมินติดตามปรับปรุง โครงการประชุมและหาทางแก้ไขร่วมกัน โดยใช้แบบประเมิน

สรุปผลการจัดโครงการหรือกิจกรรมเสนอผู้บริหารและประเมินผลโครงการกิจกรรม โดยผู้เกี่ยวข้องและ 4) สถานศึกษามีวิธีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ นำผลที่ได้มาสรุปเปรียบเทียบและนำไปปรับปรุงอีกทั้ง จรัส อติวิทยากรณ์ (2553) ยังได้กล่าวว่า การวางแผนการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษา ตลอดจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ บุคลากรทุกฝ่ายในองค์กรควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด นั้น ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชนในการวางแผนจัดการศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปทำให้โรงเรียนมีสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 3 ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษาจากการวิจัย พบว่า โรงเรียนประถมศึกษานานาชาติเล็กมีขอบข่ายการบริหาร 4 ฝ่าย ดังนี้ 1) การบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล 2) การบริหารงานงบประมาณ ประกอบด้วย การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาการจัดสรรงบประมาณการใช้งบประมาณ การตรวจสอบ ติดตามและรายงานผลการใช้งบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย การวางแผนอัตรากำลังและการสรรหาการพัฒนาบุคลากรเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน 4) การบริหารงานทั่วไป ประกอบด้วย การพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมการพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) การพัฒนางานกิจการนักเรียนงานชุมชนสัมพันธ์ งานเผยแพร่/ ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขอบข่ายดังกล่าวเป็นภารกิจที่นำไปสู่การบริหารจัดการโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิผล ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการบริหารงานตามภารกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรุงณี เก้าเอี้ยน (2556) แต่ด้วยภาระงานมีจำนวนมากและข้อจำกัดในด้านจำนวนบุคลากรในการรับผิดชอบงานจึงมีการปรับภาระงานย่อยให้เหมาะสมกับบริบท ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ที่ได้กำหนดแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยให้รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งอาจดำเนินการได้หลากหลายด้วยวิธีการที่แตกต่างกันแล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของสถานศึกษา สอดคล้องกับ วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2555) ที่กล่าวถึงการจัดโครงสร้างและแผนภูมิการบริหาร โรงเรียนต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญด้านต่าง ๆ ได้แก่ จำนวนนักเรียน จำนวนห้องเรียน จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียน อัตราส่วนครูต่อนักเรียน ภารกิจของโรงเรียน ภาระงานของครู ดังนั้น การจัดแผนภูมิการบริหารโรงเรียนจึงแตกต่างกันตามขนาดของโรงเรียน โดยจะจัดเป็นกี่ฝ่ายหรือกี่กลุ่มงานก็ได้แต่ต้องครอบคลุมภารกิจการบริหารโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน

ส่วนที่ 4 เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากการวิจัย พบว่า เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้) ด้านนักเรียน พบว่า นักเรียนมีทักษะการทำงานที่หลากหลายและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด 2) ด้านครูผู้สอน พบว่า ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายความร่วมมือ 3) ด้านบริหารจัดการโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการประจำปีที่น่าไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน จัดกิจกรรมตามนโยบายหน่วยงานต้นสังกัดและบูรณาการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน/ ท้องถิ่น จัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป้าหมายทั้ง 3 ด้านนี้ สามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต่อไปซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จำรูญ จับบัง (2555) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามยุทธศาสตร์การพัฒนา โรงเรียนขนาดเล็กด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตาม 4 ยุทธศาสตร์หลัก คือ 1) การพัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการ 2) การพัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพการศึกษา 3) การเสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียน และ 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามยุทธศาสตร์การพัฒนา โรงเรียนขนาดเล็ก 4 ด้าน คือ คุณภาพครู คุณภาพการบริหารจัดการ คุณภาพนักเรียนและคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งประสิทธิผลของรูปแบบทำให้โรงเรียนเกิดการพัฒนาในด้านความรู้ความสามารถของครู ความเข้าใจ พัฒนาการทำงานมีระบบการบริหารจัดการที่ดี มีการใช้ทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และนักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้อย่างหลากหลายเพิ่มมากขึ้นตามศักยภาพของตน และได้เรียนรู้อย่างมีความสุขและเกิดความรักและความผูกพัน โรงเรียนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ จำนงค์ แจ่มจันทร์วงษ์ (2553) ที่พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายพหุภาคีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้ ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ สถาบันหลักการบริหารงานตามภารกิจกระจายอำนาจ 4 ด้าน ประกอบด้วย งานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ด้านกระบวนการ ได้แก่ ขั้นตอนการบริหารจัดการเครือข่ายพหุภาคีในสถานศึกษา 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนเตรียมการ 2) ขั้นตอนพัฒนาบุคลากร 3) ขั้นตอนวางแผนการดำเนินการ 4) ขั้นตอนปฏิบัติตามแผน 5) ขั้นตอนติดตามและประเมินผลด้านผลผลิตที่ได้รับจากการใช้รูปแบบ ได้แก่ ประสิทธิผลของการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อสถานศึกษาครู นักเรียนผู้ปกครองและชุมชน ดังนี้ 1) โรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ 2) ผู้บริหาร

มีทักษะในการบริหารจัดการสร้างความสัมพันธ์และส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม 3) ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ 4) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่ตั้งคณาคาดหวัง 5) ผู้ปกครอง/ ชุมชนเข้าใจและให้ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน 6) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) มีความพึงพอใจและให้การสนับสนุน

2. ผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ด้านการมีส่วนร่วม จากการใช้รูปแบบ พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาสถานศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารแบบมีส่วนร่วมทั้ง 5 ขั้นตอน และจากการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายต่อการดำเนินงานตามรูปแบบ พบว่า มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทำให้เกิดความเข้าใจ การดำเนินงานการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กและต้องการมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาโรงเรียนในด้าน ต่าง ๆ สอดคล้องกับการบริหารจัดการสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนช่วยให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน ชุมชนรักและหวงแหนสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุนทรัพยากรการศึกษาและให้ความร่วมกับสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ ทำให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) สอดคล้องกับ ธารสาร บัลลังก์ปัทมา (2551) การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนว่าเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งทางตรง คือ ร่วมเป็นคณะทำงานและทางอ้อมร่วมวางแผนทางนโยบายสอดคล้องกับ วินัย ดิสงส์ (2556) ยังได้กล่าวถึงการบริหารโดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน มีการคัดเลือกจากบุคคล กลุ่มบุคคลต่าง ๆ จากผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคคลสำคัญในชุมชนและผู้แทนจากกลุ่มต่าง ๆ ล้วนเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติที่เอื้อต่อการสนับสนุนการจัดการศึกษา นอกจากนี้จะมีบทบาทหน้าที่ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการกำหนด โรงเรียน

ได้ดำเนินการให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ ด้วยการให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตั้งแต่การร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ช่วยเหลือสนับสนุนและร่วมรับผิดชอบ

ด้านผลการพัฒนาสถานศึกษาจากการใช้รูปแบบ พบว่า โรงเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านนักเรียน ด้านครูผู้สอน และด้านบริหารจัดการสถานศึกษา และจากการสอบถาม ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายต่อการดำเนินงานตามรูปแบบ พบว่า มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานด้านผลการพัฒนาสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ นำไปสู่การพัฒนาทั้งด้านนักเรียน ด้านครูผู้สอน และด้านบริหารจัดการสถานศึกษา สอดคล้องกับ วินัย ดิสงส์ (2556) ที่ว่าการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมของการจัดการศึกษา เป็นวิธีการที่สำคัญที่จะช่วยให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือ รวมถึงการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ด้วยความร่วมมือกันของผู้ปกครองและชุมชน ส่งผลให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป สอดคล้องกับ จำรูญ จับบั้ง (2555) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก 4 ด้าน คือ คุณภาพครู คุณภาพการบริหารจัดการ คุณภาพนักเรียนและคุณภาพการเรียนการสอน ทำให้โรงเรียนเกิดการพัฒนาในด้านความรู้ความสามารถของครู ความเข้าใจ พัฒนาการทำงาน มีระบบการบริหารจัดการที่ดี มีการใช้ทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและนักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้อย่างหลากหลายเพิ่มมากขึ้นตามศักยภาพของตนและได้เรียนรู้ อย่างมีความสุขและเกิดความรักและความผูกพัน โรงเรียนมากยิ่งขึ้น

จากการดำเนินงานการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อมองในภาพรวมแล้วมีสอดคล้องกับการบริหารจัดการของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ประจำปี พ.ศ. 2558 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) โดยผู้บริหารและคณะครูร่วมกันหาวิธีการที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาโรงเรียน คือการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา เป็นวิธีการที่ให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้เข้ามาร่วมกันแก้ปัญหา รวมถึงการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน ซึ่งผู้บริหารควรศึกษาทำความเข้าใจองค์ประกอบดังกล่าว เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาโรงเรียนตามความเหมาะสมของสภาพบริบทโรงเรียน
2. จากการวิจัยทำให้ได้องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้ใช้ควรศึกษาเพื่อให้เข้าใจบทบาทและขั้นตอนการดำเนินการที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
3. จากการวิจัย ในส่วนของผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสถานศึกษา โดยดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการบริหารงานของสถานศึกษาและผู้สนับสนุนการบริหารสถานศึกษา
4. จากการวิจัย ในส่วนของกระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ควรดำเนินการตามกระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอน ซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมและเกิดประสิทธิผล
5. จากการวิจัย ในส่วนของขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา ควรดำเนินการให้ครอบคลุมขอบข่ายการบริหารงาน 4 ฝ่าย แต่อาจปรับภาระงานย่อยให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา
6. จากการวิจัย ในส่วนของเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ควรมีการกำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านนักเรียน ด้านครูผู้สอน และด้านบริหารจัดการสถานศึกษา
7. จากการวิจัย โรงเรียนควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการมีส่วนร่วม มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษาและต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ รอดจ่าย. (2552). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก*.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและ
ขอบเขตของการปฏิบัติหน้าที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล พ.ศ. 2546*.
กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *เอกสารอบรมผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้บริหาร*.
กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกสลิณี ชิวปรีชา. (2554). *การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนดีประจำ
ตำบล*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,
บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัส อติวิทยากรณ์. (2553). *หลักการและทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา (Principle and
theory of administration)* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สงขลา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จรูณี แก้วเอี่ยม. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการบริหารงานตามภารกิจของ
ผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ
ยะลา*, 8(1), 40-51.
- จ่านงค์ แจ่มจันทรวงษ์. (2553). *รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายพหุภาคีเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต,
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย.
- จำริญู จีบบัง. (2555). *รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียน
ขนาดเล็ก ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชนกนารถ ชื่นเชย. (2550). *รูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน*.
ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. (2554). โรงเรียนขนาดเล็ก: ปัญหาและทางออก. *วารสารวิจัยและพัฒนา*
หลักสูตร, 2(1), 1-7.
- ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของ
 โรงเรียนล้อมแรดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
 มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทิสนา เขมมณี. (2545). รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
 แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนสาร บัลลังก์ปัทมา. (2551). บทบาทประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา. *นิตยสาร*
Thecity Journal, 4(85), 30.
- ชร สุนทรายุทธ. (2551). การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป: ทฤษฎี วิจัยและปฏิบัติทางการศึกษา.
 กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- ธีรศักดิ์ ปทุมราษฎร์. (2556). รูปแบบการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็กที่มีประสิทธิภาพ. วิทยานิพนธ์
 ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏอุบลราชธานี.
- ธีระ รุญเจริญ. (2545). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา.
 กรุงเทพฯ: แอล.ที.เพรส.
- ธีระ รุญเจริญ. (2545). สภาพปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา
 ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- ธีระ รุญเจริญ. (2547). รายงานการวิจัยเรื่องสภาพปัจจุบันและปัญหาการมีส่วนร่วมใน
 การบริหารและจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ:
 สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สกศ.
- ปารณทัตต์ แสนวิเศษ. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของ
 โรงเรียนประถมศึกษา: การสร้างทฤษฎีจากฐานราก. *วารสารบริหารการศึกษา มศว.*,
 16, 69-82.
- พิชาน พินทอง. (2547). การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัด
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อุบลราชธานี เขต 1. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครอง
 ส่วนท้องถิ่น และราชการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บั๊กพอยท์.

- ยงค์ เกาโพธิ์. (2557). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร. *วารสารศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 16(4), 82-91.
- รัตติกร พรณสุวรรณ. (2552). *การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาครูและบุคลากร
ทางการศึกษาของสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษากับหน่วยงาน
เครือข่าย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน,
บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- รัตนะ บัวสนธิ์. (2552). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพฯ: คำสมัย.*
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา.*
หน้า 15-16.
- วาโร เฟิงส์สวัสดิ์. (2553). การวิจัยพัฒนารูปแบบ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 2(4), 1-15.
- วินัย ดิสงส์. (2556). *การบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนา
ผลงานทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.*
- วิโรจน์ ผลเยี่ยม และศักดิ์ดา สถาพรจนา. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*,
4(1), 171-184.
- วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2555). *เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามืออาชีพ
(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2537). *ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.*
- สมยศ นาวิการ. (2545). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative management). กรุงเทพฯ:
บรรณกิจ 1991.*
- สัญญา เคนาภูมิ. (2551). *ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง.
วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.*
- สัมมา รัตนชัย. (2553). *หลัก ทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง
(พ.ศ. 2552-2561). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.*

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *ร่างกรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *แผนยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก พ.ศ. 2558-2561*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวปฏิบัติงานการจัดการศึกษาของสถานศึกษานิติบุคคลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *16 สุดยอด โรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศประจำปี พ.ศ. 2557*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- อัมพร พงษ์กัสนานนท์. (2550). *การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต*. ปรินญานิพนธ์การศึกษาคุณูปบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550). (2542). *การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาการศึกษา.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2549). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2542). *การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Arnstien, S. R. (1969). Ladder of participation. *Journal of America Institute of Planners*, 35, 215-217.

- Bryman, A. (1986). *Leadership and organizations*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Becerra, G. V. (1974). Role perception of administrator and community representation in parity decision making. *Dissertation Abstract International*, 34(11), 6887-A.
- Bertalanffy, L. V. (1968). *General system theory: Foundations, development, application*. New York: George Braziller.
- Brown, W. B., & Moberg, D. J. (1980). *Organization theory and management: A macro approach*. New York: John Wiley and Sons.
- Cleland, D. I., & King, W. R. (1983). *System analysis and project management* (3rd ed.). London: McGraw-Hill.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1977). *Rural development participation: Concept and measure for project design implementation and evaluation: Rural development committee center for international studies*. New York: Cornell University Press.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 3, 213-235.
- Dondero, G. M. (1993). School-based management, teacher, decisional participation levels, school effectiveness, and job satisfaction. *Dissertation Abstracts International*, 54(5), 1607.
- Dusseldorp, V. (1981). *Participation in planned development influenced by government of developing countries at local level in rural areas*. Wageningen: Department of Rural Sociology Wageningen Agriculture University.
- Eisner, E. (1976). Education connoisseurship and criticism: Their form and function in educational evaluation. *Journal of Aesthetic Education*, 10(3/4), 135-150.
- Elliont, D. C. (1992). Collaborative, decentralized management and perceptions of quality schooling outcome. *Dissertation Abstracts International*, 52(10), 3468-A.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill.
- Hady, M. E. (1990). A suggested model for community participation in the administration of public education in Egypt. *Dissertation Abstracts International*, 51, 3276-A.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2001). *Educational administration: Theory, research and practice* (6th ed.). New York: McGraw-Hill.

- Husen, T., & Postlethwaite, T. N. (1994). *The international encyclopedia of education* (2rd ed.). Britain: Pergamon.
- Keeves, J. P. (1988). *Model and model building in Keeves John P.* London: Pergamon.
- Likert, R. (1961). *New patterns of management.* New York: McGraw-Hill.
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its marketing and value.* New York: McGraw-Hill.
- McClelland, D. C. (1961). *The achieving aociety.* Princeton, NJ: Van Nostrand.
- Smith, R. H. (1980). *Measurement: Making organization perform.* New York: Macmillan.
- Putti, J. M. (1987). *Work values and organizational commitment: A study in the Asian context.* *Human Relations*, 4(2), 275-288.
- Schank, P. S. (1985). An integrated program for effectiveness organizational change within a school district involving staff students, and citizen participation. *Dissertation Abstracts International*, 46(6), 1473-A.
- Shouler, B. L. (1990). Citizen participation in educational decision-making. *Dissertation Abstracts International*, 51, 2595-A.
- Strauss, G. (1977). *Personnel: Managing human resource.* Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hill.
- Stufflebeam, D. L., & Shinkfield, A. J. (2007). *Evaluation theory, models, & application.* San Francisco: John Wilwy.
- United Nations (1981). *Yearbook of international trade statistics.* United Nations: UN Press.
- Vroom, V. H., & Deci, E. L. (1970). *Management and motivation: selected readings.* Harmondsworth: Penguin.
- Vroom, V. H., & Yetton, W. Y. (1973). *Leadership and decision making.* Pittsburg: University of Pittsburg Press.
- Willer, D. (1967). *Scientific sociology: Theory and method.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- World Health Organization & UNICEF. (1978) . *Primary health care: Report of the international conference on primary health care, Alma-Ata, USSR.* Geneva: World Health Organization.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

-รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

-รายชื่อผู้เชี่ยวชาญร่วมพัฒนารูปแบบด้วยการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion)

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ได้แก่

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ งามกนก อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา
 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภรดี อนันต์นาวิ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา
 3. ดร.สมุทพร ชำนาญ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา
 4. ดร.สุรัตน์ ไชยชมภู อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา
 5. ดร.ชัยพจน์ รังงาม อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา
- ผู้เชี่ยวชาญร่วมพัฒนารูปแบบด้วยการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion)
1. ดร.สมพิศ ไข่เอ็ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านท่าจาม
 2. ดร.พลธาวิณ วัชรธรรมากร ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวอนนภากาศพิท
 3. ดร.สรรรนภา แน่นหนา ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านห้วยสาธิตา
 4. ดร.พรนิพา ปรีหะจินดา ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนนาป่ามโนรถ
 5. นางสาวกาญจนา ไผ่ศิริ ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านโป่ง (อนิวัตต์ราษฎร์สามัคคี)
 6. นายอาวุธ โอชาพงศ์ ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านห้วยมะระ
 7. นางสาวบุญเอื้อ เอี่ยมรัตน์ ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านปากคลองโรงนาค

ภาคผนวก ข

- หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
- หนังสือจริยธรรม

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา โทร. ๒๐๕๒

ที่ ศธ ๖๒๑๘/ ๖๐๖๔๕

วันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เรียน

ด้วย นางดวงเดือน วินิจชัย นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในความควบคุมดูแลของ ดร.ธนวิน ทองแพง เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัย ในการนี้ คณะศึกษาศาสตร์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อ การวิจัยของนิสิตในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ลงชื่อ) เศษฐศิริสวัสดิ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เศษฐศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

(สำเนา)

ที่ ศธ6218/ ว 0609

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

6 ตุลาคม พ.ศ. 2559

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางดวงเดือน วินิจฉัย นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในความควบคุมดูแลของ ดร.ชนวิน ทองแพง เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้มหาวิทยาลัยบูรพามีความประสงค์ขออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัยบูรพาเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

โทรศัพท์ 0-3839-3483

โทรสาร 0-3874-5711

ผู้วิจัยโทร.081-998-2354

**แบบรายงานผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**

๑. ชื่อวิทยานิพนธ์

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ (ภาษาไทย) การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ (ภาษาอังกฤษ) THE DEVELOPMENT OF A PARTICIPATIVE MANAGEMENT MODEL OF SMALL SIZE PRIMARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF BASIC EDUCATION COMMISSION

๒. ชื่อนิสิต นางดวงเดือน วัฒนชัย

หลักสูตร ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต

รหัสประจำตัว ๕๗๘๕๐๑๒๓ สาขาวิชา

การบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์

ภาคปกติ

ภาคพิเศษ

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย:

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณารายละเอียดวิทยานิพนธ์ เรื่องดังกล่าวข้างต้นแล้ว
ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ

๑) การเคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิของมนุษย์ที่ใช้เป็นตัวอำนวยการวิจัย

๒) วิธีการอย่างเหมาะสมในการได้รับความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมโครงการวิจัย
(Informed consent) รวมทั้งการปกป้องสิทธิประโยชน์และรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๓) การดำเนินการวิจัยอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ก่อความเสียหายต่อสิ่งที่ศึกษาวิจัยไม่ว่าจะเป็น
สิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มีมติเห็นชอบ ดังนี้

อนุมัติโครงการวิจัย

ไม่อนุมัติ

๔. วันที่ให้การอนุมัติ:.....๒๓.....เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิต สุรัตน์เรืองชัย)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย

ภาคผนวก ค

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดเล็กแบบมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้
สัมภาษณ์และตอนที่ 2 ประเด็นในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล:

ตำแหน่ง:

ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่ง:ปี

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการ โรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดเล็กแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ประเด็นคำถาม ได้แก่

1. สภาพการบริหารจัดการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

.....
.....
.....
.....

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

.....
.....
.....
.....

3. กระบวนการในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

.....
.....
.....
.....

4. เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

.....

.....

.....

.....

นางดวงเดือน วจิษฐ์
นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

แบบการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion)

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ในการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion)

1. เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก
2. เพื่อรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอแนะ เพื่อการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก

คำชี้แจงในการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion)

การอภิปรายกลุ่มเป็นการรวบรวมข้อมูลในการอภิปรายจากผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่กำหนด โดยผู้วิจัยเป็นผู้นำเสนอข้อมูลและกำหนดประเด็นในการอภิปราย เพื่อให้กลุ่มร่วมแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ อย่างละเอียด

ข้อมูลที่ได้รับจากการอภิปรายจะใช้สำหรับการวิจัยนี้เท่านั้น และนำเสนอในภาพรวมซึ่งไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด

ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก

นางดวงเดือน วินิจนัย
นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ประเด็นการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion)

1. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย

1) ผู้มีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียน 2) ขอบข่ายการบริหารงานโรงเรียน 3) กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

.....

.....

2. ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารโรงเรียน และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

.....

.....

.....

.....

.....

3. คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารโรงเรียน 2) ครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการ 3) ครูผู้รับผิดชอบงานงบประมาณ 4) ครูผู้รับผิดชอบงานบุคคล 5) ครูผู้รับผิดชอบงานบริหารทั่วไป และ 6) ครูและบุคลากรของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

4. ขอบข่ายงานบริหาร โรงเรียน ประกอบด้วย การบริหารงาน 4 ฝ่าย ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานวิชาการ มีภารกิจ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร

1.1 จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน คุณลักษณะของผู้เรียน และสภาพปัญหาของโรงเรียน

1.2 การกำกับ ติดตามการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.3 การประเมินผลการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร

2. การจัดการเรียนการสอน

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตร

2.3 การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.4 การจัดให้มีวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้แก่นักเรียน

2.5 การจัดให้มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

2.6 การผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.7 การนำผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ปีที่ผ่านมา วิเคราะห์ เพื่อวางแผนจัดการเรียนการสอน

2.8 การสนับสนุนงบประมาณในการจัดหา สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

2.9 การนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

3. การวัดและประเมินผล

3.1 การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย

.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารงานงบประมาณ มีภารกิจดังนี้

1. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
 - 1.1 การระดมทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนการบริหารงานของโรงเรียน
 - 1.2 การขอความร่วมมือจากวิทยากรภายนอกมาช่วยจัดการเรียนการสอนในสาขา

ที่ขาดแคลนครู

2. การจัดสรรงบประมาณ
 - 2.1 การจัดสรรงบประมาณในการบริหารโรงเรียนอย่างเป็นระบบ
 - 2.2 การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเพียงพอ
3. การใช้งบประมาณ
 - 3.1 การวางแผนการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด
 - 3.2 การใช้จ่ายงบประมาณตามแผน
4. การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานผลการใช้งบประมาณ
 - 4.1 การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานการใช้งบประมาณ

.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารงานบุคคล มีภารกิจดังนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังและการสรรหา
 - 1.1 การวางแผนการกำหนดอัตรากำลัง
 - 1.2 การสรรหาครูตามความขาดแคลน

2. การพัฒนาครู

2.1 การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้านการพัฒนาวิชาชีพให้มีความก้าวหน้า

3. การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

3.1 การยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้รางวัลกับครูที่มีผลงานดีเด่น

3.2 การกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูที่สอดคล้องกับคุณภาพ

ผู้เรียน

.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารงานทั่วไป มีภารกิจดังนี้

1. การพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

1.1 การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอ สะอาด ปลอดภัย เอื้อต่อ

การเรียนรู้

1.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

2. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT)

2.1 การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) เพื่อใช้ใน

การบริหาร การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.2 การพัฒนาระบบเครือข่าย Internet ที่มีประสิทธิภาพสามารถเชื่อมโยงกับ

ฐานข้อมูลทางวิชาการกับหน่วยงานอื่นได้อย่างหลากหลาย

3. การพัฒนางานกิจการนักเรียน

3.1 การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนตามความถนัด

และสนใจ

3.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การปลูกฝังด้านระเบียบวินัย

และการพัฒนาบุคลิกภาพผู้เรียน

.....

.....

.....

.....

.....

5. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย กระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วางแผน 2) ตัดสินใจ
3) ปฏิบัติ 4) ประเมินผล และ 5) ชื่นชม/ รับผลประโยชน์

.....

.....

.....

.....

.....

6. ขั้นตอนการวางแผน

คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ร่วมกันดำเนินการ ดังนี้

1. ทบทวนภารกิจการบริหารงาน โรงเรียน
2. ศึกษารายงานข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องและผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
3. กำหนดคุณภาพที่คาดหวังและเป้าหมายการดำเนินงานประจำปี
4. จัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ

โรงเรียน

5. นำเสนอแผนปฏิบัติงานประจำปีต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อขอ
ความเห็นชอบและข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกันดำเนินการ ดังนี้

1. พิจารณาเห็นชอบ/ ไม่เห็นชอบแผนปฏิบัติงานประจำปี
2. ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี

.....

.....

.....

.....

.....

7. ขั้นตอนการตัดสินใจ

คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ประชุมตัดสินใจร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ในประเด็นแนวทางการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

1. เสนอประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติร่วมกัน
2. อภิปรายทำความเข้าใจในประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ

3. กำหนดเป้าหมายของประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ
4. กรรมการแต่ละคนเสนอความคิดเห็นพร้อมอภิปรายประกอบ
5. สรุปสาระสำคัญของความคิดเห็นที่เหมือนและแตกต่างกัน
6. กรรมการแต่ละคนอภิปรายสาระที่แตกต่างโดยใช้คำถาม
 - 6.1 มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติหรือไม่
 - 6.2 มีความเหมาะสมของเวลาและสถานการณ์หรือไม่
 - 6.3 มีความคุ้มค่าคุ้มทุนของทรัพยากรที่ใช้หรือไม่
 - 6.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับตรงกับเป้าหมายหรือไม่
7. สรุปสาระสำคัญที่เป็นความคิดเห็นที่ยอมรับร่วมกัน
8. ทบทวนสาระสำคัญอีกครั้งจนได้ข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน

.....

.....

.....

.....

.....

8. ขั้นตอนการปฏิบัติ

คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ร่วมกันดำเนินการ ดังนี้

1. ดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้
2. ประสานความร่วมมือการดำเนินงานด้านต่าง ๆ กับคณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

3. ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหา

ในการดำเนินงาน

4. แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน
5. สรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกันดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารโรงเรียน
2. ประสานความร่วมมือในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ กับเครือข่ายความร่วมมือ
3. ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหา

ในการดำเนินงาน

4. ร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

.....

9. ขั้นตอนการประเมินผล

คณะกรรมการบริหารงาน โรงเรียน ร่วมกันดำเนินการ ดังนี้

1. นำเสนอผลการปฏิบัติงาน
2. ประเมินผลการปฏิบัติงาน
3. สรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงาน
4. สนทนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอแนวทางการบริหาร โรงเรียนในระยะต่อไป
5. รายงานผลการดำเนินงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกันดำเนินการ ดังนี้

1. ประเมินผลการปฏิบัติงาน
2. สนทนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหาร โรงเรียนในระยะ

ต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

10. ขั้นตอนการร่วมรับผลประโยชน์

คณะกรรมการบริหารงาน โรงเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกันดำเนินการ ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลการดำเนินงานของโรงเรียนสาธารณชนรับทราบ
2. มอบประกาศเกียรติบัตรให้กับผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ โรงเรียน

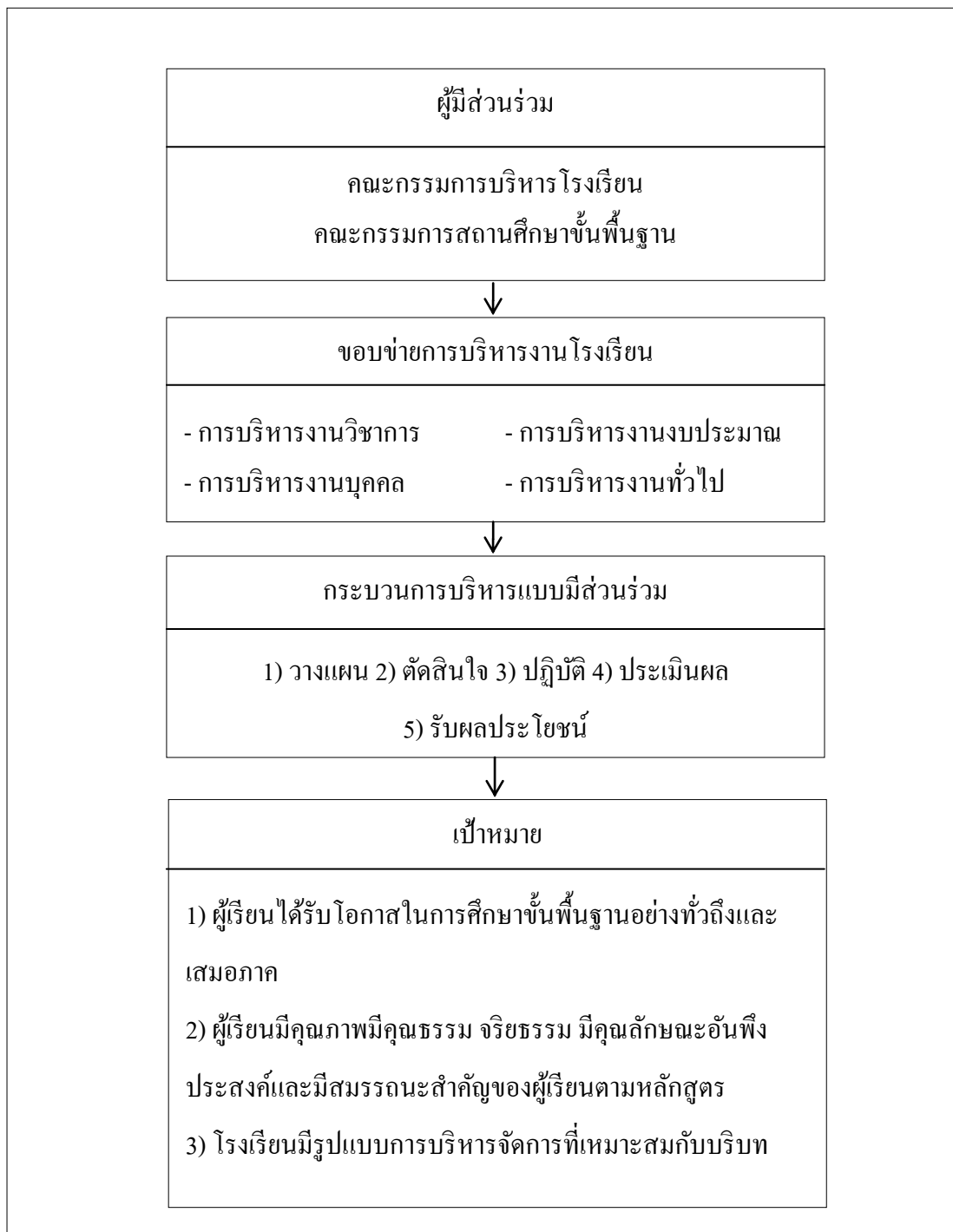
3. เชิญชวนทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษา
อย่างยั่งยืน

.....
.....
.....
.....
.....

11. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แบบการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion)
เรื่อง การพัฒนารู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ในการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion)

1. เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของของคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอแนะ เพื่อการพัฒนารู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก

คำชี้แจงในการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion)

การอภิปรายกลุ่มเป็นการรวบรวมข้อมูลในการอภิปรายจากผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่กำหนด โดยผู้วิจัยเป็นผู้นำเสนอข้อมูลและกำหนดประเด็นในการอภิปราย เพื่อให้กลุ่มร่วมแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ อย่างละเอียด

ข้อมูลที่ได้รับจากการอภิปรายจะใช้สำหรับการวิจัยนี้เท่านั้น และนำเสนอในภาพรวมซึ่งไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด

ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก

นางดวงเดือน วินิจชัย
นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ประเด็นการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion)

อภิปรายความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลุ่มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมใน
ประเด็น ดังนี้

1. หลักการสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

2. วัตถุประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

3. องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

4. ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

5. ขอบข่ายงานบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

6. กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเก็บข้อมูลสำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก่อนนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง

ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ท่านได้พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในการให้ข้อมูลอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

นางดวงเดือน วินิจนัย

นิติปรัชญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูล

การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านกับประเด็นรายการประเมินและกรุณาให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อนำไปพัฒนาคู่มือให้มีคุณภาพต่อไป

รายการประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5 หมายความว่า มีความเหมาะสม เป็นไปได้และความเป็นประโยชน์มากที่สุด

4 หมายความว่า มีความเหมาะสม เป็นไปได้และความเป็นประโยชน์มาก

3 หมายความว่า มีความเหมาะสม เป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ปานกลาง

2 หมายความว่า มีความเหมาะสม เป็นไปได้และความเป็นประโยชน์น้อย

1 หมายความว่า มีความเหมาะสม เป็นไปได้และความเป็นประโยชน์น้อยที่สุด

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับ				
		1	2	3	4	5
ด้านความเป็นไปได้						
1	รูปแบบนี้สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้					
2	รูปแบบนี้สามารถยอมรับได้จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก					
3	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะนำรูปแบบนี้ไปใช้ในการพัฒนาหน่วยงาน					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับ				
		1	2	3	4	5
ด้านความเหมาะสม						
4	รูปแบบนี้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการบริหารจัดการ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก					
5	รูปแบบนี้มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามขอบข่ายภารกิจการบริหารจัดการ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก					
6	รูปแบบนี้ได้ระบอบุคลากรของการบริหารแบบมีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจนครอบคลุม เหมาะสม					
7	กระบวนการดำเนินงานตามรูปแบบมีความชัดเจน เหมาะสม และนำไปปฏิบัติได้					
8	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีบทบาท หน้าที่ชัดเจนเหมาะสม					
ด้านความเป็นประโยชน์						
9	รูปแบบนี้มีประโยชน์ต่อโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก					
10	การนำรูปแบบนี้ไปใช้จะทำให้โรงเรียนมีความมั่นใจในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น					
11	ข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติตามรูปแบบนี้จะ เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา					

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเก็บข้อมูลสำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสอบถามความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมและด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา

ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในการให้ข้อมูลอันจะเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

นางดวงเดือน วินิจนัย
นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูล

ความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา

ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านกับประเด็นรายการ
ประเมินและกรุณาให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อนำไปพัฒนารูปแบบให้มีคุณภาพต่อไป

5 หมายความว่า มีความเห็นด้วยมากที่สุด

4 หมายความว่า มีความเห็นด้วยมาก

3 หมายความว่า มีความเห็นด้วยปานกลาง

2 หมายความว่า มีความเห็นด้วยน้อย

1 หมายความว่า มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

ด้านการมีส่วนร่วม

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับ				
		1	2	3	4	5
การมีส่วนร่วมในการวางแผน						
1	ศึกษาขอบข่ายภารกิจงาน 4 ฝ่าย และ เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก					
2	ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สรุปลักษณะ ปัจจุบันในการดำเนินงานของโรงเรียน					
3	จัดทำร่างแผนปฏิบัติงานประจำปี โดย กำหนดโครงการให้สอดคล้องกับ ขอบข่ายภารกิจงานและเป้าหมายของ การ บริหารแบบมีส่วนร่วม					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับ				
		1	2	3	4	5
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ						
4	เสนอประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติร่วมกัน					
5	อภิปรายทำความเข้าใจในประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ					
6	กำหนดเป้าหมายของประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ					
7	เสนอความคิดเห็นพร้อมอภิปรายประกอบ					
8	สรุปสาระสำคัญของความคิดเห็นที่เหมือนและแตกต่างกัน					
9	อภิปรายสาระที่แตกต่างกัน					
10	สรุปสาระสำคัญที่เป็นความคิดเห็นที่ยอมรับร่วมกัน					
11	ทบทวนสาระสำคัญจนได้ข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน					
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน						
12	ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี					
13	ประสานความร่วมมือการดำเนินงานด้านต่าง ๆ กับผู้ให้การสนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา					
14	ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหาในการดำเนินงาน					
15	แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน					
16	สรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง					
17	นำเสนอผลการปฏิบัติงาน					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับ				
		1	2	3	4	5
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล						
18	ประเมินผลการปฏิบัติงาน					
19	สรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงาน					
20	สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนในระยะ ต่อไป					
การมีส่วนร่วมในการชื่นชม						
21	จัดแสดงผลงานของโรงเรียนให้ สาธารณชนรับทราบ					
22	ประชุมเพื่อรายงานผลการดำเนินงานของ โรงเรียนให้ผู้มีส่วนร่วมในการบริหาร สถานศึกษารับทราบ					
23	เชิญชวนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ในการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนา สถานศึกษาอย่างยั่งยืน					

ด้านผลการพัฒนาสถานศึกษา

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับ				
		1	2	3	4	5
ด้านนักเรียน						
1	มีทักษะการทำงานที่หลากหลาย					
2	มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตร กำหนด					
ด้านครูผู้สอน						
3	มีการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ					
4	มีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับ				
		1	2	3	4	5
ด้านครูผู้สอน						
5	มีการจัดกิจกรรมที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์					
6	มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายความร่วมมือ					
ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา						
7	มีแผนปฏิบัติการประจำปีที่น่าไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน					
8	จัดกิจกรรมตามนโยบายหน่วยงานต้นสังกัด และบูรณาการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น					
9	มีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ					
10	ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

คู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คู่มือ

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดวงเดือน วจิณัย

ที่มาของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

จากสภาพบริบทด้านสังคมเศรษฐกิจการเมืองและอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลง ทำให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแนวโน้มปรับเปลี่ยนขนาดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก (โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คน ลงมา) ซึ่งสภาวการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การใช้ทรัพยากรที่ไม่คุ้มค่าในการจัดสรรอัตราค่าจ้างครูบุคลากรและการยกระดับคุณภาพทางการศึกษา ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มีสภาพปัญหา คือ 1) ปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาค่อนข้างต่ำ 2) ปัญหาด้านการบริหารจัดการสภาพบริบทของการคมนาคมที่ผ่านมานับว่าไม่ค่อยสะดวกมากนัก รัฐบาลจึงจำเป็นต้องจัดตั้งโรงเรียนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของประชากรที่อาศัยอยู่ แต่ปัจจุบันความจำเป็นดังกล่าวได้ลดลงเนื่องจากการคมนาคมสะดวกขึ้นประกอบกับประชากรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ขนาดของโรงเรียนปรับเปลี่ยนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้น มีผลให้อัตราส่วนครูต่อนักเรียนและนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน สูงกว่าโรงเรียนขนาดอื่น ๆ นอกจากนี้ โรงเรียนขนาดเล็กจำนวนหนึ่งอยู่ในพื้นที่ลักษณะพิเศษอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญอยู่บนภูเขาสูงบนเกาะนักเรียนมีปัญหาในการเดินทาง นอกจากนี้ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดทักษะในการบริหารจัดการโรงเรียนและปัญหาอีกประการหนึ่งคือการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรวัยเรียนที่ย้ายติดตามผู้ปกครองไปรับจ้างทำงานต่างถิ่น ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง 3) ปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในสภาพที่ครูไม่ครบชั้นและมีจำนวนนักเรียนน้อยในแต่ละชั้น ครูสอนไม่เต็มเวลาเต็มความสามารถเพราะครูมีภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการสอนเป็นจำนวนมาก หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ค่อยสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ซึ่งสาเหตุมาจากได้รับงบประมาณน้อยสื่อเทคโนโลยีและการสื่อสารมีใช้อย่างจำกัดและที่มีอยู่ก็ไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนขนาดเล็กประชากรมีฐานะยากจนทำให้ไม่มีศักยภาพในการระดมทรัพยากร เพื่อนำมาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียน 5) ปัญหาที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งของโรงเรียนขนาดเล็ก คือการขาดแคลนครู (ทั้ง ๆ ที่อัตราส่วนครูต่อนักเรียนของทั้งประเทศก็ไม่ต่างจากอัตราส่วนของประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย) จำนวนครูไม่ครบชั้น ครูไม่ครบตามรายวิชาเอกต้องใช้ครูวิชาเอกอย่างหนึ่งไปสอนอีกวิชาหนึ่งมีปัญหาครูย้ายออกบ่อยครูขาดขวัญและกำลังใจและครูไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายได้ เป็นเหตุให้ประสิทธิภาพและคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กไม่เป็นไปตามเป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

การพัฒนาคุณภาพและการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนมุมมองในการบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้ชุมชน

มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เปิดรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากระดับปฏิบัติและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษา ร่วมวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ร่วมวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยให้มีการบูรณาการหน่วยการเรียนรู้และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริงเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้สถานประกอบการและภูมิปัญญาท้องถิ่น การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงและมีการรายงานผลการเรียนผลงานนักเรียนให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบทุกครั้ง

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ยั่งยืนและเป็นการพัฒนาที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

“คู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก” จัดทำขึ้นโดยมุ่งหวังว่าจะเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

1. เพื่อให้โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

คู่มือการดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเป็นคู่มือที่ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ส่วนสำคัญ ดังนี้

1. องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
2. การดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม 3) ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา 4) เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีรายละเอียด ดังนี้

ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา

ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาและผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา ดังนี้

คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) คณะครู 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา และ 5) คณะกรรมการสถานักเรียน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. ผู้แทนผู้ปกครองเป็นผู้สะท้อนปัญหาและความต้องการด้านคุณภาพทางการศึกษา และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้งในส่วนที่คาดหวังและสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และร่วมมือกับครูบุคลากรทางการศึกษาผู้ปกครองและชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ผู้แทนครูเป็นผู้ที่มีความชำนาญในสายวิชาชีพครุมีความสำคัญต่อการนำเสนอข้อมูลด้านกระบวนการเรียนรู้ปัญหาและความต้องการการสนับสนุนช่วยเหลือรวมทั้งรายงานงานผลการจัดการศึกษา

3. ผู้แทนองค์กรชุมชนเป็นผู้สะท้อนสภาพของปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชนและให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาทั้งในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นแหล่งเรียนรู้

4. ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการที่ครอบคลุมทั้งเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษาและมีความสำคัญต่อสถานศึกษาอย่างยิ่งในเรื่องการขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณทรัพยากรทางการจัดการศึกษาและเชื่อมโยงแผนพัฒนาการศึกษากับแผนพัฒนาท้องถิ่น

5. ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาเป็นผู้ที่สะท้อนภาพของความรักความศรัทธา ความภาคภูมิใจต่อสถาบันการศึกษาที่ตนได้รับการศึกษาช่วยจรรโลงคุณค่าของสถาบันไปสู่ศิษย์รุ่นหลังให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเช่นกัน

6. ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่เป็นผู้นำเสนอและเติมเต็มข้อมูลด้านคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมของศาสนาซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคม

7. ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้านอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

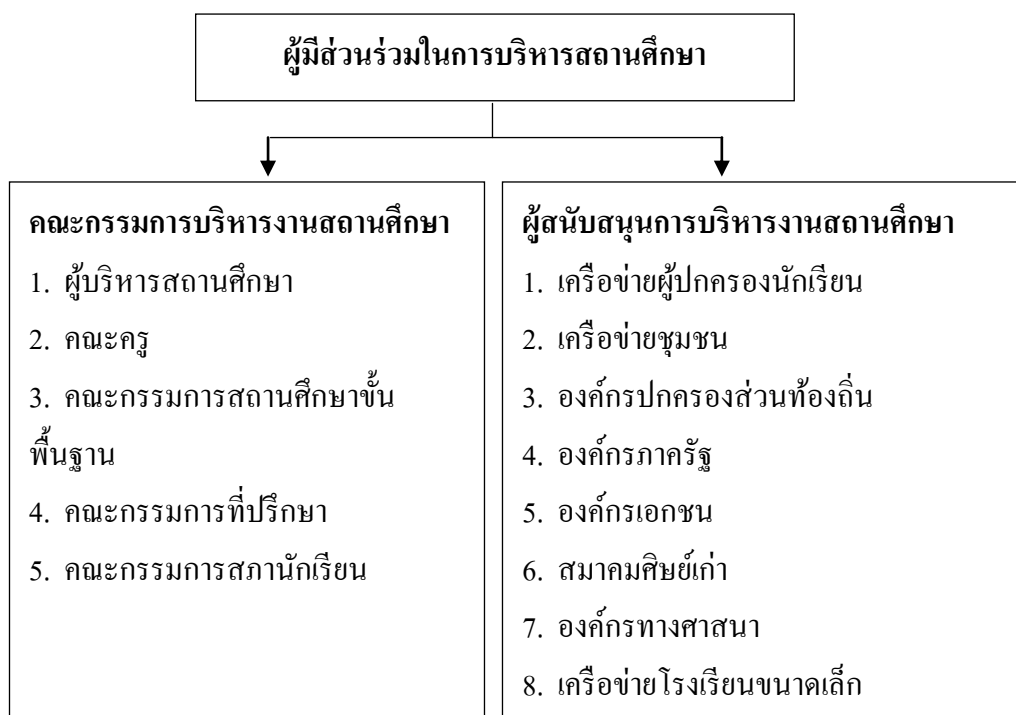
8. ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะกรรมการและเลขานุการซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่จะสะท้อนภาพของการบริหารจัดการผู้ช่วยเหลือให้คำปรึกษา

สร้างแรงจูงใจกระตุ้นการทำงานทบทวนรายงานสะท้อนความคิดเปิดโอกาสให้ผู้แทนแต่ละกลุ่ม ได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่จัดเตรียมการประชุมบันทึกการประชุมรายงานผลการประชุมและ สนับสนุนด้านอุปกรณ์ห้องประชุมวัสดุใช้สอยฯลฯรวมทั้งการพิจารณานำมติข้อคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะจากที่ประชุมไปสู่การปฏิบัติ

คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีความรู้และสามารถที่คณะกรรมการ สถานศึกษาชั้นพื้นฐานร่วมกันสรรหา เพื่อให้คำแนะนำ คำปรึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ สถานศึกษาแก่คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา

คณะกรรมการสถานักเรียน เป็นคณะนักเรียนที่มาจากการเลือกตั้งสถานักเรียน เพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจการนักเรียนของโรงเรียน ประกอบด้วย ประธานสถานักเรียนรองประธาน สถานักเรียนและกรรมการสถานักเรียน

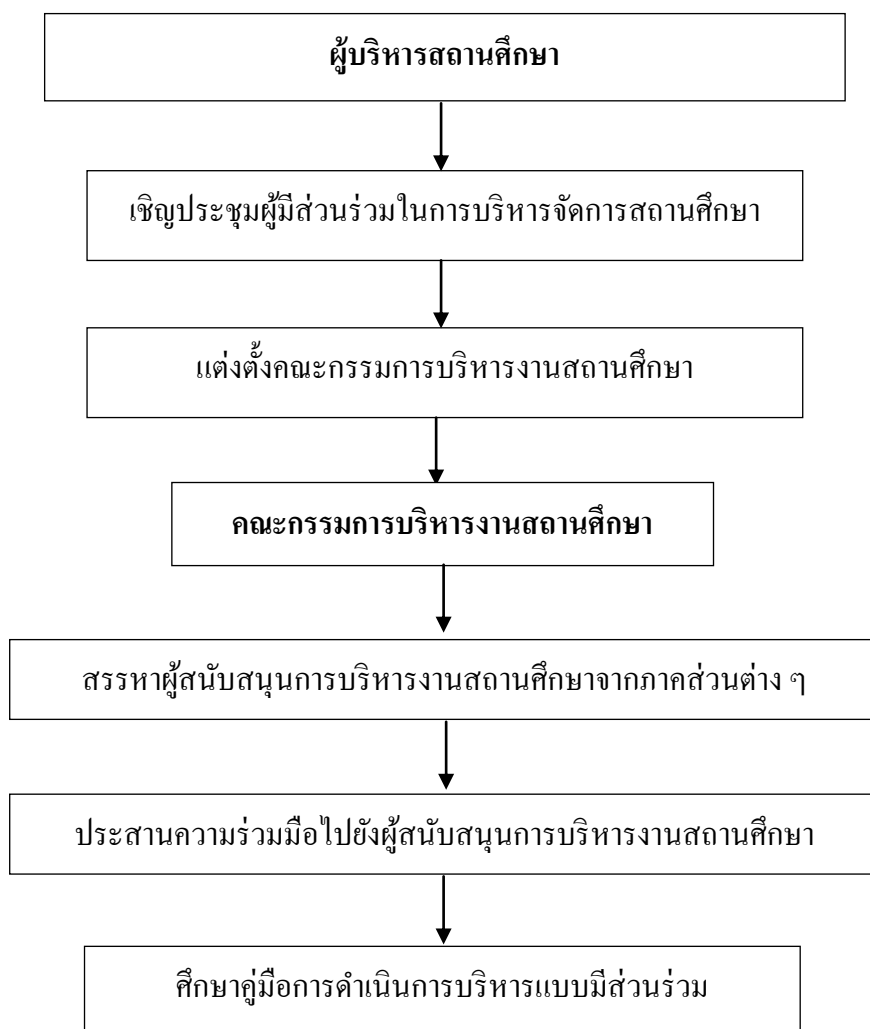
ผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา หมายถึง ผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) เครือข่าย ผู้ปกครองนักเรียน 2) เครือข่ายชุมชน 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) องค์กรภาครัฐ 5) องค์กร เอกชน 6) สมาคมศิษย์เก่า 7) องค์กรทางศาสนา และ 8) เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก

ภาพที่ 5 ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา

การเตรียมการดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาเชิญประชุมผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษา และคณะกรรมการสภานักเรียน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน
2. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา โดยประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นประธานกรรมการ ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นรองกรรมการ คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษาของสถานศึกษาและคณะกรรมการสภานักเรียน เป็นกรรมการครู เป็นกรรมการและเลขานุการ
3. คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมกันสรรหาผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษาจากภาคส่วนต่าง ๆ
4. คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ประสานความร่วมมือไปยังผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา เพื่อขอรับการสนับสนุนและช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ
5. คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาร่วมกันศึกษาภูมิ่อการดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เข้าใจและสามารถดำเนินการตามขั้นตอนของกลุ่มมือได้อย่างถูกต้องครบถ้วน

ภาพที่ 6 ขั้นตอนการเตรียมการดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ร่วมวางแผน หมายถึง การร่วมกันกำหนดกรอบ แนวทางการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
2. ร่วมตัดสินใจ หมายถึง การร่วมกันประเมินทางเลือกต่าง ๆ และนำผลการเลือกไปปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
3. ร่วมปฏิบัติ หมายถึง การร่วมกันลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแผนงาน
4. ร่วมประเมินผล หมายถึง การร่วมกันติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่กำหนดไว้

5. ร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การร่วมกันเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลงาน และมีความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียน

ภาพที่ 7 กระบวนการมีส่วนร่วม

ขอบข่ายงานบริหารงานสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย การบริหารงาน 4 ฝ่าย ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป การบริหารงานวิชาการมีภารกิจ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร

1.1 จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน คุณลักษณะของผู้เรียน และสภาพปัญหาของโรงเรียน

1.2 การกำกับ ติดตามการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.3 การประเมินผลการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผน

พัฒนาหลักสูตร

2. การจัดการเรียนการสอน

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตร

2.3 การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.4 การจัดให้มีวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้แก่นักเรียน

2.5 การจัดให้มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

2.6 การผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายในการส่งเสริมการเรียนรู้ของ

ผู้เรียน

2.7 การนำผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) ปีที่ผ่านมา

วิเคราะห์ เพื่อวางแผนจัดการเรียนการสอน

2.8 การสนับสนุนงบประมาณในการจัดหา สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

2.9 การนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

3. การวัดและประเมินผล

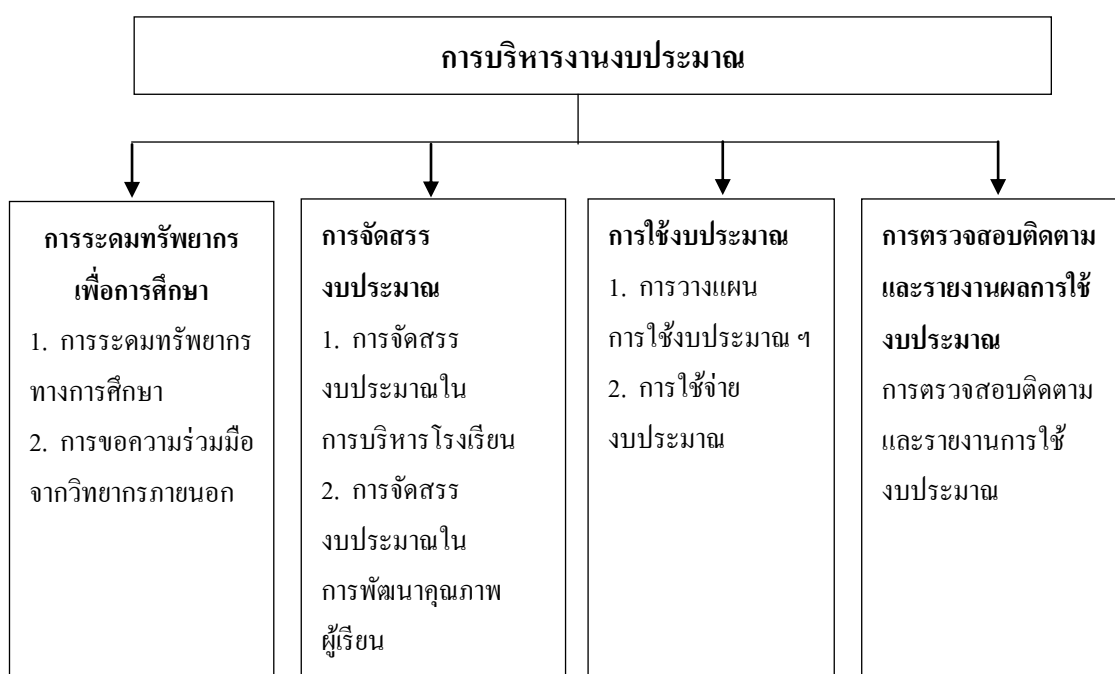
3.1 การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย

ภาพที่ 8 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานงบประมาณมีภารกิจ ดังนี้

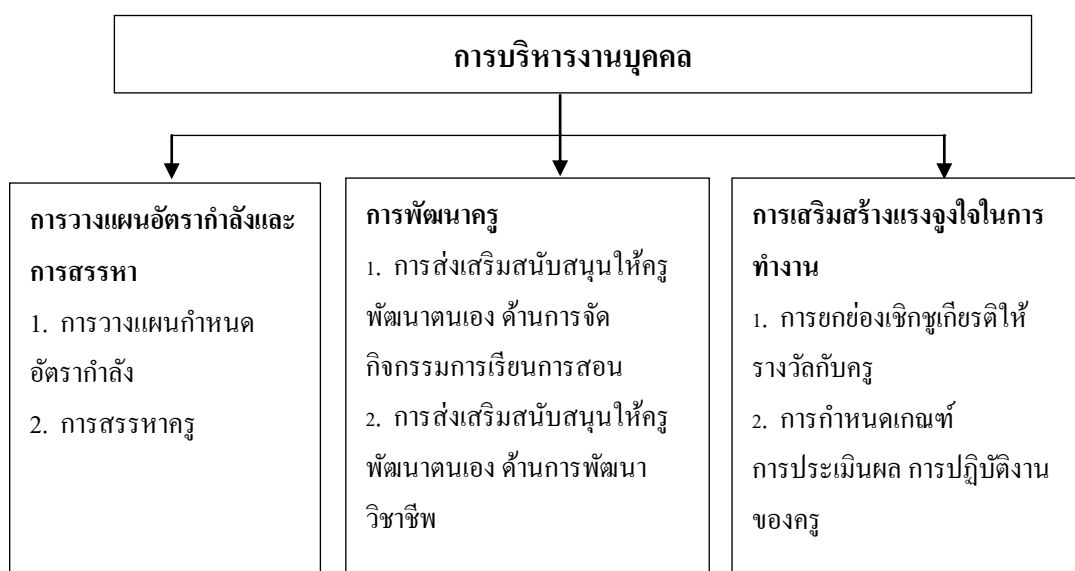
1. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
 - 1.1 การระดมทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนการบริหารงานของโรงเรียน
 - 1.2 การขอความร่วมมือจากวิทยากรภายนอกมาช่วยจัดการเรียนการสอนในสาขาที่ขาดแคลนครู
2. การจัดสรรงบประมาณ
 - 2.1การจัดสรรงบประมาณในการบริหารโรงเรียนอย่างเป็นระบบ
 - 2.2 การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเพียงพอ
3. การใช้งบประมาณ
 - 3.1 การวางแผนการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด
 - 3.2 การใช้จ่ายงบประมาณตามแผน
4. การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานผลการใช้งบประมาณ
 - 4.1 การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานการใช้งบประมาณ

ภาพที่ 9 ขอบข่ายการบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานบุคคลมีภารกิจ ดังนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังและการสรรหา
 - 1.1 การวางแผนการกำหนดอัตรากำลัง
 - 1.2 การสรรหาครูตามความขาดแคลน
2. การพัฒนาครู
 - 2.1 การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 2.2 การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้านการพัฒนาวิชาชีพ ให้มีความก้าวหน้า
3. การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน
 - 3.1 การยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้รางวัลกับครูที่มีผลงานดีเด่น
 - 3.2 การกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูที่สอดคล้องกับคุณภาพผู้เรียน

ภาพที่ 10 ขอบข่ายการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานทั่วไปมีภารกิจ ดังนี้

1. การพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

1.1 การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอ สะอาด ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้

1.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

2. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT)

2.1 การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) เพื่อใช้ในการบริหารและการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.2 การพัฒนาระบบเครือข่าย Internet ที่มีประสิทธิภาพสามารถเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลทางวิชาการกับหน่วยงานอื่นได้อย่างหลากหลาย

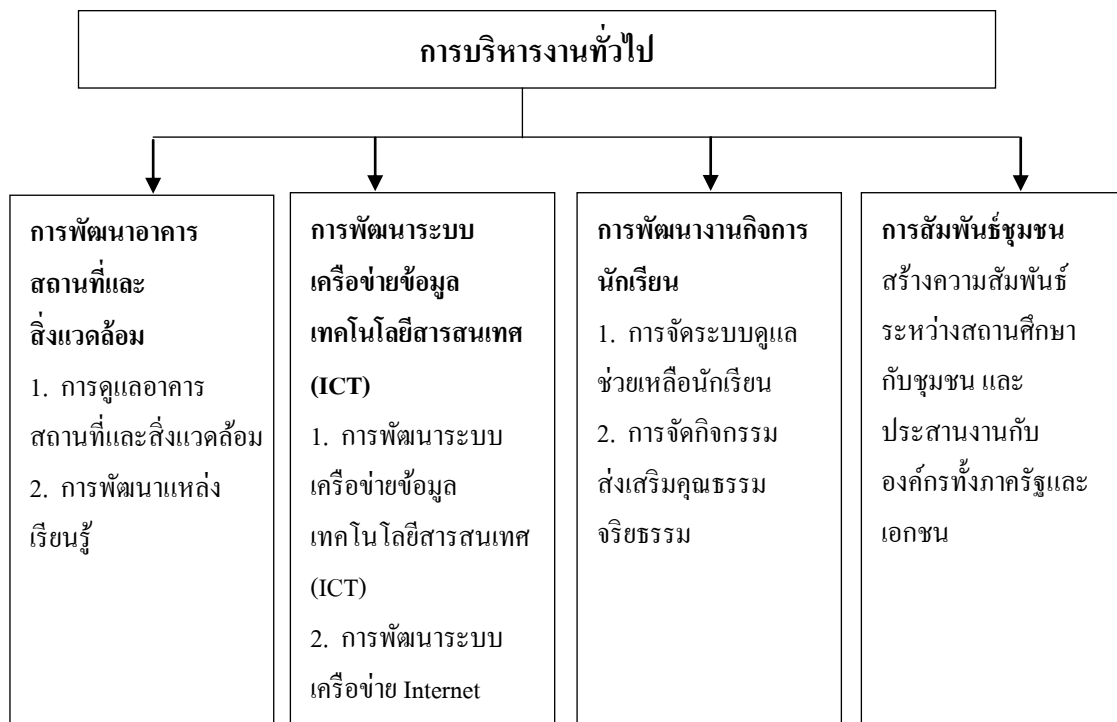
3. การพัฒนางานกิจการนักเรียน

3.1 การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนตามความถนัดและสนใจ

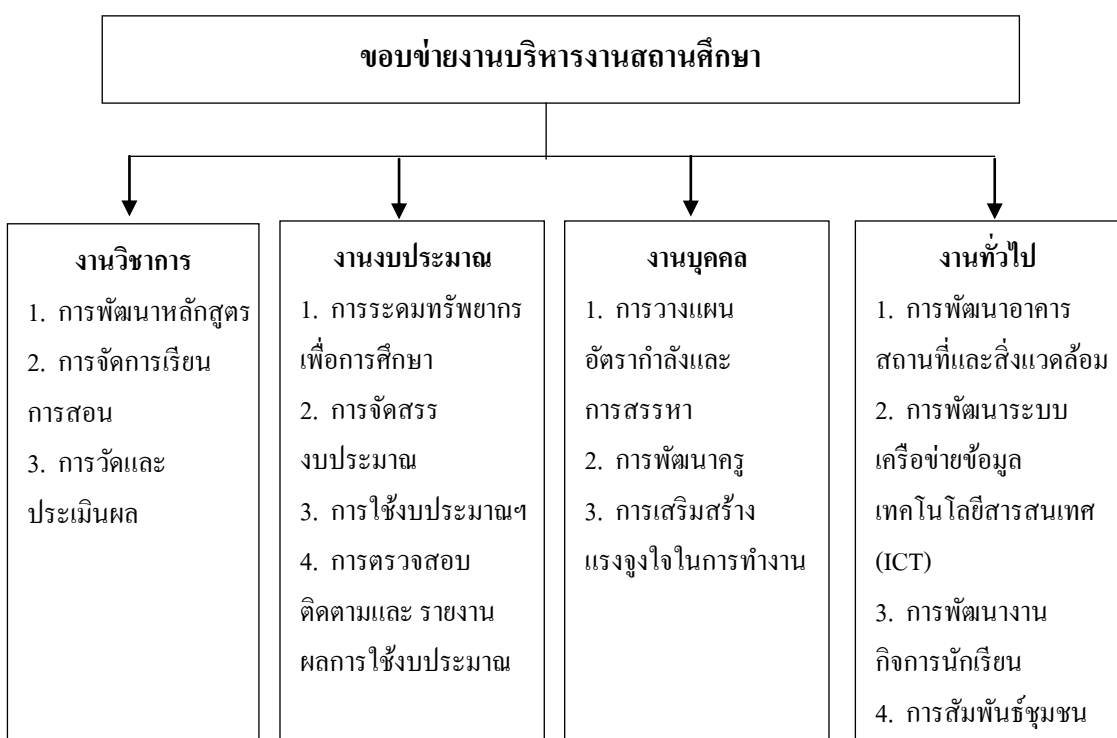
3.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การปลูกฝังด้านระเบียบวินัย และการพัฒนาบุคลิกภาพผู้เรียน

4. การสัมพันธ์ชุมชน

สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

ภาพที่ 11 ขอบข่ายการบริหารงานทั่วไป

ภาพที่ 12 ขอบข่ายงานบริหารงานสถานศึกษา

4. เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

4.1 ด้านนักเรียน

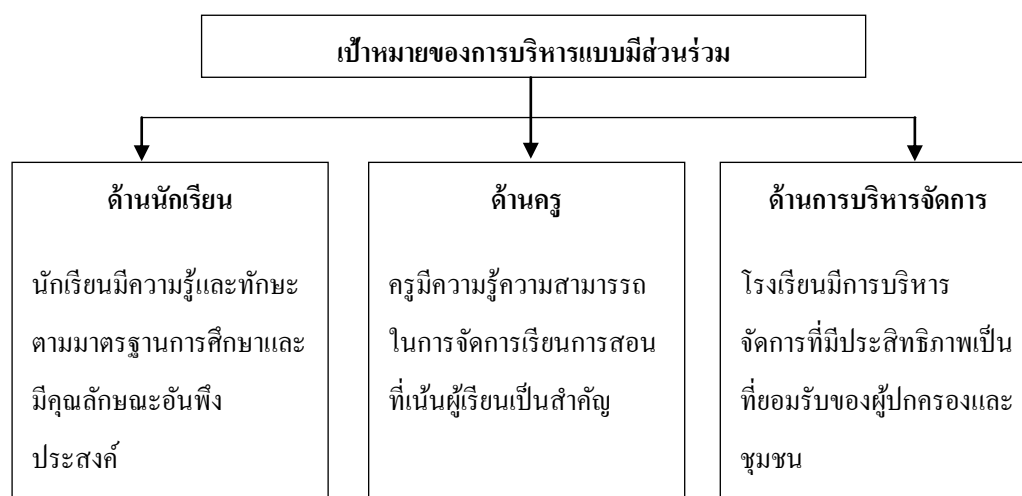
นักเรียนมีความรู้และทักษะตามมาตรฐานการศึกษาและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.2 ด้านครู

ครูมีความรู้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.3 ด้านการบริหารจัดการ

โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

ภาพที่ 13 เป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ดังนี้

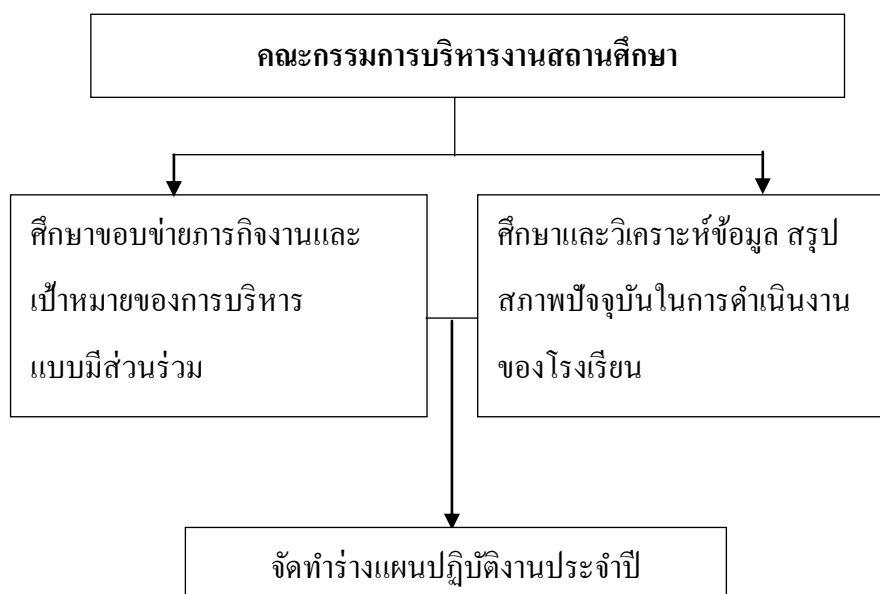
1. การวางแผนคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมวางแผนดังนี้

1.1 ศึกษาขอบข่ายภารกิจงาน 4 ฝ่าย และเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

1.2 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สรุปลักษณะปัจจุบันในการดำเนินงานของโรงเรียน

1.3 จัดทำร่างแผนปฏิบัติงานประจำปี โดยกำหนดโครงการให้สอดคล้องกับ

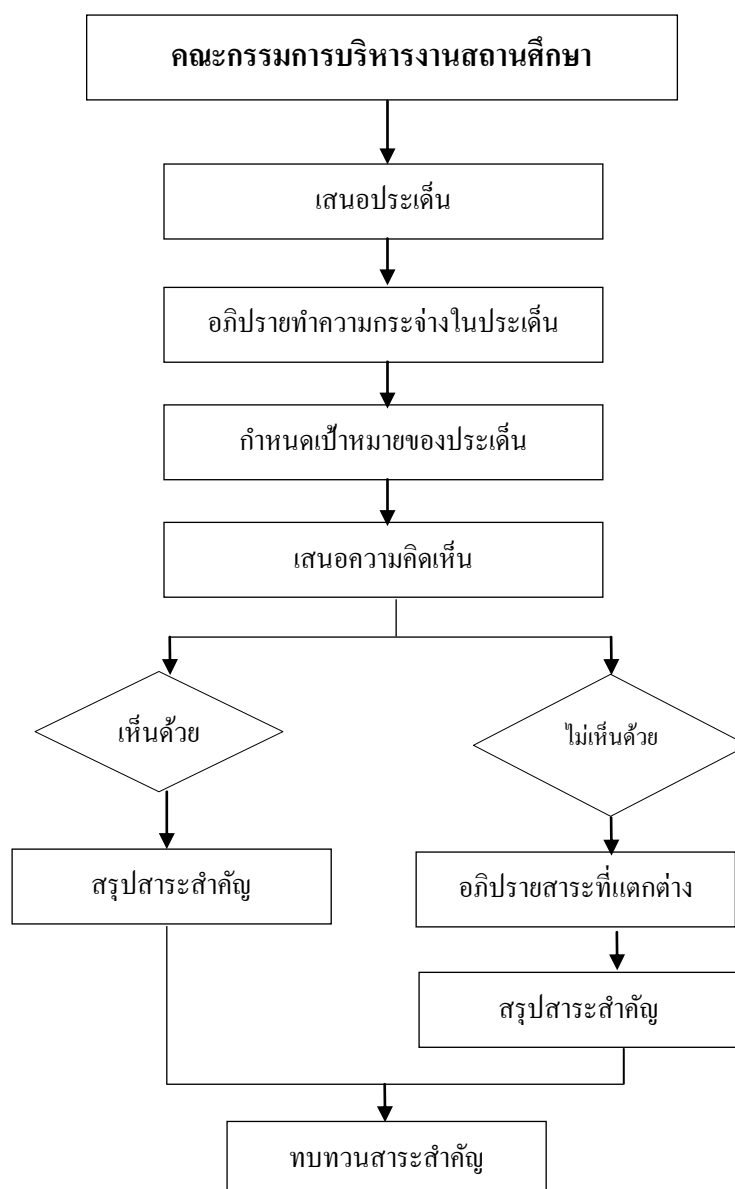
ขอบข่ายภารกิจงานและเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ภาพที่ 14 ขั้นตอนการวางแผน

2. การตัดสินใจคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมตัดสินใจ ดังนี้
คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษานำร่างแผนปฏิบัติงานประจำปีมาพิจารณาตัดสินใจ
ร่วมกัน เพื่อให้ได้แผนปฏิบัติงานประจำปีที่จะนำไปปฏิบัติจริงในขั้นต่อไปโดยดำเนินการดังนี้

- 2.1 เสนอประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติร่วมกัน
- 2.2 อภิปรายทำความเข้าใจในประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ
- 2.3 กำหนดเป้าหมายของประเด็นที่ต้องการหาข้อยุติ
- 2.4 แต่ละคนเสนอความคิดเห็นพร้อมอภิปรายประกอบ
- 2.5 สรุปสาระสำคัญของความคิดเห็นที่เหมือนและแตกต่างกัน
- 2.6 แต่ละคนอภิปรายสาระที่แตกต่าง
- 2.7 สรุปสาระสำคัญที่เป็นความคิดเห็นที่ยอมรับร่วมกัน
- 2.8 ทบทวนสาระสำคัญอีกครั้งจนได้ข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน

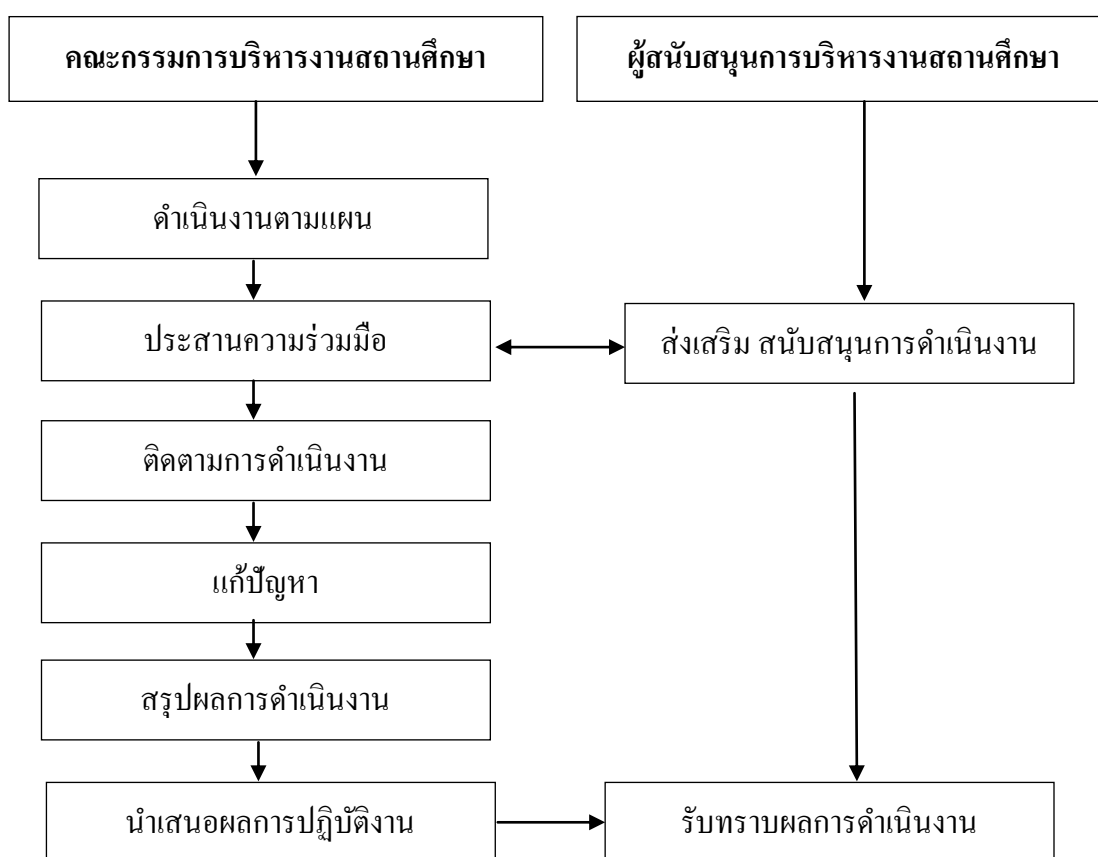

ภาพที่ 15 ขั้นตอนการตัดสินใจ

3. การปฏิบัติงานคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมปฏิบัติงาน ดังนี้
 - 3.1 ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี
 - 3.2 ประสานความร่วมมือการดำเนินงานด้านต่าง ๆ กับผู้ให้การสนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษา
 - 3.3 ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหาในการดำเนินงาน

- 3.4 แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน
 - 3.5 สรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง
 - 3.6 นำเสนอผลการปฏิบัติงาน
- ผู้สนับสนุนการบริหารงานสถานศึกษาร่วมปฏิบัติงานดังนี้
- 3.7 ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน
 - 3.8 ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความก้าวหน้า/ ปัญหา

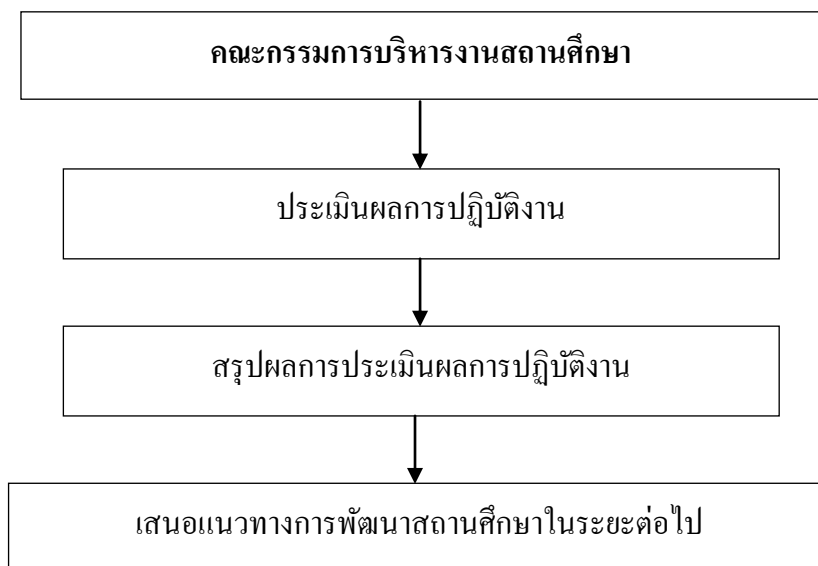
ในการดำเนินงาน

ภาพที่ 16 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

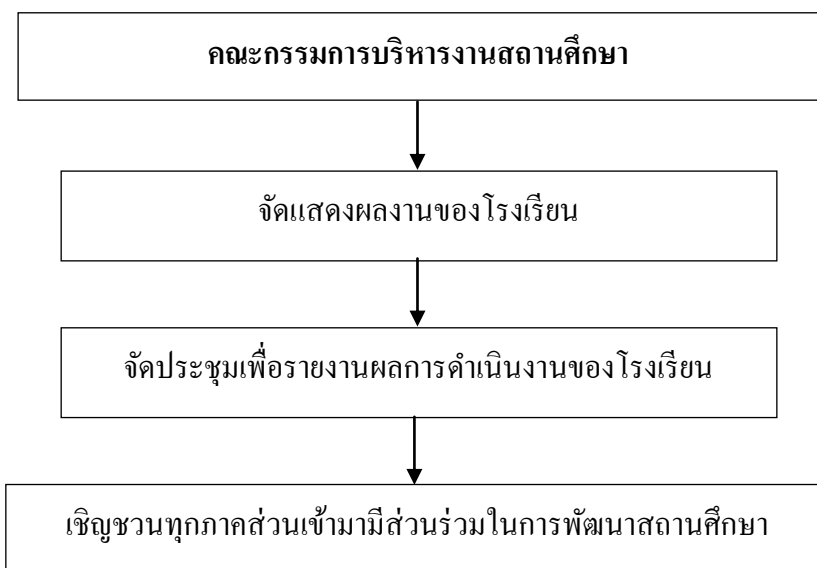
4. การประเมินผลคณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษาร่วมประเมินผล ดังนี้
 - 4.1 ประเมินผลการปฏิบัติงาน
 - 4.2 สรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงาน

4.3 สันทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนในระยะต่อไป

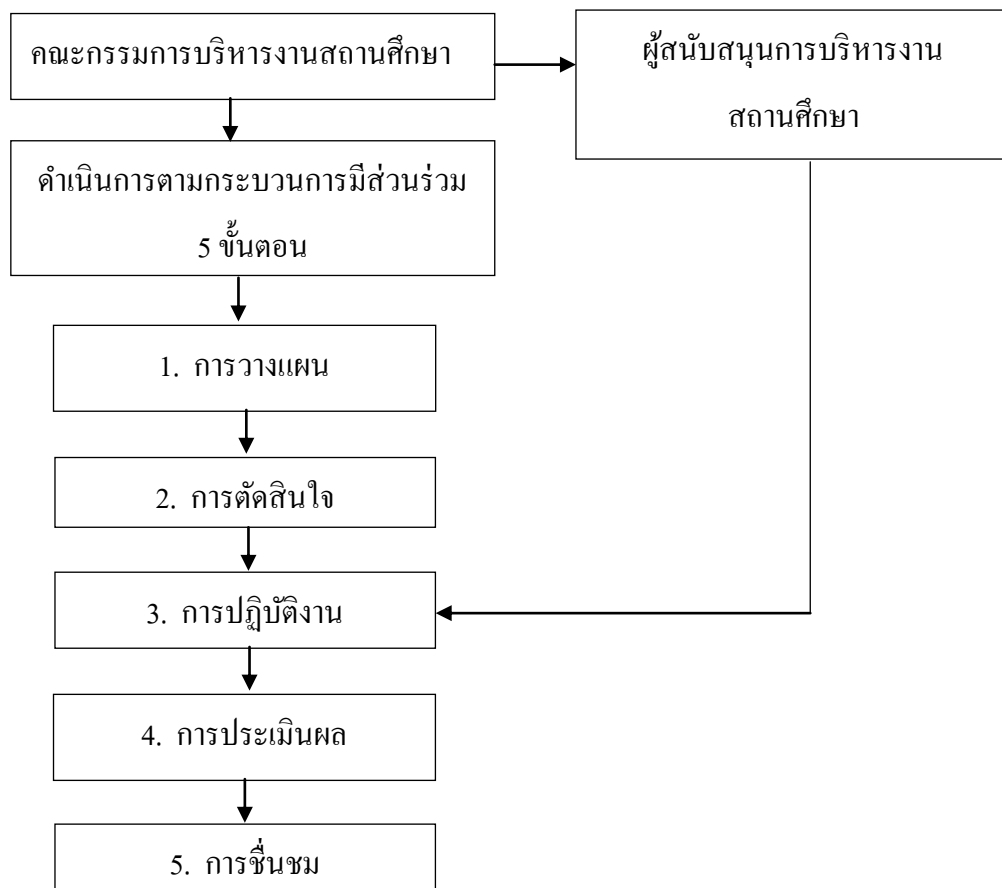

ภาพที่ 17 ขั้นตอนการประเมินผล

5. การรับผลประโยชน์คณะกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ร่วมชื่นชม ดังนี้
 - 5.1 จัดแสดงผลงานของโรงเรียนให้สาธารณชนรับทราบ
 - 5.2 ประชุมเพื่อรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนให้ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษารับทราบ
 - 5.3 เชิญชวนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 18 ขั้นตอนการรับผลประโยชน์

ภาพที่ 19 การดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม

ภาคผนวก

แนวทางการปฏิบัติงานร่วมกันของสถานศึกษากับคณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

ในการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาควรมี การทำความเข้าใจตั้งแต่เริ่มแรกของการทำงานร่วมกันทั้งนี้เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้เข้าใจในบทบาท หน้าที่ของตนเองดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา คือ “ผู้เชื่อมโยง” ระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐานในฐานะกรรมการและเลขานุการกับสถานศึกษาในฐานะผู้บริหาร ดังนั้น ผู้บริหารจึงเป็นผู้ประสานการดำเนินงานต่าง ๆ โดยคำนึงถึงข้อคิดความเห็นและมติของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรเข้าใจบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือกำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาและปฏิบัติ ตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้หากมีข้อเสนอแนะใด ๆ ควรนำเสนอในที่ประชุมคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วสรุปผลเป็นมติที่ชัดเจนซึ่งเมื่อ ได้มติแล้วประธานก็จะมอบให้ผู้บริหาร สถานศึกษานำไปสู่การพิจารณาดำเนินการของสถานศึกษา

สำหรับบทบาทในการ “กำกับ” ควรเป็นการติดตามการปฏิบัติงานตามที่สถานศึกษา ได้ทำแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับกฎหมายและแนวนโยบายของหน่วยเหนือหรือตามมติที่ กำหนดร่วมกันโดยไม่ควรกำกับการทำงานของผู้บริหารครูอาจารย์คือไม่แสดงบทบาทเป็น ผู้บังคับบัญชาเสียเอง

ในการรับทราบผลการดำเนินการควรดูเป็นภาพรวมของสถานศึกษาว่าผลการดำเนิน กิจการทั้งระหว่างดำเนินการสิ้นปีงบประมาณและสิ้นปีการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพิจารณาปรับปรุง พัฒนากิจการขอสถานศึกษาให้มีคุณภาพประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้อง “ไม่สั่งการ” ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมไปยัง บุคคลอื่น ได้แก่ ครูหรือบุคลากรในสถานศึกษาเพราะอำนาจการสั่งการเป็นของผู้บริหาร สถานศึกษาที่จะรับผิดชอบการนำข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะและมติของคณะกรรมการสถานศึกษา ไปสู่การปฏิบัติ

จากบทบาทหน้าที่ดังกล่าวนี้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอาจมีส่วนร่วม กับสถานศึกษาในกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ในกิจการของสถานศึกษาโดยร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วม ทำร่วมรับผลและร่วมประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาร่วมกับคณะกรรมการเครือข่าย ผู้ปกครองสมาคมผู้ปกครองและครูสมาคมศิษย์เก่าองค์กรชุมชนและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บทบาท/หน้าที่ของสถานศึกษา

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้สถานศึกษา มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ๆ โดยให้มีผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือหัวหน้าส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. บริหารกิจการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับทางราชการ และของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ

2. ประสานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของสถานศึกษาหรือส่วนราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

3. เป็นผู้แทนของสถานศึกษาหรือส่วนราชการในกิจการทั่วไป รวมทั้งกาจัดทำนิติกรรม สัญญาในราชการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการตามวงเงินงบประมาณที่สถานศึกษาหรือส่วนราชการได้รับตามที่ได้รับมอบอำนาจ

4. จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา (คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 10/ 2559 ข้อ 4 ให้เสนอต่อ กศจ.)

5. อำนาจหน้าที่ในการอนุมัติประกาศนียบัตรและวุฒิปัตร์ของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

6. ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการเลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการคณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งงานอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการมอบหมาย

นอกจากนี้ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขบข่าย การปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. ให้สถานศึกษามีวัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ

2. ในกิจการทั่วไปของสถานศึกษาที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก ให้ผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นผู้แทนของนิติบุคคลสถานศึกษา

3. ให้สถานศึกษามีอำนาจปกครอง ดูแล บำรุง รักษา ใช้อำนาจและจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้แก่สถานศึกษา เว้นแต่การจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ที่มีผู้อุทิศให้สถานศึกษา ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ เมื่อจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้สถานศึกษารายงานให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทราบโดยเร็ว
4. ในกรณีที่จะต้องมีการจดทะเบียนสิทธิ จินทะเบียนหรือดำเนินการทางทะเบียนใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้แก่สถานศึกษา ให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการทางทะเบียนดังกล่าวได้ในนามนิติบุคคลสถานศึกษา
5. ในกรณีนิติบุคคลสถานศึกษาถูกฟ้องคดี ให้สถานศึกษารายงานให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อแจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทราบ เพื่อดำเนินการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบดำเนินคดีโดยเร็ว
6. สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการงบประมาณในส่วนของที่ตั้งไว้สำหรับสถานศึกษา ตามที่ได้รับกำหนดวงเงิน และได้รับมอบอำนาจจากเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ทั้งนี้ยกเว้นงบประมาณในหมวดเงินเดือน
7. สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการพัสดุในส่วนที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบหรืออยู่ในวงเงินงบประมาณที่ได้รับมอบตามหลักเกณฑ์ที่ระบุในข้อ 6 ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกาศกำหนด
8. การรับบริจาคเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้แก่สถานศึกษา ให้สถานศึกษารับบริจาคตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยการรับเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้ทางราชการและตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด
9. การบริหารจัดการเกี่ยวกับการเงินและบัญชีของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบที่เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกาศกำหนด
10. ให้สถานศึกษาจัดทำบัญชีแสดงรายการรับจ่ายเงินและทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้ตามข้อ 4 ไว้เป็นหลักฐาน และให้สรุปรายการบัญชีทรัพย์สินดังกล่าว รายงานให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษานั้นสังกัดทราบทุกสิ้นปีงบประมาณ
11. การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

บทบาท/ หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์คณะบุคคลที่ทำงานร่วมกับสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการด้วยตนเองได้ตามกรอบที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น ความหลากหลายของบุคคลที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ จึงเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา ชุมชน สังคมและประเทศ

ตามนัยมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติ หน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546 และ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 และ ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องการกระจายอำนาจการบริหารและ การจัดการศึกษาของเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่ การศึกษา และสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550 กำหนดให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่กำกับและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ด้านวิชาการ

1. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของ ท้องถิ่น
2. ให้ความเห็นชอบและข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้ สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และ ท้องถิ่น
3. ให้ข้อเสนอแนะและส่งเสริม สนับสนุนในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ การจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
4. ให้ความเห็นชอบ และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระบบและการดำเนินการตาม ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ด้านงบประมาณ

1. ให้ความเห็นชอบการจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณ เพื่อเสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ให้ความเห็นชอบการจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยตรง
3. ให้ความเห็นชอบการขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
4. ให้ความเห็นชอบการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สิน
5. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งและการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา
6. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการเงิน และการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษา หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด
7. ให้ความเห็นชอบการจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ที่มีผู้อุทิศให้สถานศึกษา

ด้านการบริหารงานบุคคล

1. กำกับ ดูแลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด
2. เสนอความต้องการจำนวนและอัตราตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา
3. ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาต่อผู้บริหารสถานศึกษา
4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่น หรือตามที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามอบหมาย

ด้านการบริหารทั่วไป

1. กำหนดนโยบายแลแผนพัฒนาการศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน
3. กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
4. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป ของสถานศึกษา
5. ให้ความเห็นชอบการรับนักเรียน
6. ให้ความเห็นชอบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

7. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพและได้รับมาตรฐาน
8. การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิกสถานศึกษา
9. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
10. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
11. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษา ก่อนเสนอต่อสาธารณชน
12. แต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินตามระเบียบนี้ หรือตามที่เห็นสมควร
13. ให้ความเห็น เสนอแนะและให้คำปรึกษาในการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
14. ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาและกิจการของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น และรายงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เมื่อสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
15. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ ประธาน ส่งเสริม สนับสนุน เกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครอง ดูแลบำรุงรักษา ใช้และจัดหาประโยชน์ จากทรัพย์สินของสถานศึกษาตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด
16. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ฯลฯ ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด

17. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น

18. ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษาตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บรรณานุกรม

ธีรศักดิ์ ประทุมราษฎร์. (2557). รูปแบบการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล. วารสาร การบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 6(3), 107-117.

ประชุม รอดประเสริฐ. (2554). นโยบายและการวางแผน หลักการและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

พิธาน พันทอง. (2547). การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาใน โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1.

เมตต์เมตต์การุณจิต. (2559). ทีมงาน *Teamwork*: พลังที่สร้างความสำเร็จ. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). คู่มือการปฏิบัติงานขับเคลื่อนการปฏิรูป การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในภูมิภาค. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). คู่มือปฏิบัติงานคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). 16 สุดยอด โรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธี ปฏิบัติที่เป็นเลิศประจำปี พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.